

**ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ У СПРАВАХ МІСТОБУДУВАННЯ І
АРХІТЕКТУРИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Держкоммістобудування
від 17 квітня 1992 р. N 44

**Містобудування. Планування і забудова міських і
сільських поселень**
ДБН 360-92**

Із змінами, внесеними
наказом Мінінвестбуду України
від 22 січня 1993 року N 8,
наказами Мінбудархітектури України
від 23 червня 1993 року N 91,
від 17 грудня 1993 року N 231,
наказами Держкоммістобудування України
від 29 квітня 1996 року N 73,
від 11 березня 1997 року N 33,
від 25 вересня 1997 року N 164,
наказами Держбуду України
від 25 листопада 1997 року N 29,
від 2 лютого 1999 року N 21,
від 16 вересня 1999 року N 227,
від 11 квітня 2001 року N 89,
від 18 липня 2001 року N 145,
наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України
від 4 грудня 2009 року N 555

В частині споруд транспорту замінений ДБН В.2.3-5-2001

Додатково див. наказ
Міністерства регіонального розвитку та будівництва України
від 13 жовтня 2008 року N 457,
лист Міністерства регіонального розвитку та будівництва України
від 10 квітня 2009 року N 10/23-590

Державні будівельні норми "Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень" поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих міських і сільських поселень України.

Ці норми обов'язкові для органів державного управління, місцевого і регіонального самоуправління підприємств і установ незалежно від форм власності та відомчого

підпорядкування, громадських об'єднань і громадян, які здійснюють проектування, будівництво і благоустрій на території міських і сільських поселень.

Дані норми розраховані на перехідний період - до розробки загальної концепції нормативної бази України в галузі містобудування і капітального будівництва.

При проектуванні поселень України поряд з положеннями цих норм слід також керуватися СанПіНом "Планування і забудова населених місць України", ДБН Б.2.4-1-94 "Планування і забудова сільських поселень", вимогами інших чинних нормативно-інструктивних документів.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Проектування міських і сільських поселень повинне ґрунтуватися на законах України, які мають основне значення для містобудування, і регіональних програмах щодо вирішення найважливіших соціальних, екологічних та економічних проблем.

1.2 Міські та сільські поселення треба проектувати як елементи єдиної системи розселення України з урахуванням територіально-адміністративного поділу, соціально-економічного і природно-містобудівного районування.

Фізико-географічне і містобудівне районування території України наведені у додатках 1.1, 1.2.

1.3 Основою проектування, планування і забудови міських і сільських поселень повинна бути попередньо розроблювана концепція їх соціально-економічного розвитку, яка забезпечить реалізацію прав і свобод населення відповідно до [Конституції України](#).

Концепція повинна розглядатися на альтернативній основі і до затвердження розглядатися й обговорюватися професіональними та громадськими організаціями, жителями населених пунктів.

1.4 Розвиток системи розселення повинен спиратися на ту мережу міських і сільських поселень, яка склалася, включаючи агломерації існуючі і ті, що формуються. Проектування нових поселень передбачається у зв'язку з потребою розміщення нових промислових підприємств, розробки корисних копалин тощо, а також у зв'язку з виселенням населення із зон катастроф, які відбулися, або потенціальних, зон екологічних лих та ін.

Примітка. Розміщення дачних поселень та садівницьких товариств у приміських зонах передбачається на землях, які не можуть бути використані для перспективного територіального розвитку міських і сільських поселень.

1.5 Міські та сільські поселення залежно від проектної кількості населення на розрахунковий термін поділяються на групи (таблиця 1.1).

1.6 Для забезпечення територіальних умов розвитку міст на довгострокову перспективу, а також розміщення і будівництва споруд, пов'язаних з функціонуванням міського господарства, треба на прилеглих до міста територіях виділяти приміські зони багатофункціонального призначення. У їхньому складі треба виділяти території зелених зон міст, призначених для організації відпочинку населення, поліпшення мікроклімату, стану атмосферного повітря і санітарно-гігієнічних умов.

Приміську зону слід проектувати одночасно з генеральним планом міста як єдиний господарський і планувальний комплекс з розробкою пропозицій, спрямованих на економічний і соціально-культурний її розвиток і структурно-територіальну організацію.

Таблиця 1.1

Групи поселень	Населення, тис. чол.	
	міст	сільських поселень
Найзначніші (крупніші)	Понад 1000	
Значніші (крупні)	Понад 500 до 1000	Понад 5 Понад 3 до 5
Великі	Понад 250 до 500	Понад 1 до 3 Понад 0,5 до 1
Середні	Понад 100 до 250 Понад 50 до 100	Понад 0,2 до 0,5
Малі*)	Понад 20 до 50 Понад 10 до 20 До 10	Понад 0,05 до 0,2 До 0,05 -
*) До групи малих міст входять селища міського типу		

1.7 Рівень соціально-економічного розвитку поселення, що проектується, визначається з урахуванням пріоритетності соціальних та екологічних критеріїв на основі комплексної оцінки території, виходячи з повного розкриття потенціальних ресурсних можливостей і потреб населення, планів соціально-економічного розвитку даного поселення. При цьому треба встановити види діяльності, розвиток яких повинен бути стимульований, припинений або обмежений у поселенні, що проектується, або в групі взаємопов'язаних поселень, а також визначити зрушення у галузевій структурі існуючого комплексу за кількістю зайнятих і змін у функціональному використанні території. Розвиток соціальної інфраструктури повинен бути намічений, виходячи із забезпечення цільових показників життєвих умов.

2 ЗАГАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЬКИХ І СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ

Функціонально-планувальна структура міських поселень

2.1 Територія міста за функціональним призначенням і характером використання поділяється на сельбищну, виробничу, в т. ч. зовнішнього транспорту, і ландшафтно-рекреаційну.

2.2 До сельбищної території входять ділянки житлових будинків, громадських установ, будинків і споруд, у т. ч. навчальних, проектних, науково-дослідних та інших інститутів без дослідних виробництв, внутрішньосельбищна вулично-дорожня і транспортна мережа, а також площі, парки, сади, сквери, бульвари, інші об'єкти зеленого будівництва й місця загального користування.

2.3 Виробнича територія призначена для розміщення промислових підприємств і пов'язаних з ними виробничих об'єктів, у т. ч. комплексів наукових установ з дослідними підприємствами, комунально-складських об'єктів, підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарських продуктів; санітарно-захисних зон промислових підприємств; об'єктів спецпризначення (для потреб оборони); споруд зовнішнього транспорту і шляхів позаміського й приміського сполучення внутрішньоміської вулично-дорожньої і транспортної мережі; ділянок громадських установ і місць загального користування для населення, що працює на підприємствах міста.

Примітка. Промислові підприємства, які не виділяють у навколишнє середовище екологічно шкідливих, токсичних, пилоподібних і пожежонебезпечних речовин, не створюють підвищених рівнів шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань, не вимагають під'їзних залізниць, допускається розміщувати у межах сельбищних територій або поблизу них з дотриманням санітарно-гігієнічних і протипожежних вимог.

2.4 До ландшафтно-рекреаційної території входять озеленені й водні простори у межах забудови міста і його зеленої зони, а також інші елементи природного ландшафту. До її складу можуть входити парки, лісопарки, міські ліси, ландшафти, що охороняються, землі сільськогосподарського використання та інші угіддя, які формують систему відкритих просторів; заміські зони масового короткочасного і тривалого відпочинку, міжселищні зони відпочинку; курортні зони (у містах і селищах, що мають лікувальні ресурси).

2.5 Удосконалення і розвиток планувальної структури міста слід пов'язувати з історичною зоною міста, його історико-архітектурним опорним планом і зонами охорони пам'яток історії, культури і природи (розділ 11).

2.6 Для забезпечення необхідних функціональних зв'язків місць розселення з місцями прикладення праці й відпочинку, установами культурно-побутового обслуговування, а також для зниження витрат часу на пересування населення слід формувати відносно стійкий трудовий баланс проживаючих і працюючих у межах основних структурно-планувальних елементів міста (планувальних районів, зон).

Примітка. Функціональну організацію, величину, місткість, межі основних структурно-планувальних елементів міста, кількість останніх треба визначати, виходячи з місцеположення і концентрації основних функцій.

У малих, середніх і великих містах з компактною планувальною структурою працезбалансованості треба досягти у масштабі всього міста.

2.7 При визначенні місткості основних структурних одиниць міста - планувальних районів у великих і значних містах - треба орієнтуватися на такі показники: кількість населення повинна становити від 100 до 300 тис. чол.; трудящих у містоутворюючому комплексі - від 30 до 100 тис. чол.; у містах, які характеризуються великим розчленуванням планувальної структури, особливо у містах добувної промисловості (які формуються на базі окремих територіально закріплених виробництв і розселення - шахт, колишніх шахтарських селищ та ін.), населення планувального району становить від 50 до 120 тис. чол.

У найзначніших містах з кількістю населення понад 1 млн. жителів за наявності потужних комплексів машинобудування і важкої індустрії, зосереджених у великих промислових виробничих зонах, треба формувати праце- і соціально збалансовані сельбищно-виробничі

утворення - планувальні зони, кількість населення яких не повинна перевищувати 450 - 900 тис. чол.

2.8 Формування планувальних зон у найзначніших містах з населенням понад 1 млн. жителів треба здійснювати шляхом поєднання комплексних сельбищно-виробничих районів з високим ступенем працевзбалансованості, сельбищних, промислових районів з формуванням багатофункціональних центрів прикладення праці та обслуговування.

2.9 Для досягнення високого соціально-економічного ефекту формування планувальної структури міста треба прагнути до компактного розвитку його плану, що досягається підвищенням інтенсивності використання території під основні функції. При цьому треба враховувати неоднорідність функціонально-планувальних якостей міських територій, які значною мірою визначаються різною інтенсивністю їх освоєння і неоднаковими умовами транспортної доступності.

Цінність ділянки міської території треба визначати за оцінками її доступності відносно житлових районів, місць прикладення праці, установ обслуговування загальноміського значення, місць масового відпочинку з урахуванням їх розміщення у зонах різної містобудівної якості (додаток 2.1).

2.10 У містах із складними інженерно-геологічними умовами треба передбачати у межах їх територій або у приміських зонах майданчики для розміщення частини населення цих міст при раптових катастрофах, повені тощо. Там же слід передбачити комплекс інженерного обладнання для забезпечення тимчасового проживання населення.

Система громадських центрів міст

2.11 У межах основних структурно-планувальних елементів міста треба передбачати території для розміщення об'єктів і установ культурно-побутового обслуговування населення. Місця їх концентрації формуються як громадські центри різних рівнів.

Кількість, склад, розміщення громадських центрів у плані міста приймаються з урахуванням його величини, функціонально-планувальної структури, історичних особливостей формування міського плану, ландшафтно-природних особливостей, а також ролі міста у системі розселення.

Примітка. У найзначніших містах на в'їздах треба розміщувати громадські центри для обслуговування населення приміської зони.

2.12 Загальноміський центр треба розглядати як просторову систему, до складу якої, крім центрального ядра і прилеглої центральної зони, входять взаємозв'язані з ним центри найбільш великих планувальних районів, зон або інших структурно-планувальних елементів.

Залежно від розмірів і планувальної організації загальноміського центру треба у його межах створювати систему взаємозв'язаних громадських просторів з виділенням головної площі, вулиці, пішохідних вулиць і зон.

2.13 При визначенні площі загальноміського центру і його ядра треба враховувати кількість населення, адміністративне значення, масштаби територіального розвитку міста, місцеві містобудівні й природні умови.

Для визначення площі громадських територій загальноміського центру і його ядра треба орієнтуватися на питомий показник 5 - 8 м²/люд., виходячи із перспективної кількості населення міста.

Примітка 1. У південних містах, розташованих у ПБ і IVБ кліматичних підрайонах, треба прагнути до зниження показника витрачання територій (до 4 м²/люд.), крім зон підвищеної сейсмічності.

Примітка 2. У містах ПБ і ПШВ кліматичних підрайонів, у малих і курортних містах питомий показник може бути збільшений на 15 - 30 %, але становити не більше 10 - 12 м²/люд.

Питома вага території для системи загальноміського центру і його основних елементів у балансі територій міста і центру становить, відсотків:

Центр міста (від площі міста)	3,5 - 5,0 для найзначніших і значних міст 6,0 - 8,0 для інших груп міст
Ядро центру міста (від площі центру)	30 - 35 для усіх категорій міст
Громадські території у ядрі центру (від площі центру)	70 і більше

Інтенсивність освоєння ядра центру, ефективна з точки зору містобудівної цінності, наведена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Територія за функціональним призначенням	Щільність, люд./га
Сельбищна	110 - 150 проживаючих
Житлова	400 - 500 проживаючих
Виробнича	450 - 500 працюючих
Громадських установ	150 - 200 працюючих

2.14 Загальноміський центр треба розвивати як поліфункціональну систему, яка має такі функції: управління; громадську, ділову, культурно-освітню й культурно-видовищну діяльність; торгівлю; громадське харчування, побутове й комунальне обслуговування; зв'язок, транспорт, житло, відпочинок, туризм.

До складу загальноміського центру можуть входити функціональні об'єкти науково-виробничої діяльності, охорони здоров'я, за винятком лікарень, диспансерів та інших установ, які потребують розміщення в окремих зонах.

2.15 У системі загальноміського центру, виходячи з його функціональної структури, у зонах концентрації установ відповідних функцій треба формувати громадські комплекси (центри) моно- або поліфункціонального профілю.

Найважливіші в архітектурно-планувальному відношенні монофункціональні комплекси (центри) формуються важливими установами і відповідними будинками і спорудами. До них належать: адміністративні (державні, обласні, міські) комплекси, значні ділові, інформаційні, культурно-освітні, видовищні, меморіальні, торговельні та ін., - їх треба розміщувати у межах центрального планувального району в ядрі центру і насичувати супутніми функціями.

Поліфункціональні комплекси (центри) слід формувати діловими, торговельними, культурно-видовищними установами і розміщувати як у центральному ядрі, контактній до нього зоні на в'їздах у ядро або загальноміський центр, у центральному планувальному районі (зоні), так і на головних осях інших планувальних районів (зон) міста.

При формуванні поліфункціональних комплексів (центрів) загальноміського значення у периферійних планувальних районах (зонах) до них повинні входити адміністративно-управлінські та науково-дослідні установи, пов'язані з розташованими поблизу промислово-виробничими об'єктами.

Спеціалізовані центри, які створюються на основі спортивних, рекреаційно-оздоровчих, лікувальних, навчально-наукових, науково-виробничих та інших установ і об'єктів, які не потребують великих територій, можуть формуватися у будь-якому планувальному районі (зоні) міста. Ті з них, які для свого розвитку потребують великих майданчиків, треба розміщувати у периферійних планувальних районах (зонах), на в'їздах у місто і у приміській зоні.

2.16 При створенні центрів периферійних планувальних районів (зон) площі їхніх земельних ділянок повинні визначатися виходячи із загального розрахунку потреби у громадських територіях, наведених у п. 2.13. При формуванні їх у комплексі з одним із центрів житлового, рекреаційного або промислово-виробничого району питомий розмір земельної ділянки останнього допускається збільшувати, але не більше як на 30 %.

При формуванні житлових районів у центральній зоні їхні громадські центри треба розглядати у загальній системі загальноміського центру.

Територіально-планувальна організація сільських поселень

2.17 Територія сільського населеного пункту за функціональним призначенням повинна поділятися на сельбищну й виробничу.

До сельбищної території входять житлові території, ділянки установ і підприємств обслуговування, парки, сквери, бульвари, вулиці, проїзди, майданчики для стоянки автомашин, водойми.

До виробничих територій входять зони і ділянки підприємств з виробництва й переробки сільськогосподарської продукції, ремонту, технічного обслуговування і зберігання сільськогосподарських машин і автомашин, дільниці комунально-складських та інших об'єктів, дороги, проїзди і майданчики для стоянки автомашин, інші території.

Примітка. До території сільського населеного пункту входять сельбищні та виробничі території, а також присадибні ділянки, включаючи землі фермерських та індивідуальних господарств, майданчики населеного пункту.

2.18 При реконструкції сільських населених пунктів слід передбачати:

поліпшення санітарно-гігієнічних умов життя населення шляхом упорядкування функціонального зонування, яке склалося, виносу сільськогосподарських підприємств у виробничу зону, виносу транзитних автодоріг, заходів щодо захисту від повені, зсувів, підтоплення підґрунтовими водами тощо;

упорядкування і благоустрій мережі вулиць і проїздів при максимально можливому збереженні планувальної структури, яка склалася;

удосконалення забудови на основі збереження існуючих капітальних і придатних для тривалої експлуатації будинків і споруд, поступової заміни старого житлового фонду;

забезпечення найсприятливіших умов для ведення усіх форм сільськогосподарської діяльності, включаючи оренду, фермерське, особисте підсобне господарство, усіма жителями, у т. ч. і тими, які проживають у безсадибних житлових будинках;

поліпшення культурно-побутового обслуговування і створення громадського центру в результаті будівництва установ і підприємств, яких не вистачає;

підвищення ефективності використання території населеного пункту за рахунок освоєння гулящих земель, непридатних для сільськогосподарського використання;

інженерне обладнання, зовнішній благоустрій та озеленення території.

2.19 Громадський центр сільського населеного пункту є його основним структурним елементом, до якого входять головні установи управління і культурно-побутового обслуговування, а також площа для проведення масових громадських заходів.

Площа громадського центру (без урахування парку і площинних спортивних установ) визначається з розрахунку 8 - 12 м² на одного жителя (великі показники - для малих сіл).

Територію громадського центру треба зонувати за функціональним призначенням установ і підприємств, які слід розміщувати.

2.20 З метою створення сприятливого сприймання забудови громадського центру сільського населеного пункту (1 - 2 поверхи) і оптимального співвідношення між висотою будинків і довжиною площі 1:6 - 1:8 відкритий простір треба передбачати не більше 0,15 га у малих населених пунктах і 0,5 - 0,6 га - у значних.

Розмір вільного майданчика з твердим покриттям для проведення масових громадських заходів слід приймати 700 - 750 м² на 1000 жителів.

2.21 У значних населених пунктах, де в громадському центрі розміщуються будинки культурно-побутових установ, які мають не тільки внутрішньосільське, але й міжселищне значення, установи щоденного обслуговування можуть розміщуватися у підцентрах - з урахуванням нормативних радіусів обслуговування на шляху пішохідного руху до виробничої зони і громадського центру.

3 СЕЛЬБИЩНА ТЕРИТОРІЯ

3.1 Архітектурно-планувальну організацію сельбищної території треба здійснювати відповідно до розміру і структури поселень, пов'язуючи з іншими видами територій - виробничою і ландшафтно-рекреаційною. У межах сельбищної території треба передбачати формування взаємозв'язаних зон громадських центрів, житлової забудови, озелених територій загального користування, нешкідливих місць прикладення праці, а також магістральної та вуличної мережі.

3.2 Для попереднього визначення потреби у сельбищній території приймають укрупнені показники за таблицею 3.1.

Таблиця 3.1

Середня поверховість забудови	Територія на 1000 люд./га
9 і більше	7
4 - 8	8
До 3 без земельних ділянок	10
Те саме, із земельними ділянками	20
1 - 2 у сільських поселеннях	50

При визначенні розміру сельбищної території слід виходити з потреби кожної сім'ї в окремій квартирі або будинку. Розрахункова житлова забезпеченість визначається диференційовано для міст у цілому та їх районів на підставі прогнозних даних про середній розмір сім'ї з урахуванням застосовуваних типів житлових будинків, планувальних обсягів житлового будівництва, частки фонду, який створюється за рахунок коштів населення.

3.3 Розміщення нового житлового будівництва у містах повинне передбачатися як на вільних територіях, так і в районах реконструкції. Архітектурно-планувальну організацію районів житлового будівництва треба здійснювати з урахуванням містобудівних умов, відповідно до їх місцеположення відносно центру міста; основних архітектурно-планувальних осей і вузлів (існуючих або тих, що проектуються); пам'яток архітектури, культури, заповідних зон; навколишньої забудови з урахуванням її характеру, поверховості; природного оточення.

Примітка. У складних геологічних умовах нове житлове будівництво слід розміщувати переважно на найбільш придатних для забудови територіях з урахуванням містобудівних умов.

3.4 Садибну забудову*) у містах слід розміщувати:

у межах міста переважно на вільних територіях, включаючи ділянки, які раніше вважалися непридатними для будівництва, на територіях реконструйованої забудови, існуючої індивідуальної садибної забудови і тієї, що зберігається, враховуючи необхідність збереження характеру міського середовища, що склалося;

у приміських зонах на резервних територіях, що входять у межу міста, за винятком зелених зон; у нових селищах і тих, що розвиваються, розміщених у межах 30 - 40-хвилинної транспортної доступності.

---

*) Забудова, яка передбачає розміщення малоповерхового, як правило, житлового будинку на присадибній ділянці, а також така, що забезпечує можливість ведення прибудинкового господарства відповідно до правил, установлених місцевою адміністрацією.

Забудова вільних територій і реконструкція житлових кварталів

3.5 У межах сельбищної території формуються основні структурні елементи:

а) житловий квартал (житловий комплекс) - первісний структурний елемент житлового середовища, обмежений магістральними або житловими вулицями, проїздами, природними межами тощо, площею до 20 - 50 га з повним комплексом установ і підприємств обслуговування місцевого значення (збільшений квартал, мікрорайон) і до 20 га з неповним комплексом.

Примітка 1. Квартали з неповним комплексом установ і підприємств обслуговування, як правило, формуються у малих містах, селищах, а також в умовах складного рельєфу, при реконструкції забудови, яка склалася.

Примітка 2. При садибній забудові площа кварталів з неповним комплексом установ і підприємств обслуговування місцевого значення може бути збільшена.

Примітка 3. У випадку, коли дитячі дошкільні установи і школи розміщені у сусідніх кварталах, безпеку пішохідного руху треба забезпечити через магістральні вулиці;

б) житловий район - структурний елемент сельбищної території площею 80 - 400 га, у межах якого формуються житлові квартали, розміщуються установи і підприємства з радіусом обслуговування не більше 1500 м, а також об'єкти міського значення. Межами житлового району є магістральні вулиці й дороги загальноміського значення, природні й штучні межі. Житлові райони (відокремлені) можуть формуватися як самостійні структурні одиниці;

в) сельбищний район (житловий масив) - структурний елемент сельбищної території площею понад 400 га, у межах якого формуються житлові райони. Межі його ті самі, що й для житлових районів. Ця структурна одиниця характерна для значних і найзначніших міст і формується як цілісний структурний організм з розміщенням установ обслуговування районного і міського користування.

Житлові райони, що входять до складу сельбищної зони (складові), повинні формуватися у взаємозв'язку з його плануванням і забудовою.

Примітка 1. Розмір і тип основних структурних елементів визначаються містобудівними умовами поселень.

Примітка 2. У значних і найзначніших містах планувальну структуру сельбищної території формують як сельбищні райони, так і житлові, які не входять до складу сельбищних.

3.6* При забудові вільних територій їх функціонально-планувальна і архітектурно-просторова організація, поверховість житлових будинків приймаються відповідно до архітектурно-планувальних особливостей і вимог забудови міста з урахуванням санітарно-гігієнічних, протипожежних, демографічних, архітектурно-композиційних та інших вимог, рівня інженерного обладнання, місцевих умов будівництва.

Житлову забудову, особливо у значних і найзначніших містах, необхідно розміщувати в зонах пішохідної доступності зупинок міського транспорту (з радіусом доступності не більше 500 м). Поза цією зоною допускається розмішувати дитячі дошкільні установи, школи, спортивні майданчики, автостоянки, гаражі.

Примітка 1. Для міст, що розташовані у районах сейсмічністю 7 - 9 балів, слід застосовувати одно-, двосекційні житлові будинки заввишки не більше 4-х поверхів, а також малоповерхову забудову з присадибними і приквартирними ділянками. Будівництво житлових будинків вище 4-х поверхів може здійснюватись при належному архітектурно-композиційному і техніко-економічному обґрунтуванні з дозволу відповідних державних органів. Будівництво житлових будинків на територіях з сейсмічністю 9 балів не допускається. Проектування будинків в умовах сейсміки повинне вестись на підставі карт сейсмомікрорайонування. Бальність майданчика будівництва необхідно приймати не менше передбаченої чинними нормами для будинків у сейсмічних районах.

Примітка 2*. У житлових кварталах необхідно передбачати відповідно до завдання на проектування спеціальні житлові будинки чи відводити перші поверхи будинків для розселення мало-мобільних груп населення таким чином, щоб забезпечити:

а) відстань від житлових будинків до підприємств торгівлі місцевого значення, установ охорони здоров'я (поліклінік, амбулаторій, диспансерів без стаціонарів), які обслуговують інвалідів і людей похилого віку, не більше 200 м, а в умовах існуючої забудови - не більше 300 м;

б) максимально можливе наближення спеціальних житлових будинків до озелених територій, місць роботи працездатних інвалідів, зупинок міського транспорту. До спеціальних житлових будинків слід передбачати необхідні проїзди згідно з приміткою до п. 3.11* та приміткою 3 до таблиці 7.1*.

Примітка 3. Розміщення будинків гуртожитків треба здійснювати на спеціально відведених ділянках сельбищної території. Гуртожитки для студентів і учнів навчальних закладів треба розміщувати, як правило, на їх території.

Площа земельних ділянок, перелік майданчиків, що влаштовуються, (спортивних, господарчих тощо) визначається завданням на проектування.

3.7 Розрахункову щільність населення на території житлового району рекомендується приймати від 110 - 170 люд./га (малі міста) до 190 - 220 люд./га (найзначніші міста) відповідно для зон міста різної містобудівної цінності (периферійної і центральної).

Щільність населення житлового кварталу з повним комплексом установ і підприємств місцевого значення слід приймати відповідно до щільності більших структурних елементів у межах 180 - 450 люд./га.

Примітка 1. Щільність населення житлового району і житлового кварталу слід диференціювати залежно від їх розміщення у структурі міста і приймати: підвищену - у

центральної зони міста, на територіях основних архітектурно-планувальних осей АПВ і вузлів, включаючи станції метро; середню - у серединній зоні міста, у периферійній - на території основних АПВ і вузлів; низьку - у периферійній зоні міста, поза основними АПВ і вузлами.

Примітка 2. У житлових кварталах з неповним комплексом установ і підприємств місцевого значення треба відповідно збільшувати мінімальні щільності населення.

Примітка 3. У житлових кварталах і житлових районах, які розміщуються на осідальних ґрунтах і підроблюваних територіях, слід, крім структурно-планувальних умов, враховувати відповідно їх типи і групи. При цьому на ділянках непідроблюваних і неосідальних територій треба приймати підвищену і, як виняток, середню щільність населення.

Примітка 4. Величина щільності населення може бути зменшена в умовах складного рельєфу при ухилі понад 20 ‰ і експозиції схилів у межах сектора горизонту 310 - 50° - до 10 ‰, якщо схили цієї орієнтації займають понад 50 % житлового кварталу, а також в історичних зонах при відповідному обґрунтуванні.

Примітка 5. Величина щільності населення житлового кварталу може бути прийнята більше як 450 люд./га (у значних і найзначніших містах) при відповідному обґрунтуванні.

3.8* Реконструкція житлової забудови, яка склалася, повинна передбачати: планомірне упорядкування територій; модернізацію старих капітальних будинків, ліквідацію аварійних і малоприсаєдбаних для проживання будинків; знесення частини придатного для експлуатації фонду з метою вирішення невідкладних загальноміських потреб; винос або перепрофілювання шкідливих у санітарно-гігієнічному і вибухово-, пожежонебезпечному відношенні об'єктів; використання вивільнюваних ділянок для розміщення нового житлового і культурно-побутового будівництва, озеленення, улаштування спортивних і дитячих майданчиків, куточків відпочинку тощо.

Здійснення реконструкції забудови повинне обґрунтовуватися спеціальними техніко-економічними розрахунками, містобудівними і санітарно-гігієнічними вимогами.

Примітка 1. Мінімальну розрахункову площу ділянки для окремого житлового будинку (без розміщення на ній дитячих дошкільних установ і підприємств обслуговування, гаражів, що належать громадянам, фізкультурних і спортивних споруд) необхідно приймати відповідно до кількості його мешканців - не менше як: 30,1 - 23,3 м²/люд. (при забудові до 3 поверхів), 20,2 - 17,0 м²/люд. (4 - 5 поверхів), 15,3 - 13,9 м²/люд. (6 - 8 поверхів), 12,2 - 12,0 м²/люд. (9 - 12 поверхів).

Примітка 2. При будівництві житлових та громадських будинків в існуючих житлових кварталах необхідно передбачати забезпечення нормальних умов експлуатації існуючої забудови. В цьому разі необхідно використовувати будівельні ділянки мінімальної площі, улаштовувати тимчасові під'їзди і пішохідні дороги, дитячі майданчики і господарські ділянки.

3.9 Для поліпшення умов інсоляції в переущільнених районах можливе знесення затінюючих або затінюваних будинків чи їхніх частин, розущільнення забудови, її оздоровленню повинні сприяти також винесення або перепрофілювання малих промислових підприємств або окремих цехів, баз, складів та інших об'єктів, не властивих сельбищній території.

3.10 При перебудові кварталів житлової забудови треба враховувати історико-архітектурну і містобудівну цінність кожного будинку і споруди (розділ 11).

Для вибору етапів і прийомів реконструкції потрібна інвентаризація забудови (включаючи історико-архітектурну) з наступною оцінкою стану житлового фонду щодо історичної цінності і ступеня зносу. Житлову забудову, яка склалася, треба диференціювати за способами реконструкції будинків: регенерація з капітальним ремонтом, реставрацією або повним відновленням; регенерація з капітальним ремонтом і модернізацією; капітальний ремонт, поточний ремонт, поточний і косметичний ремонт; природне вибуття; знесення із заміною новим будівництвом тощо.

3.11* У житлових кварталах треба передбачати в'їзди на їх територію, а також при потребі - наскрізні проїзди в будинках на відстані не більше 300 м один від одного, а при периметральній забудові - не більше 180 м. Примикання проїздів до проїжджих частин магістральних вулиць регульованого руху допускається на відстанях не менше 50 м від перехрестя.

Для під'їзду до груп житлових будинків, великих установ і підприємств обслуговування, торгових центрів треба передбачати основні проїзди, а до будинків, що стоять окремо, - другорядні проїзди, розміри яких приймаються відповідно до таблиці 7.1 цих норм.

На другорядних (односмугових) проїздах треба передбачати роз'їзні майданчики завширшки 6 і завдовжки 15 м на відстані не більше 75 м один від одного. Тупикові проїзди повинні бути завдовжки не більше 150 м і закінчуватися поворотними майданчиками, які забезпечують можливість розвороту сміттєвозів, прибиральних і пожежних машин.

Тротуари, велосипедні доріжки треба підносити на 15 см над рівнем проїздів. Перехрещення тротуарів і велосипедних доріжок треба передбачати в одному рівні з улаштуванням рампи завдовжки відповідно 1,5 і 3 м.

Примітка. До житлових будинків, що стоять окремо, заввишки не більше 9 поверхів, а також до об'єктів, які відвідують інваліди, допускається улаштування проїздів, суміщених з тротуарами при їх довжині не більше 150 м і загальній ширині не менше 4,2 м.

3.12 Відповідно до природно-кліматичних особливостей України (додаток 1.1) при організації забудови треба передбачати захист території житлових груп (дворів) від несприятливих зимових вітрів, пилових бур, а також підвищення аерації влітку, захист від перегрівання, особливо для південних районів держави (розділ 10).

3.13 Відстань між житловими будинками, житловими і громадськими, а також між виробничими будинками треба приймати на основі розрахунків інсоляції і освітленості відповідно до норм (розділ 10), протипожежних вимог (додаток 3.1).

Між довгими сторонами житлових будинків заввишки 2 - 3 поверхи треба приймати відстані (побутові розриви) не менше 15 м, а заввишки в 4 поверхи і більше - 20 м, між довгими сторонами і торцями з вікнами із житлових кімнат цих будинків - не менше 15 м.

Примітка 1. При розміщенні 9 - 16-поверхових житлових будинків суміжно з кварталами садибної забудови, що зберігається, відстань між садибним будинком і довгими сторонами багатопверхового будинку приймається не меншою за висоту будинку, що зводиться.

Примітка 2. При різних вимогах (протипожежних, санітарно-гігієнічних та ін.) до мінімально допустимих відстаней між будинками і спорудами при проектуванні треба приймати величини, найбільші з них.

3.14 Житлові будинки з квартирами на перших поверхах треба розміщувати, як правило, з відступом від червоних ліній. По червоній лінії допускається розміщувати житлові будинки з вбудованими у перші поверхи приміщеннями громадського призначення, а на житлових вулицях в умовах реконструкції забудови, яка склалася, - житлові будинки з квартирами на перших поверхах тільки як виняток.

Формування малоповерхової високощільної забудови повинне здійснюватися на основі компактного розміщення блокованих житлових елементів при забезпеченні нормативних санітарно-гігієнічних вимог. Мінімальні розміри формованих внутрішніх двориків визначаються вимогами інсоляції при забезпеченні відстані між вікнами квартир, розміщених з протилежного боку, не менше 15 м (побутовий розрив), а також протипожежними вимогами (додаток 3.1), включаючи забезпечення в'їзду пожежних машин. Проїзди у внутрішні дворики треба приймати (у світлі) не менше 3,4 м, заввишки - не менше 4,25 м.

3.15 Озеленення житлових кварталів слід проектувати з урахуванням системи озеленення більших структурних елементів сельбищної території (житлових та сельбищних районів).

Площу озелененої території житлового кварталу слід приймати не менше 6 м² на 1 люд. (без урахування шкіл і дитячих дошкільних установ).

Примітка. До площі окремих ділянок озелененої території житлового кварталу входять майданчики для відпочинку, для дитячих ігор, пішохідні доріжки, якщо вони займають не більше 30 % загальної площі ділянки.

3.16 При проектуванні житлової забудови слід передбачати розміщення майданчиків, розмір яких і відстані від них до житлових і громадських будинків треба приймати не менші ніж у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Майданчики	Питомі розміри майданчиків, м ² на 1 люд.	Найменші відстані від майданчиків до вікон житлових і громадських будинків, м
Ігрові для дітей дошкільного й молодшого шкільного віку	0,7	12
Для відпочинку дорослого населення	0,1	10
Для занять фізкультурою	0,2	10 - 40
Для господарських цілей	0,3	20
Для вигулювання собак	0,3	40
Для стоянки автомашин	0,8	За табл. 7.5

Примітка 1. Відстані від майданчиків для занять фізкультурою установлюються залежно від їхніх шумових характеристик; від майданчиків для сушіння білизни - не нормуються;

відстань від майданчиків для сміттєзбірників до фізкультурних майданчиків, ігрових майданчиків для дітей і відпочинку дорослих треба приймати не менше 20 м, а від майданчиків для господарських цілей до найбільш віддаленого входу у житловий будинок - не більше 100 м.

Примітка 2. Допускається зменшувати, але не більше ніж на 50 %, питомі розміри майданчиків: для дитячих ігор, відпочинку дорослого населення і занять фізкультурою у районах з пиловими бурями при створенні закритих споруд; для господарських цілей при забудові житловими будинками, обладнаними приміщеннями для сушіння білизни, ліфтами, сміттєпроводами; для занять фізкультурою при формуванні єдиного фізкультурно-оздоровчого комплексу мікрорайону для школярів і дорослого населення.

3.17 На території житлових районів, мікрорайонів, кварталів та їх комунальних зон, за винятком зон відпочинку і майданчиків для ігор, допускається улаштування колективних погребів тільки відповідно до проектів, розроблених, погоджених і затверджених у встановленому порядку.

Садибна забудова

3.18* Планувальна організація районів садибної забудови повинна передбачати формування структурних одиниць сельбищної території, їхні розміри, функціональне зонування треба встановлювати, виходячи з величини населеного пункту, містобудівних умов району, забезпечення соціального комфорту проживання, економічності рішення.

На майданчиках, які відводяться під садибну забудову, залежно від їхніх розмірів слід формувати:

- а) до 10 га - групу житлових будинків з присадибними ділянками без територій громадського користування;
- б) 10 - 50 га - житлові квартали з неповним комплексом громадського обслуговування;
- в) більше 50 га - житловий район з повним комплексом громадського обслуговування місцевого значення.

3.19* Площа території, яку відводять під садибну забудову, повинна забезпечити розміщення обсягів будівництва і формування планувальних одиниць у погодженні з планувальною структурою міста і системою громадських центрів.

Район садибної забудови може бути сформований окремими житловими чи блокованими будинками з присадибними (приквартирними) ділянками з господарськими будівлями або без них. Забудова цих районів не повинна перевищувати 4-х поверхів. Поверховість забудови, граничні розміри житлових будинків, площа забудови, вимоги до господарських будівель, їх складу, огорожі ділянок, благоустрою території встановлюються місцевими правилами забудови в залежності від розміру ділянок, умов інженерного обладнання, інсоляції будинків та територій, інших нормативних вимог, регіональних традицій.

Гранична площа земельних ділянок, які надаються громадянам для житлового будівництва, встановлюється відповідними місцевими органами державної виконавчої влади або місцевого самоврядування відповідно до земельного законодавства.

В умовах забудови, що склалася, присадибна ділянка може бути збережена в існуючих розмірах, якщо це не перешкоджає вдосконаленню планувальної структури населеного пункту.

До площі садибної ділянки включається площа забудови житлових будинків, господарських будівель.

Ширину садиби по фронті вулиці слід приймати залежно від планувальної структури району, рельєфу місцевості, типів житлових будинків, господарських будівель і гаражів з урахуванням забезпечення компактності садибної забудови і дотримання нормативних розривів між будівлями.

Житлові будинки на присадибних ділянках треба розміщувати відповідно до проекту забудови району із встановленим відступом від червоних ліній.

Огорожа присадибних ділянок не повинна виступати за червону лінію вулиці.

3.20 Розрахункову щільність населення територій районів садибної забудови слід приймати відповідно до розміру присадибної ділянки (додаток 3.2). Для досягнення максимального рівня щільності доцільно застосовувати блоковану двоповерхову атріумну або килимову забудову площею ділянки 150 - 350 м. В інших випадках можливі різні планувальні прийоми компоновки садибної забудови (одно-, дворядна, гніздова та ін.).

3.21 На ділянках з ухилом 15 - 20 %о слід застосовувати терасну забудову. Кількість ярусів повинна бути не більше 4 - 5 при даних ухилах і одному підході, а при двох підходах може бути більшою.

При терасній забудові слід передбачати проїзди для пропуску пожежних машин і зовнішні сходи - пішохідні шляхи, які їх з'єднують. Відстань між проїздами і зовнішніми сходами повинна бути не більшою як 100 м.

Для структурної побудови терасної забудови слід використовувати:

окремо розташовані блок-квартири із зовнішніми сходами, які обслуговують одну або дві квартири, що стоять окремо, на одному ярусі;

блоки з двох квартир із зовнішніми сходами на дві квартири;

будинки коридорного або галерейного типу з квартирами на одному ярусі, об'єднаними коридором по межі із схилом або галереєю уздовж зовнішньої межі терас.

3.21a* У районах садибної забудови розміщення об'єктів соціальної сфери слід передбачати на територіях загального користування, на спеціально відведених ділянках, у складі громадських центрів або у вигляді окремих споруд. Допускається розміщення цих об'єктів у житлових будинках на садибних ділянках при обов'язковому дотриманні державних будівельних, санітарних, протипожежних норм і правил та наявності вільної території для забезпечення розмірів земельних ділянок під об'єкти відповідно до вимог, наведених у таблиці 6.1.

3.22 У районах садибної забудови при потребі, крім вуличної мережі (розділ 7), слід формувати мережу внутрішньоквартальних проїздів. Ширина їхньої проїжджої частини з однією смугою руху приймається 3,5 м, з двома - 5,5 м. На односмугових проїздах передбачаються роз'їзди (п. 3.11).

Довжина тупикових проїздів повинна бути не більше 150 м. Проїжджа частина тупикових проїздів повинна закінчуватися кільцевими об'їздами радіусом по осі проїзду не менше 10 м або майданчиками для розвороту розмірами 12 м x 12 м кожна. До житлових і громадських будинків слід передбачати проїзди завширшки 3,5 м на відстані не ближче 5 м від стін, придатні для проїзду пожежних машин.

3.23 У посадках уздовж вулиць поряд з декоративними деревами і чагарниками доцільно висаджувати плодові. Озеленення вулиць завширшки 12 м і менше слід здійснювати за рахунок палісадників.

При групах будинків треба передбачати озеленені ділянки з дитячими ігровими майданчиками.

3.24* У містах і селищах міського типу на присадибних ділянках при дотриманні санітарних протипожежних і будівельних норм можуть бути розміщені господарські будівлі та гаражі, вбудовані у житловий будинок, прибудовані до нього, або у вигляді окремої будівлі.

Господарські будівлі для утримання худоби, інших тварин і птиці допускаються в селищах міського типу, а також у міських районах садибного житлового будівництва, де згідно з нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування та державного нагляду дозволено їх утримання. Розташування цих будівель на присадибних ділянках слід виконувати відповідно до місцевих правил забудови для сільських населених пунктів.

Розміщення господарських будівель по лінії забудови житловими будинками не допускається.

Розміщення гаражів слід передбачати переважно вбудованими або прибудованими до житлових будинків по лінії забудови або в глибині ділянки.

3.25* Протипожежні розриви між будинками або окремо розташованими господарськими будівлями відповідно до ступеня їх вогнестійкості, а також віддаленість ємкостей горючої рідини на присадибній ділянці (при опаленні будинків рідким паливом) слід приймати відповідно до протипожежних вимог (додаток 3.1).

Розташування і орієнтація житлових та громадських будинків повинні здійснюватись з урахуванням забезпечення нормативної тривалості інсоляції та норм освітленості відповідно до "Санитарных норм и правил обеспечения инсоляцией зданий и территорий жилой застройки" та СНІП II-4-79 "Естественное и искусственное освещение" як в будинках, що будуються, так і в сусідніх житлових і громадських будинках.

Для догляду за будівлями і здійснення їх поточного ремонту відстань до межі сусідньої ділянки від найбільш виступної конструкції стіни треба приймати не менше 1,0 м. При цьому повинно бути забезпечене влаштування необхідних інженерно-технічних заходів, що запобігатимуть стіканню атмосферних опадів з покрівель та карнизів будівель на територію суміжних ділянок.

3.25а* Відстань між житловими будинками та господарськими будівлями і спорудами слід приймати відповідно до санітарних норм за таблицею 3.2а, але не менше протипожежних норм згідно з таблицею 1 додатка 3.1.

Таблиця 3.2а*

Будівлі та споруди	Відстань, м					
	Господарські будівлі (сараї) для худоби, свійських тварин та птахів площею до 50 м ²	Майданчики для компосту, дворові вбиральні, сміттєзбірник	Фільтруючий колодезь продуктивністю, м ³ /добу		Септик продуктивністю, м ³ /добу	
			до 1	1 - 3	до 1	1 - 3
Житлові будинки та літня кухня	15	15	8	10	5	8
Питний колодезь	20	20	Згідно з приміткою 3			

Примітка 1. Господарські будівлі і гаражі сусідніх ділянок допускається об'єднувати.

Примітка 2. Господарські приміщення для утримання худоби та птиці площею до 50 м² допускається прибудовувати до одно- та двоквартирних житлових будинків (крім будинків, розташованих в IV кліматичному районі) за умови ізоляції від житлових кімнат та кухонь не менше ніж трьома підсобними приміщеннями.

Примітка 3. При продуктивності місцевих каналізаційних очисних споруд до 3 м³ на добу водозабірні споруди місцевого господарсько-питного водопостачання допускається розміщувати на відстані 40 - 50 м вниз за течією ґрунтових вод, 20 - 25 м вгору за течією і 25 - 30 м по перпендикуляру до осі течії потоку ґрунтових вод. Відстані від артезианських свердловин та колодезів до окремих будівель і споруд та інших джерел забруднення слід приймати 20 м. Місце розташування водозабірних споруд повинне бути вгору за течією ґрунтових вод і вище стосовно до розташування каналізаційних споруд. За неможливості забезпечення цієї відстані в межах ділянки слід влаштовувати свердловини, колодезі або каптажі для групи будинків, які розміщуються вздовж житлових вулиць із відступом від червоної лінії на 2,5 - 5 м на майданчиках розміром 2,5 м x 3 м із твердим покриттям та ухилом не більше 4 - 5 ‰.

Примітка 4. Відстані до інших джерел забруднювання встановлюються відповідними нормативними документами за кожним конкретним фактором (шум, вібрація, електромагнітні коливання, радіація, джерела забруднення повітря та інші). Відстані від будинків та споруд до дерев та кущів слід приймати згідно з таблицею 5.2.

Примітка 5. Вигрібні ями дворових вбиралень повинні бути виконані з конструкцій, які запобігатимуть фільтрації фекальних стоків у ґрунт.

3.25б* За відсутності інженерних мереж міської (селищної) каналізації слід передбачати каналізування садиб з використанням місцевих очисних споруд, проект яких погоджений з органами санепідслужби. Обладнання внутрішньодомової каналізації з відведенням побутових стоків у вигріб забороняється.

3.25в* На території районів садибної забудови слід передбачати розміщення майданчиків для ігор дітей дошкільного і молодшого шкільного віку та занять фізкультурою, автостоянок для тимчасового зберігання, майданчиків для сміттєзбірників загального користування. Питомі розміри майданчиків для ігор дітей та автостоянок допускається зменшувати відносно показників, наведених у таблиці 3.2, але не більше ніж на 30 %. Майданчики для сміттєзбірників загального користування слід розміщувати на відстані не менше ніж 20 м від стін житлового будинку, їх розміри та кількість визначаються розрахунком.

3.26 Відповідно до санітарних вимог майданчики для компосту, дворові вбиральні та очисні споруди каналізації повинні знаходитись у глибині двору не ближче 15 м від вікон житлових будинків, в тому числі і сусідніх садиб, сараї для утримання худоби і птиці - не ближче 12 м. Господарські будівлі й гаражі допускається об'єднувати на суміжних ділянках.

Садибна забудова площею ділянок менше 600 м² повинна забезпечуватися централізованим водопроводом, а малоповерхова забудова площею приквартирних ділянок менше 300 м² - водопроводом і каналізацією.

Сельбищна територія сільських поселень

3.27 Основним типом житлової забудови у сільських населених пунктах є одно-, двоповерхова з присадибними ділянками і господарськими будівлями для ведення особистого підсобного господарства.

Сельбищна територія сільських поселень не повинна перетинатися автомобільними дорогами I, II і III категорій, а також дорогами, призначеними для руху сільськогосподарських машин.

3.28 Розміри присадибних земельних ділянок у сільських населених пунктах встановлюються сільською Радою відповідно до чинного [Земельного кодексу України](#). Для підвищення компактності забудови присадибна ділянка може бути розділена на дві частини: приквартирну, яку виділяють біля будинку, і ділянку для городу, яку виділяють за межами житлової зони.

Розмір частини присадибної земельної ділянки, яку виділяють біля будинку, визначається завданням на проектування за місцевими умовами з урахуванням наявності садибного фонду і демографічної структури населення. Решта присадибної ділянки виділяється за межами житлової зони.

Примітка. В умовах забудови, що склалася, розмір присадибної ділянки біля будинку може бути збережений, якщо він не перевищує норми, встановленої законодавством, і не перешкоджає удосконаленню планувальної організації населеного пункту.

3.29 Перелік і граничні розміри господарських і побутових будівель і споруд, які зводяться на присадибних ділянках, визначаються завданням на проектування.

3.30 Спорудження надвірних господарських будівель по лінії забудови вулиць і проїздів забороняється, їх треба зводити у глибині садиби з дотриманням санітарних і протипожежних вимог.

Примітка. Допускається розміщення гаража по лінії забудови за умови погодження з місцевими органами архітектури і містобудування.

Допускається прибудова господарських сараїв (у тому числі для худоби і птиці) до садибних і блокованих житлових будинків за проектами, затвердженими у встановленому порядку.

3.31 Дворову вбиральню і компостосховище рекомендується розміщувати безпосередньо біля сараю для худоби на відстані не менше 15 м від житлових будинків і 20 м від джерела водопостачання (колодязя), обов'язково враховуючи напрямок ухилу ділянки.

3.32 Житлові будинки слід розміщувати з відступом від червоних ліній вулиць: магістральних - не менше 6 м, житлових - не менше 3 м. Територія між червоною лінією і лінією забудови одно-, двоквартирних і блокованих будинків із земельними ділянками біля квартир входить до загальної площі ділянки.

3.33 Відповідно до структури житлової забудови при влаштуванні різних майданчиків і місць відпочинку для дорослих відстані від вікон житлових і громадських будинків слід приймати: до фізкультурних майданчиків - не менше 25 м, до господарських (для чищення меблів та одягу, сушіння білизни, сміттєзбірників) - не менше 20 м.

Господарські майданчики слід розміщувати не далі 100 м від найвіддаленішого входу в житловий будинок. До майданчиків для сміттєзбірників слід передбачати під'їзди.

3.34 При забудові будинками з пічним опаленням із дров'яними кухонними плитами і колонками слід передбачати приміщення для зберігання палива, які бажано розміщувати групами на відокремлених ділянках та ізолювати зеленими насадженнями від прилеглої території. Сараї для зберігання палива (при відповідних обґрунтуваннях) дозволяється влаштовувати у підвалах житлових будинків.

Сараї проектуються з розрахунку:

а) при пічному опаленні - не менше 5 м² на одну квартиру;

б) при центральному опаленні і наявності газових плит і колонок - з розрахунку 0,8 м² на 1 люд., але не менше 4 м² на одну квартиру.

При опаленні будинків рідким паливом місткості з горючою рідиною на присадибних ділянках треба розміщувати відповідно до протипожежних вимог (додаток 3.1, п. 3).

3.35 Сараї для домашньої худоби, кроликів, нутрій, лисиць і птиці треба розміщувати на відстані від житлових будинків відповідно до протипожежних і санітарних норм: одинокі або подвійні - не менше 15 м; групові до 8 блоків - не менше 25 м, від 8 до 30 блоків - не менше 50 м від найближчого будинку і не більше 150 м від найвіддаленішого, більше 30 блоків - за межами житлової забудови. Відстань від сараїв до джерел питного водопостачання повинна бути не менше 20 м. Площа забудови групи зблокованих сараїв не повинна перевищувати 800 м². Відстань між групами сараїв слід приймати за нормами протипожежних розривів залежно від ступеня їх вогнестійкості (додаток 3.1).

3.36 Будинки гуртожитків, як правило, слід розміщувати: для учнів середніх спеціальних і професійно-технічних навчальних закладів - на земельних ділянках, призначених для цих навчальних закладів; для колгоспників, робітників і службовців - на відокремлених

ділянках житлової території. Норму площі земельної ділянки на одного жильця в гуртожитку слід приймати залежно від кількості жильців:

а) місткість гуртожитку, чол.	50	100	200;
б) площа ділянки на одного мешканця, м ²	45	35	30.

На земельній ділянці гуртожитків слід передбачати майданчики для відпочинку, ігор та фізкультури (див. п. 3.33).

3.37 Відстані між житловими, громадськими, житловими і громадськими будинками слід приймати відповідно до поверхні будинку, що затіняє, і не менше величин, наведених у таблиці 3.3.

Санітарні розриви від шкіл, дитячих і лікувальних установ до житлових і громадських будинків при розміщенні їх з боку дитячих кімнат, класів і палат слід приймати не менше 2,5 висот протилежного найвищого будинку (не баштового типу).

Таблиця 3.3

Тип розриву	Кількість поверхів	Величина розриву, м
Між поздовжніми сторонами будинку	2 - 4	20
Між поздовжніми сторонами і торцями будинків	2 - 4	15
Між торцями будинків, які мають вікна із житлових кімнат	2 - 4	15
Між торцями будинків, які не мають вікон із житлових кімнат	2 - 4	За протипожежними вимогами (додаток 3.1)
Між одноповерховими будинками	1	Те саме

Забудова нових і реконструкція існуючих територій дачних і садівницьких товариств та об'єднань громадян

3.38* Території дачних і садівницьких товариств і об'єднань в залежності від їх розміщення розділяються на дачні і садівницькі поселення та райони. Дачні і садівницькі поселення розміщуються за межами населених пунктів.

Дачні і садівницькі райони - це переважно існуючі території дачних і садових товариств, що розташовані в межах існуючих населених пунктів або безпосередньо прилягають до них і можуть бути адміністративно приєднані до території існуючого населеного пункту.

3.39* Будівництво нових дачних та садівницьких районів в межах міських населених пунктів не допускається.

3.40* Будівництво нових дачних та садівницьких поселень на територіях, де діють планувальні обмеження, встановлені чинним законодавством, санітарними нормами та правилами, а також на резервних позаміських територіях, які передбачені містобудівною планувальною документацією для подальшого розвитку міст та поселень, інженерної і транспортної інфраструктури, не допускається.

3.41* Території дачних та садівницьких поселень (районів) призначаються для організації позаміського відпочинку громадян, ведення садівницького та городницького господарства з можливістю розташування садових або дачних будинків.

Дачний будинок - це житловий будинок для використання протягом року з метою позаміського відпочинку.

Садівний будинок - будівля для літнього (сезонного) використання, яка в питаннях нормування площі забудови, зовнішніх конструкцій та інженерного обладнання не відповідає нормативам, установленим для житлових будинків.

3.42* Дачні поселення слід розміщувати, як правило, у місцевості, яка має рекреаційні якості, у тому числі біля рік та водоймищ, лісових масивів за умови дотримання природноохоронних вимог. Садівницькі поселення - на землях, які придатні для ведення садівництва та городництва.

3.43* У межах одного поселення або району можуть передбачатися і змішані типи використання земельних ділянок для відпочинку, ведення садівництва та городництва, з будівництвом як дачних, так і садових будинків.

3.44* Граничний розмір площі земельних ділянок, що надаються громадянам для ведення дачного або садівницького господарства, встановлюється місцевими органами державної виконавчої влади або місцевого самоврядування в межах норми, що встановлена земельним законодавством України.

3.45* Дачні та садівницькі райони (поселення) розділяються на малі - від 30 до 100 ділянок, середні - від 101 - 300, крупні - більше ніж 300.

Територія дачного чи садівницького поселення (району) розділяється на зони індивідуального (садові чи дачні ділянки) та загального користування (вулично-дорожня мережа та громадські будівлі). Зона індивідуального користування з вулично-дорожньою мережею повинна складати до 90 % від загальної території поселення (району).

У разі проведення робіт з осушення (зрошення, влаштування водоймищ, зелених масивів тощо, а також терасування схилів) площа кварталів дачних та садових ділянок та проїздів повинна складати не менше 75 %.

3.46* На ділянках, які передбачені для загального користування, розміщуються будівлі і споруди, перелік яких та орієнтовно потрібна територія наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Перелік будівель	Дачні і садівницькі райони (поселення)		
	малі	середні	крупні
Обов'язкові:			

Споруда для охоронника	100 м ² на об'єкт	100 м ² на об'єкт	100 м ² на об'єкт
Споруди для зберігання засобів пожежогасіння	0,5	0,4	0,25
Майданчики для сміттєзбірників	0,1	0,1	0,1
Майданчики для стоянки автомобілів	1,1	1,1	1,1
Магазини змішаної торгівлі	2,5	2,0	1,5
Правління товариства, медпункт	1,0	1,0	1,0
Майданчики для ігор дітей	1,0	1,0	1,0
Рекомендовані:			
Універсальні спортивні майданчики	4,0	3,4	2,8
Розсадник для розсади та саджанців	2,0	1,5	1,0
Склад добрив та отрутохімікатів	0,1	0,05	0,05
Овочесховища	1,0	0,9	0,6
Фруктосховища	1,1	1,0	0,9
Пасіки	За завданням на проектування		
<p>Примітка 1. Об'єкти загального користування доцільно поєднувати у громадсько-господарський центр. Розсадник і пасіку слід розміщувати на окремих ділянках у найбільш віддалених від руху людей і транспорту місцях.</p> <p>Примітка 2. На ділянці пасіки вулики слід розміщувати на відстані не менше ніж 3 м від сусідніх садових (дачних) ділянок льотками, які направлені від них. Огорожа навколо пасіки у напрямку вильоту бджіл повинна бути суцільною (дерев'яною, залізною) або живою огорожею заввишки не менше 2 м. Вулики допускається розміщувати на садових (дачних) ділянках при додержанні вищевказаних вимог за умови, що огорожа не порушує норм інсоляції.</p> <p>Примітка 3. Умови розміщення складу добрив та отрутохімікатів повинні відповідати чинним санітарно-гігієнічним нормативам.</p>			

3.47* На територіях дачних та садівницьких поселень трасування доріг і проїздів, розміщення вбудовано-прибудованих або окремо розташованих гаражів, дачних та садових будинків, інших споруд та відстані між ними слід приймати у відповідності з вимогами розділів "Садибна забудова" та "Протипожежні вимоги" (додаток 3.1).

3.48* Граничні розміри площі забудови і поверховості садового будинку та господарських будівель на ділянці встановлюється статутом садівницького товариства чи кооперативу за погодженням з місцевими органами архітектури та містобудування (районними чи обласними). Ці розміри встановлюються за умови забезпечення необхідної площі для ведення господарської діяльності на ділянці та дотримання вимог нормативної тривалості інсоляції території суміжних ділянок.

Загальна площа і поверховість дачного будинку та господарських будівель на ділянці встановлюються архітектурно-планувальним завданням з урахуванням чинних будівельних та інших нормативів щодо відстаней та інсоляції будинків і територій суміжних ділянок, а також місцевих правил забудови.

3.49* Існуючі дачні і садівницькі райони дозволяється реконструювати у райони садибної забудови за умови приведення вулично-дорожньої мережі та інженерного обладнання до нормативів садибної забудови міських поселень, а у разі розміщення цих територій у межах сільських населених пунктів - до нормативів для сільських населених пунктів.

3.50* В існуючих дачних і садівницьких районах використання садових або дачних ділянок їх власниками для створення об'єктів торгівлі, культурно-побутового обслуговування допускається за умови:

а) відповідності площі земельної ділянки показникам, наведеним у таблиці 6.1;

б) організації під'їзду до ділянки та влаштування інженерного обладнання відповідно до санітарних та протипожежних вимог.

3.51* Будівництво нових садибних житлових будинків та реконструкція дачних і садових будинків у садиби для постійного проживання в існуючих районах допускається за умови:

а) додержання нормативних вимог щодо житлового будинку;

б) організації під'їзду до ділянки з влаштуванням розширень проїзної частини односмугового проїзду завширшки 3 м, завдовжки 12 м не менше ніж через кожні 100 м, при цьому радіус заокруглення проїжджої частини проїздів на перехрестях повинен становити не менше ніж 6 м.

У садівницьких та дачних поселеннях - за вищевказаними умовами, а також за умови забезпечення їх послугами зв'язку та медичною допомогою.

4 ПРОМИСЛОВА ТЕРИТОРІЯ

Промислова зона

4.1 До складу промислово-виробничої зони, функціонально-спеціалізованої частини території міста входять об'єкти матеріального виробництва, комунального господарства, виробничої інфраструктури, науки і наукового обслуговування, підготовки кадрів, інші об'єкти невиробничої сфери, які обслуговують матеріальне і нематеріальне виробництво.

4.2* При виділенні території промислових зон на підставі загального функціонального зонування міста треба враховувати ефективність їх зв'язків із сельбищними, рекреаційними та іншими територіями. При планувальному формуванні промислової зони необхідно, щоб:

а) частка території з виробничими функціями становила не менше 60 - 65 % загальної території зони;

б) виробничі об'єкти розміщувалися досить компактно і між ними не було великих функціонально сторонніх утворень;

в) зона була забезпечена транспортними магістралями загальноміського значення, які зв'язували б її з іншими функціональними зонами міста і формували основу її планувального каркаса.

При розміщенні промислових зон (районів) слід керуватися збалансованістю місць прикладення праці і місць проживання. При цьому слід формувати взаємозв'язану систему обслуговування працюючих на підприємствах і населення, прилеглих до промислової зони житлових районів.

Для повноцінного функціонування зони необхідні також наявність одного або декількох громадських центрів обслуговування, які б розміщувалися переважно на стику із сельбищними територіями. До складу громадського центру треба включати установи як провідних функцій (управлінські, науково-проектного, інформаційного обслуговування), так і супутніх з вибірковою номенклатурою послуг (об'єкти культурно-побутового обслуговування, громадського харчування, пункти охорони здоров'я та ін.).

До складу громадського центру обслуговування слід включати також споруди фізкультурно-оздоровчого призначення з розрахунку на 1000 працюючих: відкритих площинних спортивних споруд - 0,02 га, спортивних залів - 60 м² площі підлоги, басейнів - 82 м² дзеркала води, приміщень реабілітаційного призначення - 15 м² загальної площі.

4.3 Промислову зону слід розчленовувати залежно від розмірів на структурні елементи, промислові райони, промислові вузли, територіальні групи підприємств, окремі підприємства. Формування структурних елементів повинне здійснюватись у рамках загальної програми функціонально-територіальної та архітектурно-планувальної організації промислової зони.

4.4 При виділенні територій промислових районів як спеціалізованої функціонально-планувальної одиниці треба поряд з виробничими критеріями враховувати планувальні фактори: конфігурацію міського плану, мережу міських вулиць, рельєф, ландшафтні обмеження тощо.

4.5 Промислові райони у місті за архітектурно-планувальними умовами і факторами формування слід поділяти на містобудівні категорії, для кожної з яких призначений функціонально-адекватний склад підприємств, що розміщуються, які:

виділяють виробничі шкідливості і вимагають залізничного транспорту, а також характеризуються особливими умовами виробництва (пожежонебезпечні, вибухонебезпечні, радіоактивні), їх розміщують на віддаленні від сельбищних територій відповідно до санітарних і протипожежних норм;

не виділяють шкідливих речовин, але вимагають залізничних під'їзних шляхів, що зумовлює необхідність і доцільність їх розміщення у периферійній частині міста. Віддалення таких підприємств від житлової забудови на значну відстань не є суворою необхідністю;

не викидають виробничі шкідливості із невеликим вантажообігом (не більше 40 автомашин за добу в одному напрямку), що не вимагає влаштування залізничних колій. Такі підприємства вимагають мінімальних санітарно-захисних розривів і можуть розміщуватися у межах сельбищної території.

Мінімальні санітарно-захисні розриви для всіх виробничих будівель і складів, які не виділяють у навколишнє середовище шкідливих з неприємним запахом і пожежонебезпечних речовин, не створюють підвищення рівнів шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань і не вимагають під'їзних залізничних шляхів, повинні бути не менше 50 м.

4.6 Великі промислові райони (кількість підприємств більше 40, кількість трудящих 30 - 40 тис. чол., площа території 300 - 400 га) доцільно планувально розчленовувати на промислові вузли, вирішені на основі єдиного архітектурно-планувального задуму з вираженими планувальними межами, спільністю інженерно-технічної інфраструктури, допоміжних виробництв, об'єктів соціально-побутового обслуговування. Середні параметри промислового вузла: кількість підприємств - 10 - 40, кількість трудящих - 20 - 30 тис. чол., величина території - 120 - 220 га.

4.7 Виходячи із соціальних, економічних і містобудівних вимог, промислові вузли і райони, які розміщуються у центральній зоні міста, слід формувати із підприємств з найбільш високою професіональною привабливістю, на базі прогресивних видів сучасного виробництва, екологічно чистих технологій, що характеризуються найбільшою інтенсивністю використання внутрішньомайданчикових (внутрішньозаводських) територій і не вимагають під'їзних залізничних колій.

Промислові вузли і райони, які розміщуються у периферійному поясі міста, доцільно формувати із підприємств з відносно обмеженою галузевою різноманітністю; або вони можуть бути вузькоспеціалізованими при досить значній кількості підприємств, що входять до їх складу. Інтенсивність внутрішньомайданчикового використання територій тут допускається значно нижчою, ніж у центральній зоні, відповідно до кваліметричного зонування.

4.8 Розміри загальної площі території промислових районів і вузлів не повинні перевищувати:

а) для металургійних заводів з повним циклом і пов'язаних з ними коксохімічних цехів, енергетичних допоміжних об'єктів, а також підприємств нафтохімічної і хімічної промисловості - 1000 - 1500 га;

б) для металургійних заводів з неповним циклом, заводів важкого і середнього машинобудування, з урахуванням енергетичних, допоміжних об'єктів і кущових будівельних баз - 750 - 1000 га;

в) для великих багатогалузевих груп, утворених підприємствами важкого і середнього машинобудування з додатковими і обслуговуючими об'єктами та майданчиками, що резервуються, - 300 - 700 га;

г) для груп невеликої кількості середніх і малих спеціалізованих підприємств важкого і середнього машинобудування, а також великих підприємств легкої промисловості і супутніх об'єктів з під'їзними шляхами та енергетичною групою, які утворюють промислові райони і вузли, - 50 - 150 га;

д) для підприємств легкої промисловості, середнього машинобудування, які формують промислові вузли у районі загальних транспортних або енергетичних об'єктів, - 100 - 150 га;

е) для територіальних груп середніх і невеликих підприємств машинобудівної, легкої і харчової промисловості, при позасельбищному розміщенні і обслуговуванні залізничним транспортом і кушовим енергетичним господарством - 50 - 100 га; при розміщенні у сельбищній зоні нешкідливих у санітарному відношенні виробництв легкої промисловості без обслуговування залізничним транспортом з переважно багатопверховою забудовою - до 20 га.

Примітка. Виключається формування багатогалузевих комплексів на території, більшій як 1 - 2 тис. га, без їх структурування на промислові зони і вузли, а також групування дрібних підприємств місцевої і кооперативної промисловості, які розміщуються на внутрішньосельбищних ділянках загальною площею понад 1 га.

4.9 При вирішенні архітектурно-планувального завдання формування промислово-виробничої зони необхідно:

враховувати можливу потребу і напрям територіального розвитку у погодженні з основними композиційними осями міста;

забезпечити зв'язки з головними транспортними комунікаціями, які утворюють планувальний каркас міста;

забезпечити композиційний взаємозв'язок виробничої зони забудови з оточенням;

враховувати умови сприймання різних ділянок промислової забудови у міському середовищі;

забезпечити створення санітарно-захисних зон з включенням їх у єдину систему озеленення міста.

4.10* Розміри санітарно-захисних зон для промислових підприємств або однотипних промислових утворень необхідно визначати залежно від кількості газо- і пилоподібних викидів, речовин з неприємним запахом, утворюваного шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань, ультразвуку, радіоактивних речовин та інших шкідливих факторів відповідно до чинних санітарних норм розміщення промислових підприємств і методики розрахунку концентрації в атмосферному повітрі шкідливих речовин, які містяться у викидах підприємств, а також з урахуванням вимог захисту від шуму та інших вимог (розділ 10).

Розміри санітарно-захисної зони заводу із знешкодження токсичних промислових відходів (ТПВ) потужністю до 100 тис. т відходів за рік необхідно приймати 500 м, а 100 тис. т і більше - 1000 м.

Розміри санітарно-захисної зони ділянки схоронення ТПВ до межі населених пунктів, відкритих водоймищ, а також до об'єктів культурно-оздоровчого призначення приймається не менше 3000 м. Ділянки схоронення ТПВ розміщуються на відстані не менше: 200 м від автомобільних доріг, залізничних колій загальної мережі, 50 м від межі лісонасаджень, які не призначені для рекреації.

Розміри санітарно-захисних зон заводів із знешкодження ТПВ і ділянок їх схоронення можуть бути зменшені тільки при виконанні розрахунків і обґрунтуванні у відповідності з вимогами санітарних правил і норм.

Територію санітарно-захисних зон промислових підприємств не слід розглядати як резерв розширення територій підприємств.

4.11 У санітарно-захисній зоні не допускається розміщувати житлові будинки, дитячі дошкільні установи, загальноосвітні школи, установи охорони здоров'я та відпочинку, спортивні споруди, сади, парки, садівницькі товариства й городи.

До територіально-виробничих утворень, відділених від сельбищної території санітарно-захисною зоною завширшки понад 1000 м, не слід включати підприємства із санітарно-захисною зоною до 100 м, особливо підприємства легкої та харчової промисловості.

4.12* Улаштування відвалів, шламонакопичувачів, хвостосховищ, відходів і покидьків підприємств у межах промислової зони не допускається. При обґрунтуванні неможливості їх утилізації ділянки для них треба розміщувати за межами підприємств і II поясу зони санітарної охорони підземних вододжерел з дотриманням санітарних норм, а також норм і правил безпеки, затверджених або погоджених з відповідними інстанціями. При цьому для промислових вузлів і районів, як правило, слід передбачати централізовані (групові) відвали.

Відвали, у яких міститься вугілля, сланець, миш'як, свинець, ртуть та інші займісті й токсичні речовини, повинні бути розміщені від житлових і громадських будинків і споруд на відстані не ближче розрахункового небезпечного зсуву відвалів.

Розміщення в населених пунктах нових териконів і відвалів, які можуть бути джерелами забруднення атмосферного повітря або іншого шкідливого впливу на нього, забороняється.

При розгляді проектної документації щодо формування промислових утворень треба особливу увагу звертати на впровадження нових технологій з орієнтацією на максимальну утилізацію промислових відходів.

Наукова і науково-виробнича зона

4.13 У значних і найзначніших містах слід визначати райони розміщення і розвитку наукових установ, які залежать від характеру дослідницької діяльності і специфіки виробництва. Рекомендуються:

центральні міські райони для інститутів і установ суспільних наук, конструкторських бюро із штатною кількістю працівників, яка не перевищує 300 чол.;

прицентральні сельбищні, сельбищно-виробничі райони, що склалися, для розміщення установ природничих і технічних наук із штатною кількістю 1000 - 2000 чол.;

периферійні, нові міські райони для розміщення груп наукових, навчальних, науково-технічних установ природничо-наукового профілю із штатною кількістю понад 2000 чол.;

приміські райони, в межах зони впливу міста для розвитку наукових містечок, технополісів, агрополісів, об'єктів наукового обслуговування, полігонів, дослідних полів та інших територіально ємких об'єктів.

4.14 Рациональне розміщення установ наукової, науково-технічної діяльності досягається за рахунок групового способу функціональної і планувальної організації об'єктів,

пов'язаних єдиним дослідницьким і виробничим циклом. Створення наукових зон, у яких розміщуються групи профільних навчальних, наукових, проектно-конструкторських організацій, об'єктів виробничого призначення, є прогресивною формою організації спеціалізованих територій.

4.15 До складу спеціалізованих територій наукових, науково-виробничих установ слід включати території установ дослідницької діяльності, лабораторій, майстерень, корпусів експериментального (серійного) виробництва, комунально-складських зон, резервні території, рекреаційні, озеленені.

Вибір інженерних, санітарно-гігієнічних заходів здійснюється з урахуванням факторів впливу на навколишнє середовище.

Організація наукових і науково-виробничих територій повинна задовольняти вимоги інтенсивного її використання, комплексності, планувальної компактності.

4.16 При визначенні земельних ділянок наукових установ слід приймати показники щільності забудови не менше величин, наведених у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Штатна кількість працівників	Щільність забудови ділянок, м ² , заг. площі на 1 га
Установи суспільних наук:	
до 300	10000 - 8000
більше 300	12000 - 10000
Установи природничих і технічних наук:	
до 300	7000 - 5000
від 300 до 1000	8000
від 1000 до 2000 і більше	10000
Примітка 1. Показники таблиці не поширюються на об'єкти з особливим режимом роботи (ботанічні сади, обсерваторії, дослідні поля, полігони, прискорювачі елементарних частинок).	
Примітка 2. Менші показники щільності слід приймати у нових, середніх і малих містах.	

Комунально-складська зона

4.17 Комунально-складська зона - територія населеного пункту, призначена для розміщення груп і окремих підприємств, які забезпечують потреби населення у зберіганні товарів, комунальних і побутових послугах, із загальними для них об'єктами інженерно-технічного і адміністративного забезпечення.

На території комунально-складської зони треба розміщувати підприємства і об'єкти харчової (харчосмакової, м'ясної і молочної) промисловості, торгівлі й плодоовочевого

господарства: загальнотоварні склади, розподільні холодильники, плодоовочеві бази, сховища картоплі, овочів і фруктів, заготівельні підприємства напівфабрикатів та кулінарних виробів тощо; транспортного господарства: гаражі, станції технічного обслуговування автомашин, автозаправочні станції, трамвайні і тролейбусні депо, автобусні і таксомоторні парки тощо; побутового обслуговування населення: фабрики-пральні, хімічного чищення одягу, ремонту побутової техніки, одягу, меблів; комунального господарства: парки дорожньо-прибиральних машин, бази експлуатації та ремонту жител, інженерних мереж тощо.

Холодильники великої місткості (понад 600 т) і молокозаводи із застосуванням великої кількості аміаку треба розміщувати у відокремлених складських районах приміської зони.

Не слід розміщувати комунально-складські зони на територіях промислових вузлів, їхніх санітарно-захисних зон, до складу яких входять підприємства 1 - 3 класу щодо санітарної характеристики виробництва.

4.18 Складські комплекси, не пов'язані з безпосереднім обслуговуванням населення, слід розміщувати за межами міст, наближаючи їх до вузлів зовнішнього транспорту.

За межами території міст та їхніх зелених зон, у відокремлених складських районах приміської зони з дотриманням санітарних, протипожежних і спеціальних норм слід передбачати розосереджене розміщення складів державних резервів, складів нафти і нафтопродуктів першої групи, перевалочних баз нафти і нафтопродуктів, складів зріджених газів, складів вибухових матеріалів і базисних складів сильнодіючих отруйних речовин, базисних складів продовольства, фуражу і промислової сировини; лісоперевалочних баз базисних складів лісових і будівельних матеріалів.

Примітка 1. Для обслуговування груп малих міст, селищ міського типу і сільських поселень слід передбачати централізовані склади, розміщуючи їх переважно у районних центрах або пристанційних поселеннях.

Примітка 2. У районах з обмеженими територіальними ресурсами і цінними сільськогосподарськими угіддями слід за наявності відпрацьованих гірничих виробок і ділянок надр, придатних для розміщення на них об'єктів, здійснювати будівництво сховищ продовольчих і промислових товарів, цінної документації, розподільних холодильників та інших об'єктів, які потребують забезпечення стійкості до зовнішніх впливів і надійності функціонування. Ці об'єкти повинні відповідати вимогам протипожежної безпеки згідно з чинними нормативними документами.

4.19 Для попереднього визначення розмірів земельних ділянок складів, призначених для обслуговування поселень, допускається виходити з розрахунку 2 м² на одну людину у значних і найзначніших містах з урахуванням застосування багатоповерхових складів і 2,5 м² - у решті міст і населених пунктів.

У містах-курортах розміри комунально-складських зон для обслуговування тих, що лікуються й відпочивають, слід приймати з розрахунку 6 м² на одного, який лікується, а при розміщенні у цих зонах оранжерейно-тепличного господарства - 8 м².

4.20 У містах загальна площа колективних сховищ сільськогосподарських продуктів визначається з розрахунку 4 - 8 м² на одну сім'ю. Кількість сімей, які користуються сховищами, установлюється завданням на проектування.

4.21 Для підприємств комунально-складських зон, що заново будуються і реконструюються, з метою підвищення інтенсивності освоєння ділянок слід передбачати використання багато- і високоповерхових будинків, освоєння підземного простору, збільшення щільності забудови.

Виробнича зона сільських поселень

4.22 Виробничі зони сільських поселень є частиною їхньої території. Проектування виробничих зон повинне здійснюватися відповідно до вимог РСН 320-86/Держбуд УРСР "Планування, забудова і благоустрій виробничих зон сільських населених пунктів України".

4.23 У виробничих зонах слід розміщувати різні типи агропромислових підприємств і цехів галузевих господарських центрів колгоспів, держгоспів, виробничих об'єктів, які належать акціонерним товариствам, кооперативам, селянським (фермерським) господарствам та ін., а також підприємства несільськогосподарських галузей (філіали підприємств, цехи).

4.24 При організації виробничих зон, у тому числі фермерських господарств, перевагу слід віддавати розвитку виробничих центрів, що склалися, які мають капітальні будинки, зручно розташовані стосовно до населених пунктів, транспортних комунікацій, кормових угідь і відповідають санітарно-гігієнічним вимогам. Розміщення сільськогосподарських комплексів і підприємств повинне забезпечувати збереження природного середовища, виключати можливість розвитку ерозійних процесів, забруднення ґрунтів і водних джерел відходами виробництва.

4.25 При взаєморозміщенні сільбищної і виробничої зон слід створювати між ними відповідні санітарно-захисні і зооветеринарні розриви.

Розміри санітарно-захисних зон від сільськогосподарських виробничих об'єктів і комплексів до меж житлової забудови встановлюються згідно з нормативами (таблиця 4.2).

4.26 Малі тваринницькі ферми (фермерські господарства) у селищах міського типу, селах з утриманням великої рогатої худоби або свиней від 10 до 250 голів, овець - до 500 голів, птиці - до 1000 голів слід розміщувати на відокремлених ділянках з дотриманням розмірів санітарно-захисних зон, наведених у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Направленість господарства	Розміри санітарно-захисних зон, м								
	25	50	75	100	150	200	300	400	500
	Допустима величина стада, поголів'я								
Свиноферма	15	30	50	75	100	125	150	200	Більше 200
Ферма ВРХ	20	40	60	100	150	200	Більше 200		
Птахоферма	100	200	250	300	500	750	Більше 750		
Вівцеферма	50	75	100	150	200	400	Більше 400		
Кролеферма	150	300	400	Більше 400					

Примітка. Шириною санітарно-захисної зони слід вважати відстань між місцями виділення в атмосферу або ґрунт виробничих шкідливостей і житловою забудовою населеного пункту.

4.27* У санітарно-захисній зоні допускається розміщення бань, пралень і гаражів за умови, що щільність забудови не буде перевищувати 10 %.

Розміщення спортивних споруд, парків, дитячих установ, лікувально-профілактичних і оздоровчих установ, а також насадження плодоягідних дерев та чагарників на території санітарно-захисної зони не допускається.

4.28 Тваринницькі, птахівницькі, звірівницькі ферми, ветеринарні установи, склади мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин слід розміщувати з підвітряного боку стосовно до інших сільськогосподарських об'єктів у сельбищній зоні. Території виробничих зон не повинні розділятися на відокремлені ділянки залізничними або автомобільними дорогами загальної мережі.

Розриви між будинками і спорудами сільськогосподарських виробничих об'єктів слід приймати відповідно до вимог чинних нормативних документів.

5 ЛАНДШАФТНО-РЕКРЕАЦІЙНА ТЕРИТОРІЯ

Озеленені території міста

5.1 У міських і сільських поселеннях слід передбачати, як правило, безперервну систему озелених територій та інших відкритих просторів, які у поєднанні із замиськими повинні формувати комплексну зелену зону.

Зовнішні межі комплексної зеленої зони треба проводити по межах землекористувань, природних рубежах, транспортних магістралях.

5.2 При функціональному зонуванні комплексної зеленої зони (території забудови, міста, зеленої зони) треба виділяти: озеленені території загального користування; озеленені території обмеженого користування і озеленені території спеціального призначення.

5.3 Номенклатуру елементів території комплексної зеленої зони міста треба приймати згідно з додатком 5.1.

Питома вага озелених територій різного призначення в межах забудови міст (рівень озеленення території забудови) повинна мати не менше 40 % для районів ПВ, 45 % - ПШВ, Б і 50 % - ІVB2, а у межах території міста за структурними елементами приймати згідно з додатком 5.2.

Примітка. У містах з теплоелектроцентралями і котельними, підприємствами хімічної, металургійної, нафтопереробної промисловості I класу санітарної шкідливості рівень озеленення території забудови слід збільшувати не менше як на 15 %.

5.4 Площу озелених територій загального користування (парків, садів, скверів, бульварів), розміщуваних на території забудови міських і сільських поселень, треба приймати відповідно до таблиці 5.1.

У значних, найзначніших і великих містах існуючі масиви міських лісів треба перетворювати у міські лісопарки і відносити додатково до озелених територій загального користування, виходячи із розрахунку не більше 5 м²/люд.

Таблиця 5.1

Озеленені території загального користування у межах міста	Групи міст за кількістю населення, тис. чол.	Площа озелених територій, м ² /чол.			
		Полісся, Прикарпаття, Закарпаття II В-1, II В-4	Лісостеп II В-2, II В-3	Степ III-В, III-Б	Південний берег Криму IV В-2
Загальноміські	100 - 1000 і більше	10	11	12	15
	50 - 100	7	8	9	11
	До 50	8 (10)	9 (11)	10 (12)	12 (15)
	Сільські поселення	12	13	14	17
Житлових районів	100 - 1000 і більше	6	6	7	8
	50 - 100	6	6	7	8

Примітка 1. У містах, де розміщуються промислові підприємства I і II класу шкідливості, наведені норми загальноміських озелених територій загального користування слід збільшувати на 15 - 20 %. У містах, де розміщуються залізничні вузли, наведені норми загальноміських озелених територій загального користування треба збільшувати на 5 - 10 %. У середніх, малих містах і сільських поселеннях, розміщених в оточенні існуючих лісів, у прибережних зонах великих річок і водойм, площу озелених територій загального користування допускається зменшувати, але не більше як на 20 %.

Примітка 2. У дужках наведені розміри для малих міст з кількістю населення до 20 тис. чол.

5.5 У структурі озелених територій загального користування великі парки, парки площею понад 100 га і лісопарки площею 500 га і більше повинні становити не менше 10 %.

Час доступності міських парків при пересуванні на транспорті повинен становити не більше 20 хв., а парків планувальних районів - не більше 15 хв.

Примітка. У сейсмічних районах необхідно забезпечувати вільний доступ до парків, садів та інших озелених територій загального користування, не допускаючи улаштування огорож з боку житлових районів.

5.6 Допустима кількість одночасних відвідувачів території парків, лісопарків, лісів, зелених зон слід приймати відповідно до укрупнених показників, люд./га, не більше:

- а) для міських парків 100
- б) для парків зон тривалого відпочинку 70
- в) для парків-курортів 50
- г) для парків зон короткочасного відпочинку 20
- д) для лісопарків (лугопарків, гідропарків) 10
- е) для лісів 1 - 3.

Примітка. При кількості одночасних відвідувачів 10 - 50 люд./га слід передбачати дорожньо-стежинкову мережу для організації їх руху, а на узліссях полян - ґрунтозахисні посадки; при кількості одночасних відвідувачів 50 люд./га і більше - заходи щодо перетворення лісового ландшафту у парковий.

5.7 У найзначніших, значних і великих містах поряд з парками міського і районного значення слід передбачати спеціалізовані - дитячі, спортивні, виставкові, зоологічні та інші парки, ботанічні сади.

Орієнтовні розміри дитячих парків допускається приймати з розрахунку 0,5 м²/люд., спортивних - 1 - 2 м²/люд., включаючи майданчики і спортивні споруди.

5.8 На територіях з високим ступенем схоронності природних ландшафтів, які мають естетичну і пізнавальну цінність, треба формувати національні і природні парки. Архітектурно-просторова організація національних і природних парків повинна передбачати використання їх територій у наукових, культурно-освітніх і рекреаційних цілях з виділенням, як правило, заповідної, заповідно-рекреаційної, рекреаційної та господарської зон.

5.9 При розміщенні парків і садів слід максимально зберігати ділянки з існуючими насадженнями і водоймами.

Площу території парків, садів і скверів слід приймати, виходячи із конкретних містобудівних і природних умов.

У загальному балансі території парків і садів площу озелених територій слід приймати за додатком 5.2.

5.10 Бульвари і пішохідні алеї слід передбачати у напрямі масових потоків пішохідного руху. Розміщення бульвару, його довжину і ширину, а також місце у поперечному профілі вулиці треба визначати з урахуванням архітектурно-планувального рішення вулиці та її забудови. На бульварах і пішохідних алеях слід передбачати майданчики для короткочасного відпочинку. Ширину бульварів з однією повздовжньою пішохідною алеєю треба приймати не менше 10 м при розміщенні з одного боку вулиці між проїжджою частиною і забудовою.

5.11 Дорожню мережу ландшафтно-рекреаційних територій (дороги, алеї, стежки) слід трасувати за можливості з мінімальними схилами відповідно до напрямків основних шляхів руху пішоходів і з урахуванням визначення найкоротших відстаней до пунктів зупинок, ігрових і спортивних майданчиків. Ширина доріжки повинна бути кратною 0,75 (ширина смуги руху однієї людини).

5.12 Відстань від будинків, споруд, а також об'єктів інженерного благоустрою до дерев і чагарників слід приймати за таблицею 5.2.

Таблиця 5.2

Будинки і споруди, об'єкти інженерного благоустрою	Відстані, м, від будинку, споруди, об'єкта до осі	
	стовбура дерева	чагарника
Зовнішня стіна будинку і споруди	5,0	1,5
Край трамвайного полотна	5,0	3,0
Край тротуару і садової доріжки	0,7	0,5
Край проїзної частини вулиць (кромка укріпленої смуги узбіччя дороги, брівка канави)	4,0	1,5
Щогла і опора освітлювальної мережі, трамвая, мостова опора і естакада	4,0	-
Підшва схилу, тераси тощо	1,0	0,5
Підшва або внутрішня грань підпірної стінки	3,0	1,0
Підземні мережі:		
газопровід, каналізація	1,5	-
теплова мережа (стінка каналу тунелю або оболонка при безканалній прокладці)	2,0	1,0
водопровід, дренаж	2,0	-
силовий кабель і кабель зв'язку	2,0	0,7

Примітка 1. У нових житлових районах відстань від краю проїжджої частини до осі стовбура дерева слід приймати не менше 4 м при діаметрі крони не більше 5 м. Для дерев з великою кроною цю відстань можна збільшити до розміру, при якому крони будуть розміщуватися не ближче 1,5 м від краю проїжджої частини.

Примітка 2. Висота чагарників при їх розміщенні від краю проїжджої частини на відстані від 1 до 5 м не повинна перевищувати 50 см.

Примітка 3. Відстань від повітряних ліній електропередачі до дерев слід приймати за правилами улаштування електроустановок.

Примітка 4. Дерева, що висаджують біля будинків, не повинні перешкоджати інсоляції та освітленості житлових і громадських приміщень, а також проїзду пожежних автомашин.

5.13 У зелених зонах міст слід передбачати розсадники деревних і чагарникових рослин та квітково-оранжерейних господарств з урахуванням забезпечення посадочним матеріалом груп міських і сільських поселень. Нормативний показник площі розсадників повинен прийматися з розрахунку забезпеченості рівня озеленення об'єктів системи озелених територій у межах населеного пункту. Площа розсадників повинна бути не менше 80 га. Загальну площу квітково-оранжерейних господарств треба приймати з розрахунку 0,4 м²/люд.

Зона відпочинку

5.14 Розміщення зон відпочинку слід передбачати на ландшафтно-рекреаційних територіях міст (внутрішньоміські), приміських зон (заміські), у системах розселення (міжселищні).

Зони короткочасного відпочинку треба розміщувати з урахуванням доступності їх на громадському транспорті, як правило, не більше 1,5 год.

Зони тривалого відпочинку треба розміщувати за межами населених пунктів у найбільш сприятливих умовах.

Примітка 1. За відсутності сприятливих природних ресурсів у зоні впливу населеного пункту допускається збільшувати транспортну доступність зон короткочасного відпочинку до 2 год.

Примітка 2. Зони тривалого відпочинку (заміські і міжселищні) слід проектувати за нормами, встановленими для курортних зон з такою самою розрахунковою кількістю відпочиваючих.

5.15 Розміри територій зон короткочасного відпочинку слід приймати з розрахунку 500 - 1000 м² на 1 відвідувача, у тому числі та частина, яка інтенсивно використовується для активних видів відпочинку, повинна становити не менше 100 м² на 1 відвідувача.

Відстані між зонами короткочасного відпочинку і ділянками курортно-рекреаційних установ, садівницьких товариств, автомобільних доріг загальної мережі і залізниць слід приймати не менше 500 м.

5.16 При розміщенні установ і підприємств обслуговування у зонах короткочасного відпочинку слід формувати громадські центри.

а) культурно-видовищних установ	1 - 2
б) фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд	2 - 4
в) пляжу і пристроїв для відпочинку на воді	4 - 8
г) майданчиків відпочинку дорослих	75 - 85
д) майданчиків відпочинку дітей	3 - 6
е) адміністративно-господарських споруд	4 - 5.

Розміри територій різного функціонального призначення центру слід приймати, % загальної площі:

Примітка. Для зон короткочасного відпочинку, розміщених поблизу міської забудови, територія відпочинку дітей може бути збільшена, але не більше як на 20 %.

5.17 Розміри території річкових і озерних пляжів, які розміщуються у зонах короткочасного відпочинку, слід приймати не менше 8 м² на одного відвідувача.

Розміри річкових і озерних пляжів, які розміщуються на землях, придатних для сільськогосподарського використання, треба приймати з розрахунку 5 м² на одного відвідувача.

Довжину берегової смуги річкових і озерних пляжів слід приймати не менше 0,25 м на одного відвідувача.

На прилеглих до пляжів територіях слід створювати припляжну і акваторіальну зони. Для орієнтовних розрахунків площу території вказаних зон на одного відвідувача слід приймати: припляжної - 15 м², акваторіальної - 5 м² (для купання).

Площу території різного функціонального використання у припляжній, пляжній і акваторіальній зонах слід визначати з урахуванням показників, наведених у таблиці 5.3.

5.18 Рекреаційне навантаження на ландшафт зон короткочасного відпочинку слід приймати відповідно до диференційованих показників за таблицею 5.4.

Таблиця 5.3

Зона	Сектор	Площа сектора, % загальної площі зони
Акваторіальна	Купання	75 - 90
	Дитячий	3 - 5
	Спортивний	5-10
	Риболовства	3 - 5
Пляжна	Солярію, аерарію	40 - 60
	Обслуговування і пішохідних комунікацій	8 - 13
	Дитячий	5 - 7
	Спортивний	8-10
	Відпочинку на озеленених ділянках	20 - 40
Припляжна	Адміністративно-господарський	3 - 5
	Рятувально-медичний	1 - 2
	Обслуговування і пішохідних комунікацій	19 - 27
	Спортивний	7 - 12
	Відпочинку на озеленених ділянках	50 - 70

Таблиця 5.4

Ландшафт	Рекреаційні навантаження, люд./га					
	Темнохвойні ліси	Світлохвойні ліси	Змішані ліси	Широколистяні ліси	Дрібнолистяні ліси	Заплавні лісолуки
Ліс зеленої зони	0,7	1,0	1,5	2,3	3,5	5,0
Рекреаційний ліс	2,5	3,0	3,6	4,5	6,0	8,0
Лісопарк	7,0	8,0	9,0	10,0	12,0	15,0
Парк зони короткочасного відпочинку	13,0	15,0	17,0	19,0	22,0	26,0

Примітка 1. Вказані навантаження застосовуються для кращих умов виростання рослинності (ліси I бонітету). Для лісів II бонітету показники навантаження знижуються на 10 - 15 %, III - на 15 - 25 %, IV - на 20 - 25 %. Ліси V бонітету виключаються із рекреаційного використання або використовуються при мінімальних навантаженнях.

Примітка 2. Рекреаційні ліси формуються на базі лісів Держлісфонду.

Примітка 3. Норми навантажень допускається знижувати при стрімкості рельєфу, застосовуючи знижувальні коефіцієнти: при схилах 10 - 20 ‰ - 0,8; 20 - 30 ‰ - 0,6; 30 - 50 ‰ - 0,4; понад 50 ‰ - 0,2.

5.19 Розміри стоянок автомашин, які розміщуються біля меж зон короткочасного відпочинку, треба визначати за завданням на проектування, а при відсутності даних - за таблицею 5.5.

Таблиця 5.5

Рекреаційні території, будинки і споруди	Розрахункова одиниця	Кількість машино-місць на розрахункову одиницю
Пляжі і парки	100 одночасних відвідувачів	15 - 20
Лісопарки, заповідники і рекреаційні ліси	Те саме	7 - 10
Бази короткочасного відпочинку (спортивні, туристські, риболовецькі, мисливські та ін.), маломірного флоту	- " -	10 - 15
Підприємства громадського	- " -	7 - 10

харчування		
Садівницькі товариства	100 ділянок	4 - 7
Примітка. Довжина пішохідних підходів від стоянок для тимчасового зберігання легкових автомашин до об'єктів у зонах короткочасного відпочинку не повинна перевищувати 1000 м.		

5.20 При розміщенні автостоянок біля об'єктів масового відпочинку слід враховувати витрати часу на пішохідний підхід від автостоянок до окремих об'єктів відпочинку у межах 8 - 15 хв. (умовна довжина пішохідного шляху 450 - 1000 м), а з використанням громадського транспорту - до 25 хв.

Курортна зона

5.21 Курортні зони (курорти) слід розміщувати на територіях, які мають природні лікувальні ресурси, найбільш сприятливий мікроклімат, ландшафт і санітарно-гігієнічні умови. На території курортних зон треба передбачати будівництво курортно-рекреаційних установ (санаторіїв, установ відпочинку і туризму), установ, підприємств і центрів загальнокурортного обслуговування, організацію і благоустрій парків і пляжів, а також створення спеціальних балеотехнічних, берегозміцнювальних та інших інженерних об'єктів.

Курортні зони можуть бути відокремленими, розміщеними за межами міських і сільських поселень або бути функціональними зонами курортних міст і селищ, а також інших поселень (промислових, портових, сільськогосподарських), які мають на своїй території курортно-рекреаційні установи.

5.22 Кількість тих, що лікуються й відпочивають у курортно-рекреаційних установах, встановлюється за показниками одночасної місткості цих установ з урахуванням кількості цілорічних і сезонних місць.

Кількість неорганізовано відпочиваючих (включаючи тих, що користуються курсовками, абонементом на окремі види загальнокурортного обслуговування) визначається на підставі статистичних даних за ряд років з урахуванням наявного придатного житлового фонду у місцевого населення.

5.23 Кількість персоналу курортно-рекреаційних установ слід приймати не менше таких показників (одиниць постійного персоналу на одне місце):

а) дитячі санаторії, санаторні позашкільні табори	1,0
б) санаторії для хворих на туберкульоз	0,9
в) санаторії для дорослих, для батьків з дітьми	0,5
г) санаторії-профілакторії, мотелі	0,4
д) будинки (пансіонати) відпочинку для дорослих і для сімей з дітьми, курортні й туристські готелі	0,3
е) бази відпочинку підприємств і організацій, молодіжні табори, дачі дошкільних установ, позашкільні табори, туристські бази для дорослих і для сімей з дітьми	0,2
ж) кемпінги	0,15
з) оздоровчі табори для старшокласників	0,1

Кількість персоналу, зайнятого в обслуговуванні загальнокурортних установ, слід приймати з розрахунку 25 - 30 % (від загальної кількості персоналу, зайнятого в курортно-рекреаційних установах) для бальнеологічних (грязьових) курортних зон і 20 - 25 % - для кліматичних курортних зон.

У курортних зонах із сезонним збільшенням тих, що лікуються й відпочивають, слід додатково передбачати тимчасовий обслуговуючий персонал (студентів, практикантів, пенсіонерів) для об'єктів сезонного функціонування з розрахунку 0,05 на одне сезонне місце і 0,02 на одного неорганізовано відпочиваючого. Коефіцієнт сімейності для цих категорій населення слід приймати 1,2.

Примітка 1. У загальнокурортних установах цілорічного функціонування, які додатково обслуговують тих, що лікуються й відпочивають неорганізовано (з урахуванням 80 - 100 % їхньої середньорічної кількості), слід збільшувати кількість персоналу з розрахунку 0,1 - 0,15 одиниць на одного неорганізовано відпочиваючого.

Примітка 2. При відповідних обґрунтуваннях кількість персоналу курортних і туристських готелей міжнародного класу допускається приймати 0,5 - 0,8 з урахуванням складу об'єктів обслуговування.

5.24 При проектуванні нових і реконструкції тих курортних зон, які склалися, слід передбачати:

- а) розміщення курортно-рекреаційних установ на територіях з допустимими рівнями шуму;
- б) винесення за межі курортних територій промислових і комунально-складських об'єктів;
- в) пристосування житлової забудови і громадських споруд, розміщених у курортній зоні, у рекреаційний фонд для обслуговування тих, що лікуються й відпочивають;
- г) повне виключення в межах курортних зон транзитних транспортних потоків.

Розміщення нової житлової забудови для розселення обслуговуючого персоналу курортно-рекреаційних установ треба передбачати за курортною зоною в існуючих або створених сельбищних зонах у межах 30-хвилинної доступності транспортом.

5.25 Відстань від меж земельних ділянок курортно-рекреаційних установ, що проектується заново, слід приймати не менше, м:

а) до житлової забудови, установ комунального господарства і складів	500 (100)
б) до автомобільних доріг категорій:	
1) I, II, III	500
2) IV	200
в) до садівницьких товариств	300

Примітка. В дужках наведена відстань в умовах реконструкції.

5.26 Розміри земельних ділянок курортно-рекреаційних установ слід приймати відповідно до додатка 6.1. Розміри територій загального користування курортних зон слід встановлювати з розрахунку, м² на одне місце в курортно-рекреаційних установах: загальнокурортних об'єктів обслуговування - 10, озелених - 100; на одного неорганізовано відпочиваючого: загальнокурортних об'єктів обслуговування - 2, озелених - 25.

Примітка. В курортних зонах приморських курортів Криму, які склалися, а також гірських курортів Карпат, розміри територій загального користування допускається зменшувати, але не більше як на 50 %.

5.27 Розміри території морських пляжів, які розміщуються в курортних зонах, слід приймати не менше, м² на одного відвідувача:

а) для дорослих	5
б) для дітей	4

Розміри території спеціалізованих лікувальних пляжів для тих, що лікуються з обмеженою рухливістю, слід приймати з розрахунку 8 - 12 м² на одного відвідувача.

Довжину берегової смуги морського пляжу на одного відвідувача слід приймати не менше 0,2 м.

а) санаторіїв	0,6 - 0,8
б) установ відпочинку й туризму	0,7 - 0,9
в) позашкільних таборів	0,5 - 1,0
г) загального користування	
для місцевого значення	0,2
д) відпочиваючих без путівок	0,5

Розраховувати кількість одночасних відвідувачів на пляжах слід з урахуванням коефіцієнтів одноразового завантаження пляжів (питомої ваги тих, що знаходяться на пляжі, стосовно до загальної кількості різних категорій відпочиваючих):

5.28 У приморських курортах підлягає охороні зона суворого режиму (перша зона санохорони), включаючи прибережну смугу моря, пляжі і територію, що прилягає до пляжів, завширшки не менше 100 м, яка повинна використовуватися переважно для організації зелених насаджень загального користування, набережних, бульварів, скверів, кліматолікувальних споруд, спортивних і дитячих майданчиків.

Примітка. У вказаній зоні курортних міст і селищ, що склалися, допускається збереження існуючих капітальних споруд житлово-цивільного призначення за умови забезпечення санітарно-гігієнічних умов їх експлуатації.

5.29 Курортно-рекреаційні установи, що розміщуються у межах курортних зон, слід, як правило, об'єднувати у комплекси, забезпечуючи єдине архітектурно-просторове вирішення.

На території курортно-рекреаційних установ та їх комплексів слід передбачати розміщення майданчиків, склад і розміри земельних ділянок яких слід приймати за таблицею 5.6.

Таблиця 5.6

Майданчики	Площа, м ² на одне місце
Для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор і читання	2,0
Спортивні (для бадмінтону, волейболу, тенісу)	3,5
Літнього кінотеатру (кінолекторію)	0,9
Танцювальний	0,6

5.30 При проектуванні курортних зон слід формувати систему установ і центрів загальнокурортного обслуговування.

Для орієнтовних розрахунків кількість і місткість установ та підприємств загальнокурортного обслуговування на 1000 чоловік, що лікуються й відпочивають, приймати за додатком 6.2.

5.31 У курортних зонах слід передбачати стоянки для легкових автомашин, кількість яких визначається відповідно до розрахункових показників кількості машино-місць на 100 відпочиваючих і обслуговуючого персоналу: для санаторіїв, будинків відпочинку, туристських баз і баз відпочинку підприємств - 3 - 5, курортних, туристських готелей та пансіонатів - 5 - 7.

У курортних зонах, що мають об'єкти туризму, слід передбачати стоянки для автобусів і легкових автомашин, які належать туристам, кількість яких визначається розрахунком, їх треба розміщувати з урахуванням забезпечення зручних підходів до об'єктів туристського огляду (але не далі 500 м від них), не порушуючи цілісного характеру історичного середовища.

6 УСТАНОВИ ТА ПІДПРИЄМСТВА ОБСЛУГОВУВАННЯ

6.1 Для розрахунку установ і підприємств обслуговування слід враховувати нормативи забезпеченості, які відображають соціально гарантований рівень відповідно до таблиці 6.1*. Там же наведені розміри земельних ділянок, а також принципи розміщення окремих видів установ і підприємств обслуговування.

Норми розрахунку кількості спеціальних пожежних автомашин наведені у додатку 3.1, таблиця 3.

Примітка 1. Розміщення, місткість і розміри земельних ділянок установ і підприємств обслуговування, не вказані у таблиці 6.1*, треба приймати за завданням на проектування.

Примітка 2. Наведені у таблиці 6.1* нормативи є усередненими показниками по Україні (з розбивкою на міські і сільські поселення) і у кожному окремому випадку підлягають уточненню у процесі проектування залежно від демографічного прогнозу, величини поселення і його місця у системі розселення, виробничого і соціально-культурного потенціалів тощо.

Таблиця 6.1*

Установи, підприємства, споруди ¹⁾	Одиниця виміру	Нормативна величина з розрахунку на 1000 чол. населення, не менше	Розміри земельних ділянок
1. УСТАНОВИ НАРОДНОЇ ОСВІТИ			
Дитячі дошкільні установи	Місце	Установлюються залежно від демографічної структури поселень, приймаючи розрахунковий рівень забезпеченості дітей дошкільними установами у межах 85 %, у т. ч. загального типу - 70 %, спеціалізованого - 3 %, оздоровчого - 12 %	При місткості ясел-садів, м ² на одне місце: до 80 місць - 45, більше 80 - 40; у комплексі ясел-садів більше 350 місць - 35. Розміри земельних ділянок можуть бути зменшені на 25 % в умовах реконструкції: на 15 % - при розміщенні на рельєфі зі схилом більше 20 %, на 10 % - у поселеннях-новобудовах (за рахунок скорочення площі озеленення)
Примітка. Площу групового майданчика для дітей ясельного віку слід приймати 8 м ² ; для дошкільного віку - 7,5 м ² на 1 місце в групі.			
Дитячі дошкільні установи, об'єднані з початковою школою	Місце	За завданням на проектування (із загальної нормативної величини обох типів споруд)	При місткості ясел-садів, м ² на одне місце: до 100 місць - 32; більше 100 - 28. При місткості початкової школи, учнів: від 40 до 400 - 40 м ² на учня
Примітка. Розміри земельної ділянки можуть бути зменшені на 25 % в умовах реконструкції: на 15 % при розміщенні на рельєфі із схилом більше 20 %; на 10 % у поселеннях-новобудовах за рахунок скорочення площі озеленення.			
Криті басейни для		За завданням на	

дошкільників		проектування	
Загальноосвітні школи ²⁾			
I ступінь - початкова школа		Для I, II ступенів шкіл	У сільських поселеннях: на 4 класи - 0,25 - 0,5 га. У міських поселеннях: на 12 класів - 1,4 га, на 16 класів - 1,8 га
I - II ступені - основна школа		установлюється залежно від демографічної структури поселень, приймаючи 100 % рівень забезпеченості дітей до 15 років.	У сільських поселеннях: на 9 класів - 1,6 га. У міських поселеннях: на 18 класів - 1,9 га; на 27 класів - 2,4 га, на 36 класів - 2,6 га
I - III ступені - середня повна школа		Охоплення дітей 6-річного віку та старшої вікової групи (III ступінь) визначається органами державного управління освітою	У сільських поселеннях: на 11 класів - 2,0 га, на 22 класи - 2,6 га. У міських поселеннях: на 22 класи - 2,0 га, на 33 класи - 2,5 га. Зблоковані середні школи: на 22 + 22 класи - 2,8 га, на 22 + 33 класи - 3,2 га, на 33 + 33 класи - 3,8 га
Примітка. Розміри земельних ділянок шкіл можуть бути: зменшені на 20 % - в умовах реконструкції; на 15 % при розміщенні на рельєфі із схилом 20 %; збільшені на 30 % - у сільських поселеннях, якщо для організації навчально-дослідної роботи не передбачені спеціальні ділянки на землях радгоспів. Спортивна зона школи може бути об'єднана з фізкультурно-оздоровчим комплексом мікрорайону.			
Загальноосвітні школи, зблоковані в шкільні комплекси, а також згруповані з іншими навчально-виховними закладами в багатопрофільні комплекси (центри)		За завданням на проектування, виходячи з місткості окремих об'єктів	При місткості комплексів: більше 1500 до 2000 - 17 м ² ; більше 2000 - 16 м ²
Школи-інтернати	Учнів	За завданням на проектування	При місткості загальноосвітньої школи-інтернату, учнів: більше 200 до 300 - 70 м ² на 1 учня; більше 300 до 500 - 65 м ² понад 500 і більше - 45 м ²
Примітка. При розміщенні на земельній ділянці будинку школи-інтернату спального корпусу площу земельної ділянки слід збільшити на 0,2 га.			
Міжшкільні центри комп'ютерного і виробничого навчання	% від загальної кількості школярів	8	Розміри земельних ділянок міжшкільних навчально-виробничих комбінатів рекомендується приймати не менше 2 га (при влаштуванні автополігона або трактородрому 3 га)

Примітка. Автотрактородром слід розміщувати поза сільбищною територією. У містах міжшкільні центри комп'ютерного і виробничого навчання і позашкільні установи розміщуються на сільбищній території з урахуванням транспортної доступності не більше 30 хв.

Позашкільні установи	% від загальної кількості школярів IV - VIII класів	15,3 % (у т. ч. за видами будинків): Палац (Будинок) школярів - 3,3 % ³⁾ ; станція юних натуралістів - 0,4 %; станція юних туристів - 0,4 %; дитячо-юнацька спортивна школа - 2,3 %; дитяча школа мистецтв або музична ⁴⁾ , художня, хореографічна - 2,7 %; інші - 6,2 %	За завданням на проектування
----------------------	---	--	------------------------------

Примітка. У сільських поселеннях приміщення для позашкільних занять рекомендується передбачати в будинках загальноосвітніх шкіл.

Професійно-технічні і середні спеціальні навчальні заклади	Учнів	За завданням на проектування з урахуванням населення міста-центру та інших поселень у зоні його тяжіння	При місткості ВТУ і середніх спеціальних навчальних закладів, учнів: до 300 - 75 м ² на 1 учня; більше 300 до 900 - 50 - 60 м ² ; більше 900 до 1600 - 30 - 40 м ²
--	-------	---	--

Примітка. Розміри земельних ділянок можуть бути зменшені: в умовах реконструкції на 30 % - для навчальних закладів гуманітарного профілю; збільшені на 50 % - для навчальних закладів сільськогосподарського профілю, які розміщуються у сільських поселеннях. При кооперуванні навчальних закладів і створенні навчальних центрів розміри земельних ділянок рекомендується зменшувати залежно від місткості навчальних центрів, учнів: від 1500 до 2000 - на 10 %; більше 2000 до 3000 - на 20 %; понад 3000 - на 30 %. Розміри житлової зони, навчальних і допоміжних господарств, полігонів і автотрактородромів у зазначені розміри не входять.

Вищі навчальні заклади	Студентів	За завданням на проектування	Зони вищих навчальних закладів (навчальна зона), га на 1 тис. студентів: університети, вузи технічні - 4 - 7; сільськогосподарські - 5 - 7; медичні, фармацевтичні - 3 - 5; економічні, педагогічні, культури, мистецтва, архітектури - 2 - 4; інститути підвищення кваліфікації і заочні вузи - відповідно до їх профілю з коефіцієнтом 0,5; спеціалізована зона - за завданням на проектування; спортивна зона - 1 - 2; зона студентських гуртожитків - 1,5 - 3. Вузи фізичної культури
------------------------	-----------	------------------------------	--

			проектуються за завданням на проектування
--	--	--	---

Примітка. Розмір земельної ділянки вищого навчального закладу може бути зменшений в умовах реконструкції. При кооперованому розміщенні декількох вузів на одній ділянці сумарну територію земельних ділянок навчальних закладів рекомендується скорочувати на 20 %.

2. УСТАНОВИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, СПОРТИВНІ І ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ УСТАНОВИ

Будинки-інтернати, територіальні центри соціального обслуговування людей похилого віку та інвалідів, спеціальні житлові будинки⁵⁾

Будинки-інтернати для людей похилого віку, ветеранів війни і праці (з 60 років) ³⁾	Місце на 1 тис. чол. відповідної демографічної групи	28	При місткості інтернатів: до 50 місць - 200 м ² на 1 місце; більше 50 до 100 - 175 м ² ; більше 100 до 200 - 125 м ² ; більше 200 до 300 - 100 м ²
Будинки-інтернати для дорослих інвалідів з фізичними порушеннями (з 18 років) ⁵⁾	Те саме	28	При місткості інтернатів: до 50 місць - 200 м ² на 1 місце; більше 50 до 100 - 175 м ² ; більше 100 до 200 - 125 м ²

Примітка 1. Будинки-інтернати для людей похилого віку, ветеранів війни і праці розміщуються переважно в поселеннях з кількістю населення не менше 10 тис. чол. або в районних та міжгосподарських центрах з меншою кількістю населення за необхідності урахування обслуговування населених пунктів у зоні впливу.

Примітка 2. Будинки-інтернати повинні бути розміщені на окремих ділянках. Відстань від них до вікон квартир житлових будинків повинна бути не менше 30 м.

Примітка 3. Площу земельних ділянок будинків-інтернатів, які розміщуються поблизу парків і лісопарків, дозволяється зменшувати, але не більше ніж на 20 %.

Спеціальні будинки і школи-інтернати для дітей, у тому числі:

Будинки дитини (віком до 4-х років)	Місце на 1 тис. чол. відповідної демографічної групи	За завданням на проектування	За завданням на проектування
Сімейні дитячі будинки (від 4 до 17 років)	Те саме	3	Те саме
Дитячі будинки для дітей сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (від 4 до 17 років)	- " -	За завданням на проектування	- " -
Будинки-інтернати для дітей інвалідів (від 4 до 17 років)	- " -	Те саме	- " -
Психоневрологічні інтернати (з 18 років)	- " -	3	При місткості інтернатів, місць: до 200 - 125 м ² на 1 місце;

			більше 200 до 400 - 100 м ² ; більше 400 до 600 - 80 м ²
Територіальні центри соціального обслуговування людей похилого віку і інвалідів			
I тип (постійного і тимчасового проживання людей похилого віку та інвалідів)	Місце на 1 тис. чол.	За завданням на проектування	За завданням на проектування
II тип (денного перебування інвалідів)	Те саме	Те саме	При місткості інтернатів, місць: до 50 - 150 м ² на 1 місце; від 50 до 75 - 125 м ² ; більше 75 - 100 м
III тип (денного перебування інвалідів при існуючому будинку-інтернаті)	- " -	- " -	При місткості інтернатів, місць: до 50 - 150 м ² на 1 місце; від 50 до 75 - 125 м ² ; більше 75 - 80 м ²
Примітка. Розрахунковий показник площі земельної ділянки територіальних центрів III типу визначається як сума площ ділянки будинку-інтернату і центру.			
Спеціальні житлові будинки I групи квартир для ветеранів війни, праці і самотніх людей похилого віку (з 60 років)	Місце на 1 тис. чол. відповідної демографічної групи	60	За завданням на проектування
Спеціальні житлові будинки і групи квартир для інвалідів на кріслах-колясках та їхніх сімей	Чоловік	0,5	Те саме
Заклади охорони здоров'я			
Стационар усіх типів для дорослих із допоміжними будинками і спорудами	Ліжко	14, 15 (у середньому по Україні). Для населення, що проживає у міських поселеннях, які не є центрами систем розселення, не відіграють роль районного, обласного і міжобласного центрів, нормативний показник не нижче 6,9 - 7,6 ліжок на 1 тис. чол. населення	При потужності стаціонарів, ліжок: до 50 - 300 м ² на 1 ліжко; більше 50 до 100 - 300 - 200 м ² ; більше 100 до 200 - 200 - 140 м ² ; більше 200 до 400 - 140 - 100 м ² ; більше 400 до 800 - 100 - 80 м ² ; більше 800 до 1000 - 80 - 60 м ² ; понад 1000 - 60 м ²
Примітка. На одне ліжко для дітей слід приймати норму всього стаціонару з коефіцієнтом 1,5. При розміщенні двох і більше стаціонарів на одній земельній ділянці загальну площу треба приймати за нормою сумарної місткості стаціонарів. В умовах реконструкції та у великих і найбільших містах земельні ділянки лікарень допускається зменшувати на 25 %. Розміри земельних ділянок лікарень, які			

розміщуються у приміській зоні, треба збільшити: інфекційних та онкологічних - на 15 %; туберкульозних і психіатричних - на 25 %; відновлювального лікування для дорослих - на 20 %, для дітей - на 40 %. Площу земельної ділянки пологових будинків треба приймати за нормативами стаціонарів з коефіцієнтом 0,7.

Фельдшерсько-акушерський або фельдшерські пункти	Об'єкт	За завданням на проектування у сільських населених пунктах без лікарень і амбулаторій з кількістю жителів понад 200 чол.	0,2 га
Поліклініки, амбулаторії, диспансери без стаціонару	Відвідувань за зміну	24	0,1 га на 100 відвідувань за зміну, але не менше 0,3 га

Примітка. Розміри земельних ділянок стаціонару і поліклініки (диспансеру), об'єднаних в одну лікувально-профілактичну установу, визначаються окремо за відповідними нормами і потім підсумовуються.

Станції (підстанції) швидкої медичної допомоги	Автомобіль	1 на 10 тис. чол. у межах зони 15-хвилинної доступності на спеціальному автомобілі	0,05 на 1 автомобіль, але не менше 0,1 га
Санітарно-епідеміологічні установи	Об'єкт	За завданням на проектування	1 - 1,5 га
Аптеки груп: I - II III - V VI - VII	Об'єкт	0,104, у т. ч. для міського населення - 0,09; для сільського - 0,143	0,3 га або вбудовані; 0,25 га або вбудовані; 0,2 га або вбудовані

Примітка. Розміщуються в мікрорайонах, житлових районах.

Молочні кухні	Порція за добу на 1 дитину (до 1 року)	4	0,015 га на 1 тис. порцій за добу, але не менше 0,15 га
Роздавальні пункти молочних кухонь	м ² загальної площі на 1 дитину (до 1 року)	0,3	Вбудовані
Установи, підприємства, споруди ¹⁾	Одиниця виміру	Нормативна величина з розрахунку на 1000 чол. населення, не менше	Розміри земельних ділянок

Установи санаторно-курортні й оздоровчі, відпочинку й туризму

Санаторії (без туберкульозних)	Місць	За завданням на проектування	125 - 150 м ² на 1 місце
Санаторії для батьків з дітьми і дитячі санаторії (без	Те саме	Те саме	145 - 170 м ² на 1 місце

туберкульозних)			
<p>Примітка. Конкретні значення нормативів земельних ділянок у зазначених межах приймаються за місцевими умовами. Розміри земельних ділянок наведені без урахування площі господарських зон. У курортних районах Криму і Карпат і в умовах реконструкції курортів, а також для баз відпочинку у приміських зонах найбільших і великих міст розміри земельних ділянок допускається зменшувати, але не більше як на 25 %, тобто приймати за мінімальними значеннями; у сейсмічних районах - не більше як на 15 % при зменшенні спальних корпусів до 4-х поверхів.</p>			
Санаторії-профілакторії	Місце	За завданням на проектування	70 - 100 м ² на 1 місце
<p>Примітка. У санаторіях-профілакторіях, які розміщуються у межах міста, допускається зменшувати розміри земельних ділянок не більше ніж на 10 %.</p>			
Санаторні позашкільні табори	Місце	За завданням на проектування	200 м ² на 1 місце
Будинки відпочинку (пансіонати)	Те саме	Те саме	120 - 130 м ² на 1 місце
Будинки відпочинку (пансіонати) для сімей з дітьми	- " -	8	140 - 150 м ² на 1 місце
Бази відпочинку підприємств і організацій, молодіжні табори	- " -	14	140 - 160 м ² на 1 місце
Туристські бази	- " -		65 - 80 м ² на 1 місце
Туристські бази для сімей з дітьми	- " -		75 - 100 м ² на 1 місце
Курортні і туристські готелі	- " -	За завданням на проектування	50 - 75 м ² на 1 місце
Позашкільні табори	- " -	25	150 - 200 м ² на 1 місце
Оздоровчі табори старшокласників	- " -	14	175 - 200 м ² на 1 місце
Дачі дошкільних установ	- " -	За завданням на проектування	120 - 140 м ² на 1 місце
Мотелі	- " -	Те саме	75 - 100 м ² на 1 місце
Кемпінги	- " -	- " -	135 - 150 м ² на 1 місце
Приюти	- " -	- " -	35 - 50 м ² на 1 місце
<p>Примітка. Для туристських готелів, які розміщуються у найбільших і великих містах, громадських пунктах, розміри земельних ділянок допускається приймати за нормами, встановленими для комунальних готелів.</p>			
Фізкультурно-спортивні споруди			
Комплекс площинних спортивних споруд у центрі планувального (адміністративного) району	га	0,1	

Відкриті площинні спортивні споруди у житловому кварталі (мікрорайоні) включаючи споруди для ігор дітей дошкільного, молодшого шкільного віку та дорослого населення	га	0,15	
Відкриті площинні спортивні споруди у центрі житлового району.	га	0,10	
Відкриті спортивні споруди у загальноміському центрі	га	0,10	
Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять у житловому кварталі (мікрорайоні)	м ² загальної площі	90	
Спортивні зали у центрі планувального (адміністративного) району	м ² площі підлоги	40	
Спортивні зали загального користування у центрі житлового району	м ² площі підлоги	50	
Спортивні зали у загальноміському центрі	м ² площі підлоги	20	
Басейни криті та відкриті загального користування у центрі житлового району	м ² площі дзеркала води	30	
Басейни відкриті і криті у загальноміському центрі	м ² площі дзеркала води	20	
Басейни криті та відкриті у центрі планувального (адміністративного)	м ² площі дзеркала води	25	

району			
Приміщення реабілітаційного призначення у центрі житлового району	м ² загальної площі	15	

Примітки:

1. В історичних ареалах та умовах реконструкції забудови що історично склалася нормативні величини фізкультурно-спортивних споруд дозволяється зменшувати, але не більше ніж на 50 %;
2. У південних регіонах України (зона ІІІВ² та зона ІVВ) дозволяється збільшувати частку відкритих площинних споруд. Але не більше ніж на 25 %, при відповідному зменшенні закритих споруд;
3. У північних регіонах (зона ІІВ та зона ІІІВ) дозволяється збільшувати частку приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, але не більше ніж на 25 %, при відповідному зменшенні відкритих площинних споруд;
4. В разі відсутності в місті планувальних(адміністративних) районів, частку фізкультурно-спортивних споруд, які додатково розміщуються у житловому районі, слід приймати від норми, встановленої для планувального (адміністративного) району, % території - 35, спортивні зали -50, басейни - 45, у загальноміському центрі додатково розміщуються спортивні споруди до показників для планувального (адміністративного) району, відповідно - 65, 50, 55.

3. УСТАНОВИ КУЛЬТУРИ Й МИСТЕЦТВА, КУЛЬТОВІ СПОРУДИ

Приміщення для культурно-масової роботи з населенням, дозвілля й аматорської діяльності (за місцем проживання)	Місце відвідування	15 - 20 м ² або 50 - 60 м ² площі підлоги	
--	--------------------	---	--

Примітка. Рекомендується формувати єдині комплекси для організації культурно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи для використання учнями і населенням (з відповідним підсумуванням нормативів) у межах пішохідної доступності не більше 500 м.

Танцювальні зали	Місце	6	За завданням на проектування
Клубні установи та центри дозвілля, у т. ч.: в міських поселеннях у сільській місцевості	Місце відвідування	131,7	Те саме
	Те саме - " -	35 - 190 ⁸⁾ 300 - 500 ⁹⁾	- " - - " -
Кінотеатри та відеозали	Місце	12 - 25	- " -

Примітка. Питому вагу танцювальних залів, кінотеатрів і клубів рекомендується розміщувати за міським центром у розмірі від 40 до 50 %. З них для учнів та інших груп молоді не менше 20 %. Мінімальну кількість місць установ культури й мистецтва приймати для найбільших і великих міст. Розміщення, місткість і розміри земельних ділянок планетаріїв, виставкових залів і музеїв визначаються за завданням на проектування.

Театри для міст	Місце	2,1	За завданням на проектування
-----------------	-------	-----	------------------------------

понад 100 тис. чол.	Те саме	5 - 8	Те саме
Концертні зали для міст понад 250 тис. чол.	- " -	1,3	- " -
	- " -	3 - 5	- " -
Цирки	- " -	3,5 - 5,0	- " -
Зали атракціонів та ігрових автоматів	м ² площі підлоги	3	- " -
Міські масові бібліотеки ¹⁰⁾	тис. од. збереження чит. місць	2 - 3	- " -
Культові споруди		За завданням на проектування	- " -

Примітка. Цирки, концертні зали, театри і планетарії передбачати, як правило, у містах з населенням 250 тис. чол. і більше, а кінотеатри - у поселеннях з кількістю жителів не менше 10 тис. чол.

4. ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ, ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ Й ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Магазини, всього у т. ч. у міських поселеннях, всього	м ² торгової площі Те саме	245,2 230 (100) ⁶⁾	Торгові центри місцевого значення з кількістю обслуговуваного населення, тис. чол., на об'єкт: з 4 до 6 - 0,4 - 0,6 га; більше 6 до 10 - 0,6 - 0,8 га; більше 10 до 15 - 0,8 - 1,1 га; більше 15 до 20 - 1,1 - 1,3 га
з них: продовольчих товарів непродовольчих товарів	м ² торгової площі Те саме	80 (70) ⁶⁾ 150 (30) ⁶⁾	Торгові центри малих міст і сільських поселень з кількістю жителів, тис. чол.: до 1 - 0,1 - 0,2 га; більше 1 до 3 - 0,2 - 0,4 га; більше 3 до 4 - 0,4 - 0,6 га; більше 4 до 6 - 0,6 - 1,0 га; більше 7 до 10 - 1,0 - 1,2 га
у сільській ¹¹⁾ місцевості, всього	- " -	250	
з них: продовольчих товарів непродовольчих товарів	- " - - " -	85 165	Підприємства торгівлі м ² торгової площі, 100 м ² торгової площі: до 250 - 0,08 га; більше 250 до 650 - 0,08 - 0,06 га; більше 650 до 1500 - 0,06 - 0,04 га; більше 1 500 до 3500 - 0,04 - 0,02 га; понад 3500 - 0,02 га

Примітка. До норм розрахунку входить уся мережа підприємств торгово-побутового обслуговування незалежно від їхньої відомчої належності. При автономному забезпеченні підприємств інженерними системами і комунікаціями, а також розміщенні на їхній території підсобних будинків і споруд площу ділянки можна збільшувати до 50 %. У норму розрахунку магазинів непродовольчих товарів у містах входять комісійні магазини з розрахунку 10 м² торгової площі на 1 тис. чол. Магазини замовлень і кооперативні приймати за завданням на проектування додатково до встановленої норми розрахунку магазинів продовольчих товарів, орієнтовно 5 - 10 м² торгової площі на 1 тис. чол. У селищах садівницьких товариств продовольчі магазини передбачати з розрахунку 80 м² торгової

площі на 1 тис. чол. На промислових підприємствах та в інших місцях прикладання праці передбачати пункти видачі продовольчих замовлень з розрахунку, м² нормованої площі на 1 тис. працюючих: 60 - при віддаленому розміщенні промислових підприємств від сельбищної зони; 36 - при розміщенні промислових підприємств біля меж сельбищної зони; 24 - при розміщенні місць прикладання праці у межах сельбищної території (на площі магазинів і окремих об'єктах).

Ринкові комплекси	м ² торгової площі	24 - 40	Від 7 до 14 м ² на 1 м ² торгової площі ринкового комплексу залежно від місткості: 14 м ² - при торгівій площі до 600 м ² ; 7 м ² - понад 3000 м ²
-------------------	-------------------------------	---------	--

Примітка. Для ринкового комплексу на 1 торгове місце треба приймати 6 м² торгової площі.

Підприємства громадського харчування	Місць	40 (7) ⁶⁾	При кількості місць, га на 100 місць: до 50 - 0,2 - 0,25; більше 50 до 150 - 0,2 - 0,15; понад 150 - 0,1
--------------------------------------	-------	----------------------	---

Примітка. У містах-курортах і містах-центрах туризму розрахунок мережі підприємств громадського харчування слід приймати з урахуванням тимчасового населення: на бальнеологічних курортах - до 90 місць, на кліматичних курортах - до 120 місць на 1 тис. чол. Потреба у підприємствах громадського харчування на виробничих підприємствах, в установах, організаціях і навчальних закладах розраховується за відомчими нормативами на 1 тис. працюючих (учнів) у максимальну зміну. У виробничих зонах сільських поселень та в інших місцях прикладання праці, а також на польових станах для обслуговування працюючих повинні передбачатися підприємства громадського харчування з розрахунку 220 місць на 1 тис. працюючих у максимальну зміну. Заготівельні підприємства громадського харчування розраховуються за нормою 300 кг за добу на 1 тис. чол. Для міських зон масового відпочинку населення у великих і найбільших містах слід враховувати норми підприємств громадського харчування 1,1 - 1,8 місця на 1 тис. чол.

Магазини кулінарії	м ² торгової площі	6 (3) ⁶⁾	
Підприємства побутового обслуговування у т. ч. безпосереднього обслуговування населення	Робочих місць Те саме	9 (2) ⁶⁾ 5 (2) ⁶⁾	На 10 робочих місць для підприємств потужністю, робочих місць: 0,1 - 0,2 га - 10 - 50; 0,05 - 0,08 га - 50 - 150; 0,03 - 0,04 га - понад 150

Примітка. Для виробничих підприємств та інших місць прикладання праці показник розрахунку підприємств побутового обслуговування слід приймати у розмірі 5 - 10 % в рахунок загальної норми.

Виробничі підприємства централізованого виконання замовлень	Робочих місць	4	0,5 - 1,2 га
Комплексний ¹²⁾ приймальний пункт (КПП) сільського населеного пункту з кількістю жителів	Те саме	2	0,5 - 1,2 га

понад 200 чол.			
Підприємства комунального обслуговування			
Пральні, всього у т. ч. для міського населення	кг білизни за зміну Те саме	98,2 120 (10) ⁶⁾	
Пральні самообслуговування	- " -	10 (10) ⁶⁾	0,1 - 0,2 га на об'єкт
Фабрики-пральні	- " -	110 ¹³⁾	0,6 - 1,0 га на об'єкт
Примітка. Показник розрахунку фабрик-пралень наведений з урахуванням обслуговування громадського сектора до 40 кг білизни за зміну.			
Хімчистки, всього у т. ч. для міського населення	кг речей за зміну Те саме	9,2 11,4 (4,0) ⁶⁾	
Хімчистки самообслуговування	- " -	4,0 (4,0) ⁶⁾	0,1 - 0,2 га на об'єкт
Фабрики-хімчистки	- " -	7,4	0,5 - 1,0 га на об'єкт
Бані й душові для населення: міського сільського	Помивочних місць	5,8 5 7	0,2 - 0,4 га на об'єкт
Примітка. У поселеннях, забезпечених упорядкованим житловим фондом, норми розрахунку місткості бань і банно-оздоровчих комплексів на 1 тис. чол. допускається зменшувати до 3 місць.			
5. ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УСТАНОВИ УПРАВЛІННЯ, ПРОЕКТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ ТА ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ			
Відділення зв'язку ¹⁴⁾ (відділення зв'язку, укрупнені доставні відділення зв'язку, вузли зв'язку, поштамти, агентства союздруку, телеграф, міжміські, міські та сільські телефонні станції, станції проводового мовлення об'єктів радіомовлення і телебачення) у т. ч. для міського населення	Об'єкт	0,39 (група, потужність, місткість) Слід приймати за нормами і правилами Міністерства зв'язку України 0,16	Відділення зв'язку мікрорайону, житлового району, га, для обслуговуваного населення, груп: IV - V (до 9 тис. чол.) - 0,07 - 0,08; III - IV (9 - 18 тис. чол.) - 0,09 - 0,1; II - III (20 - 25 тис. чол.) - 0,11 - 0,12. Відділення зв'язку селища, сільських поселень для обслуговування населення, груп: V - VI (0,5 - 2 тис. чол.) - 0,3 - 0,35; III - IV (2 - 6 тис. чол.) - 0,4 - 0,45
Відділення банків	Операційна каса	1 операційна каса на 10 - 30 тис. чол.	га на об'єкт при операційних касах (місцях): 0,2 - двох 0,5 - семи
Відділення і філіали ощадного банку: у містах, у сільських	Операційне місце Те саме	1 операційне місце (вікно) на 2 - 3 тис. чол. Те саме на 1 - 2 тис. чол.	0,5 - трьох 0,4 - 20

поселеннях			
Організації та установи управління	Об'єкт	За завданням на проектування	Залежно від поверховості будинку, м ² на 1 співробітника: 44 - 18,5 при поверховості 3 - 5; 13,5 - 11 при поверховості 9 - 12; 10,5 при поверховості 16 і більше. Обласних, міських, районних Рад народних депутатів, м ² на 1 співробітника: 54 - 30 при поверховості 3 - 5; 13 - 12 при поверховості 9 - 12; 11 при поверховості 16 і більше. Селищних і сільських Рад, м ² на 1 співробітника: 60 - 40 при поверховості 2 - 3
Проектні організації і конструкторські бюро	Об'єкт	Те саме	Залежно від поверховості будинку, м ² на 1 співробітника: 30 - 15 при поверховості 2 - 5; 9,5 - 8,5 при поверховості 9 - 12; 7 при поверховості 16 і більше
Районні (міські) народні суди	Робоче місце	1 суддя на 30 тис. чол.	0,15 га на об'єкт при 1 судді; 0,4 га на об'єкт при 5 суддях; 0,3 га на об'єкт при 10 членах суду; 0,5 га при 25 членах суду
Обласні суди	- " -	1 член суду на 60 тис. чол. області	
Юридичні консультації	- " -	1 юрист-адвокат на 10 тис. чол.	
Нотаріальна контора	- " -	1 нотаріус на 30 тис. чол.	
6. УСТАНОВИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА			
Житлово-експлуатаційні організації			
Житлових кварталів (мікрорайону)	Об'єкт	1 об'єкт на мікрорайон з населенням 20 тис. чол.	0,12 - 0,15 га на об'єкт
Житлового району	- " -	1 об'єкт на житловий район з населенням до 80 тис. чол.	1 га на об'єкт
Пункт прийому вторинної сировини від населення	- " -	1 об'єкт на 20 тис. жителів	0,01 га на об'єкт
Примітка. У селищах міського типу з населенням менше 20 тис. жителів передбачається один пункт прийому вторсировини на селище. Пункти прийому вторсировини розміщуються: у житловій забудові при окремо розташованих житлово-експлуатаційних організаціях, на межі селітебних та промислових зон.			
Правління колгоспу	Робочих місць	При кількості жителів:	0,1 - 0,3 га на об'єкт

(дирекція радгоспу)		до 1000 чол. - 15; 1001 - 2000 чол. - 15 - 10; 2001 - 2500 чол. - 10 - 8; більше 3500 чол. - 8,5	
Пожежне депо при кількості жителів міста або іншого поселення: до 1 тис. чол.	Пожежна автомашина ¹⁵⁾	1	0,3 - 0,6 га на об'єкт
більше 1 до 7 тис. чол.		2	0,3 - 0,6 га на об'єкт.
більше 8 до 20 тис. чол.		1 на 4 тис. чол.	0,6 - 1,0 га на об'єкт
більше 21 до 50 тис. чол.		1 на 5 тис. чол.	0,8 - 1,2 га на об'єкт
більше 51 до 100 тис. чол.		1 на 6, 5 тис. чол.	0,9 - 1,75 га на об'єкт
більше 101 до 200 тис. чол.		1 на 7,0 тис. чол.	0,9 - 1,75 га на об'єкт
більше 201 до 500 тис. чол.		1 на 8,0 тис. чол.	
більше 501 до 1000 тис. чол.		1 на 10,0 тис. чол.	
більше 1000 до 2000 тис. чол.		1 на 15,0 тис. чол.	6,9 - 2,2 га на об'єкт
понад 2001 тис. чол. і більше		1 на 20,0 тис. чол.	
Готелі	Місце	4,8	При кількості місць готелю, м на 1 місце: від 25 до 100 - 55; більше 100 до 500 - 30; більше 500 до 1000 - 20; більше 1000 - 2000 - до 15
Примітка. У сейсмічних районах розмір земельних ділянок слід збільшувати до 10 % (при зменшенні поверховості до 4-х поверхів).			
Громадські вбиральні	Прилад	1	
Бюро похоронного обслуговування	Об'єкт	Не менше 1 на 0,05 млн. чол.	
Будинок траурних обрядів	Об'єкт	Не менше 1 на 0,25 млн. чол.	
Кладовище традиційного поховання ¹⁶⁾	га	0,24	Розміри земельних ділянок, які відводяться для поховання, допускається уточнювати залежно

			від співвідношення кладовищ традиційного поховання і кладовищ для поховання після кремації, які встановлюються за місцевими умовами
Крематорій з кладовищем урнових поховань	одиниць/га	За завданням на проектування або 0,02	

1) Норми розрахунку установ і підприємств обслуговування не поширюються на проектування установ і підприємств обслуговування, розміщених на територіях промислових підприємств, вузів та інших місць прикладення праці.

2) У кожному центральному селі необхідно мати шкільну установу.

3) У центрі первинної сільської системи розселення нормативна величина по філіалах Будинку школярів визначена в 2,5 % від загальної кількості школярів центру.

4) У міжгосподарському і районному центрі нормативна величина по дитячій школі мистецтв або музичній школі визначена в 1,5 % від загальної кількості школярів центру; у центрі сільської первинної системи розселення - у 2 % від загальної кількості школярів центру.

5) Норматив по будинках-інтернатах у розрахунку на 1 тис. чол. населення визначений 3,1 - 4 місця.

6) У дужках наведені норми розрахунку підприємств на рівні житлового кварталу (мікрорайону) і житлового району.

7) У сільських поселеннях з кількістю жителів до 2 тис. чол. передбачається один спортивний зал площею не менше 300 м² при нормі 100 - 200 м² загальної площі підлоги на 1 тис. чол.

8) Норматив місць відвідування на 1000 чол. населення у клубних установах та центрах дозвілля по містах з кількістю населення:

понад 500 тис. чол.	35 місць
250 - 500 тис. чол.	40 місць
100 - 250 тис. чол.	50 - 40 місць
20 - 100 тис. чол.	60 - 50 місць
менше 20 тис. чол.	
і райцентр	190 - 140 місць.

9) Норматив місць відвідування на 1000 чол. населення у клубних установах по сільських поселеннях з кількістю жителів:

понад 1000 чол.	400 - 300 місць
500 - 1000 чол.	500 - 300 місць
300 - 500 чол.	500 - 300 місць
менше 300 чол.	400 - 300 місць.

10) Наведені норми не поширюються на наукові, універсальні й спеціалізовані бібліотеки, місткість яких визначається завданням на проектування.

11) Села з населенням до 100 чоловік обслуговуються пересувними торговими підприємствами (автолавками). У сільських поселеннях з населенням більше 100 чол. розміщуються магазини, які забезпечують жителів товарами щоденного попиту (загальний норматив 120 м² торгової площі на 1000 чол., у т. ч. непродовольчих товарів - 40 м² і продовольчих - 80 м²),

рештою товарів - за попереднім замовленням з доставленням додому.

¹²⁾ КПП виконують роль філіалів сільських Будинків побуту і районного комбінату побутового обслуговування з приймання замовлення від населення.

¹³⁾ У сільських населених пунктах з кількістю жителів більше 200 чол. нормативний показник дорівнює 40 кг білизни за зміну на 1000 чол.

¹⁴⁾ Норматив визначено у 0,39 підприємств зв'язку на 1 тис. чол. населення, у т. ч. для міського населення - 0,16.

¹⁵⁾ Йдеться про автоцистерни або автонасоси (включаючи резервні). Спеціальні автомобілі (автодрабини) нормуються відомчими актами. Радіус обслуговування пожежних депо треба приймати 3 км по дорогах загального користування. Нормативи на спеціальні пожежні автомобілі див. у додатку 3.1.

¹⁶⁾ У сільській місцевості 0,1 га на 1000 чол.

(таблиця 6.1 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 04.12.2009 р. N 555)

6.2 Установи й підприємства обслуговування у сільських поселеннях слід розміщувати з розрахунку забезпечення жителів кожного поселення послугами першої необхідності у межах пішохідної доступності не більше 30 хв. Забезпечення об'єктами більш високого рівня обслуговування треба передбачати на групу сільських поселень.

Для організації обслуговування необхідно передбачати, крім стаціонарних будинків, пересувні засоби і споруди сезонного використання, виділяючи для всіх відповідні майданчики.

6.3 При визначенні кількості, складу і місткості установ і підприємств обслуговування у містах-центрах системи розселення слід додатково враховувати населення, що приїжджає з інших міських і сільських поселень, розміщених у зоні, обмеженій витратами часу на пересування в міжобласний центр - не більше 3 год.; обласний центр - не більше 2 год.; у міжрайонний - 1,5 год.; у районний - не більше 1 год.; у міжгосподарський центр - не більше 30 хв. (додаток 6.1).

В історичних містах необхідно враховувати також туристів, у курортних - неорганізовано відпочиваючих.

Для орієнтовних розрахунків кількість і місткість установ і підприємств загальнокурортного обслуговування на 1000 чоловік, що лікуються й відпочивають, треба приймати за додатком 6.2.

Радіус обслуговування населення установами й підприємствами, які розміщуються у житловій забудові, приймають не більшим за той, що вказано у додатку 6.3 (таблиця 1 і 2).

Для поселень, розміщених у районах сейсмічністю 7 - 8 балів, як правило, поверховість громадських будинків цілодобового перебування (санаторно-курортні, оздоровчі і

туристські установи, лікарні і готелі) слід встановлювати не більше 4 поверхів відповідно до чинних норм з урахуванням кількості місць і ступеня вогнестійкості будинків.

6.4 У сейсмічних районах будинки дитячих дошкільних установ повинні бути не вище за 2 поверхи, шкіл загального типу, спальні корпуси шкіл-інтернатів - не вище за 3 поверхи; спеціалізованих шкіл і шкіл-інтернатів (для дітей з порушенням фізичного й розумового розвитку), будинків для осіб похилого віку - не вище за 2 поверхи.

Спорудження громадських будинків більше 4 поверхів при належному архітектурно-композиційному і техніко-економічному обґрунтуванні може здійснюватись з дозволу відповідних державних органів.

Будівництво громадських будинків на територіях з сейсмічністю 9 балів допускається як виняток при техніко-економічному і містобудівному обґрунтуванні з дозволу відповідних державних органів, визначених Кабінетом Міністрів України.

6.5. Відстані від будинків і меж земельних ділянок установ і підприємств обслуговування треба приймати не менші, ніж ті, що наведені у таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Будинки (земельні ділянки) установ і підприємств обслуговування	Відстань від будинків (меж, ділянок) установ і підприємств обслуговування, м			
	до червоної лінії		до стін житлових будинків	до будинків загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних установ
	у містах	у сільських поселеннях		
Дитячі дошкільні установи і загальноосвітні школи (стіни будинку)	25	25**) 50	За нормами інсоляції та освітленості	
Приймальні пункти вторинної сировини	-	-	20*)	50
Пожежне депо	10	10	-	-
Кладовища традиційного поховання і крематорії	6	6	300	300
Кладовища для поховання після кремації	6	6	100	100
Ванни відкритих басейнів	15	15	50	-

*) Будинок із входами і вікнами.

**) Залежно від місцевих умов допускається зменшувати відстані, залишаючи зелену захисну смугу завширшки не менше 6 м. Числівник - відстані від меж ділянки, знаменник - відстані від будинку. Відстань від меж ділянки до житлового будинку з вікнами (у сільській місцевості) - не менше 10 м, до глухої стіни - 5 м.

Примітка 1. Ділянки дитячих дошкільних установ, заново розміщуваних лікарень не повинні примикати безпосередньо до магістральних вулиць.

Примітка 2. В умовах міської та сільської забудови, яка склалася, рішення щодо

реконструкції капітального ремонту житлових і громадських будинків, розміщення нових об'єктів у зонах, що примикають до закритих кладовищ, приймаються за згодою з місцевими органами санітарного нагляду залежно від природних умов (рельєф місцевості, гідрогеологія тощо) і ступеня інженерного обладнання території.

Примітка 3. Приймальні пункти вторинної сировини слід ізолювати смугою зелених насаджень і передбачати до них під'їзні шляхи для автомобільного транспорту.

Примітка 4. На земельній ділянці лікарні необхідно передбачати окремі в'їзди в зони господарську і корпусів: лікувальних - для інфекційних і неінфекційних лікарень (окремо) і патолого-анатомічного.

7 ТРАНСПОРТ І ВУЛИЧНО-ДОРОЖНЯ МЕРЕЖА

7.1 При проектуванні міських і сільських поселень слід передбачити єдину дорожньо-транспортну мережу поселень і районів, які тяжіють до них, для забезпечення зручних і безпечних зв'язків з усіма функціональними зонами, з іншими поселеннями системи розселення, місцями заміського відпочинку, з улаштуванням зовнішнього транспорту і автомобільними дорогами загальної мережі.

Витрати часу на пересування від місць проживання до місць прикладення праці для 90 % трудящих (в один кінець), як правило, не повинні перевищувати: у містах з населенням понад 1 млн. чол. - 45 хв., від 500 тис. до 1 млн. чол. - 40 хв., від 250 до 500 тис. чол. - 35 хв., до 250 тис. чол. - 30 хв.

Примітка 1. Для тих, хто щоденно приїжджає на роботу у місто-центр з інших поселень, вказані норми витрат часу допускається збільшувати, але не більше ніж у два рази.

Примітка 2. Для жителів сільських поселень витрати часу на трудові пересування (пішохідні або з використанням транспорту) у межах сільськогосподарського підприємства, як правило, не повинні перевищувати 30 хв.

7.2 Пропускную здатність мережі вулиць, доріг і транспортних пересікань, кількість місць зберігання автомобілів слід визначати, виходячи з рівня автомобілізації на розрахунковий термін, автомобілів на 1000 чол.: 200 - 250 легкових автомобілів, включаючи 3 - 4 таксі, 4 - 5 прокатних і 2 - 3 відомчих автомобілів, 25 - 40 вантажних автомобілів залежно від складу парку. Кількість мотоциклів і мопедів на 1000 чол. треба приймати 50 - 100 одиниць для міст з населенням понад 100 тис. чол. і 100 - 150 одиниць - для решти поселень.

Примітка 1. Кількість автомобілів, які прибувають у місто-центр з інших поселень системи розселення і транзитних, визначається спеціальним розрахунком.

Примітка 2. Вказаний рівень автомобілізації допускається зменшувати або збільшувати залежно від місцевих умов, але не більше як на 20 %.

Зовнішній транспорт

7.3 Для обслуговування пасажирських і вантажних перевезень, а також рухомого складу у межах міста і прилеглому району необхідно передбачати розвиток споруд і пристроїв різних видів міжселищного (дальнього міжміського і приміського) транспорту, їх призначення, потужність і розміщення визначаються, виходячи із ролі зовнішнього транспортного вузла в регіональній транспортній мережі, очікуваного обсягу соціально-економічних зв'язків, і повинні бути ув'язані з основними планувальними елементами системи розселення.

При розвитку і розміщенні транспортних комплексів за основу приймаються розробки спеціалізованих з того чи іншого виду транспорту проектних організацій, рішення і тенденції розвитку транспортної інфраструктури регіональних схем розселення, схем і проектів районного планування.

7.4 Залізничні й автомобільні дороги загальної мережі слід проектувати в обхід міст з організацією зручних з'єднань з усіма примикаючими до вузла лініями відповідно до чинних норм.

7.5 При розміщенні транспортних споруд і пристроїв слід резервувати території для їх розвитку на перспективу, передбачати улаштування санітарно-захисних зон і дотримання протипожежних вимог (склад земель з того чи іншого виду зовнішнього транспорту визначається [Положенням про землі транспорту](#), а необхідні території - нормами відведення земель і нормами технологічного проектування окремих транспортних комплексів).

7.6 Пасажирські залізничні станції слід розміщувати з боку основної частини сільбищної території, забезпечуючи зручні транспортні зв'язки з центром міста, його житловими і промисловими районами, та проектувати переважно прохідного типу.

7.7 Пункти зупинок з примісько-міським пасажирським рухом необхідно розміщувати поблизу житлових й промислових районів, місць масового відпочинку й відвідування населенням, а також у зонах масової посадки на міський транспорт (станції метрополітену, пункти зупинок трамвая, автобусів, тролейбусів). Відстань між пунктами зупинок повинна прийматися в межах 1,5 - 3,0 км, а між зонними станціями - 10 - 20 км. При цьому пункти зупинок міських видів транспорту треба зміщувати на відстань не менше 50 м.

7.8 Між залізничними коліями, станціями і житловою забудовою необхідно дотримуватись санітарно-захисної зони, ширина якої (рахуючи від осі крайньої залізничної колії до будинків) встановлюється залежно від інтенсивності руху поїздів: на головних дорогах I, II, III категорій - 100 м, на станційних і під'їзних шляхах - 50 м.

Примітка. У кожному випадку не менше 50 % площі санітарно-захисної зони повинно бути озеленено, її ширину до меж садових ділянок слід приймати не менше 50 м.

7.9 Кількість і спеціалізація вантажних станцій і вантажних дворів, що розвиваються, повинні встановлюватися виходячи із розміщення у плані міста промислових територій, сільбищних районів, сортувальних станцій. Залежно від конкретних умов вантажні станції слід розміщувати за сільбищними районами міста на внутрішньовузлових ходах, окружних дорогах, з'єднувальних гілках або спеціальних ходах, які обслуговують ряд промислових підприємств.

У великих транспортних вузлах доцільне кооперування вантажних і промислових станцій, що дозволить скоротити площі територій, зайнятих дорожніми пристроями, і підвищити економічну ефективність роботи транспорту.

7.10 Станції, які обслуговують наливні бази і бази з іншими небезпечними або курними матеріалами, слід розміщувати за межами житлових районів міста на відстанях, що забезпечують дотримання санітарно-гігієнічних вимог і вимог безпеки. Території для розміщення великих вантажних станцій повинні бути завдовжки 2,5 - 3 км і завширшки 300 м (30 - 100 га).

7.11 Вантажні двори слід розміщувати за межами сельбищної території, максимально наближаючи до основних споживачів і прикріплюючи до основних напрямків, забезпечуючи зручними транспортними зв'язками з тими районами міста, сортувальними і вантажними станціями, які вони обслуговують.

7.12 Сортувальні станції повинні бути винесені за межі міської забудови, а промислові - у відповідні промислові райони. За можливості їх треба об'єднувати. Для скорочення пробігів автомобільного транспорту їх слід розміщувати у районах масового навантаження й вивантаження вантажів, поблизу перевалочних пунктів і пунктів місцевої роботи (великих морських і річкових портів), залізничних обходів міст.

7.13 Існуючі малодіяльні під'їзні залізничні шляхи, які проходять по сельбищній території міста, слід при відповідному обґрунтуванні намічати до виносу з передачею того вантажообороту, що вони виконують, на автомобільний транспорт.

Заново споруджувані під'їзні залізничні шляхи слід розміщувати у смузі відведення магістральних залізниць, а вводи окремих промислових майданчиків - під кутом до під'їзного шляху.

7.14 У великих містах треба передбачати розміщення одного центрального автовокзалу для далекого міжміського (кінцевого і транзитного) сполучення і декількох (однієї - трьох) приміських пасажирських автостанцій, розміщуваних у серединній або периферійній зоні міста на основних, найбільш завантажених приміським автобусним сполученням виходах автомобільних доріг, поблизу станцій швидкісного пасажирського транспорту. Бажано забезпечити прямий безпересадочний транспортний зв'язок з центром міста, великими житловими й промисловими районами, ринками й вокзалами інших видів зовнішнього транспорту.

У малих і середніх містах автовокзали або автостанції допускається наближати до центральних районів, включаючи їх у комплекси громадських і торгових центрів. Доцільно створювати, в основному, об'єднані залізнично-автобусні станції з розвинутою мережею внутрішньоміських, головним чином, автобусних, підвідних видів транспорту.

7.15 У місті-центрі системи розселення слід передбачати розміщення вантажних автостанцій.

У містах з розвинутим зовнішнім транспортним вузлом вантажні автостанції треба розміщувати поблизу промислово-складських районів, віддалених від залізничних і водних вантажних пристроїв, поряд з магістралями переважно вантажного руху, а при великому обсязі робіт з перевантаження вантажів з одного виду транспорту на інший - суміщувати із спорідненими за технологією комплексами. При відведенні території для

будівництва вантажних автостанцій залежно від обсягу й характеру виконуваних операцій загальні розміри ділянки рекомендується приймати у межах 0,3 - 2,0 га.

7.16 Можливими місцями розташування motelів і кемпінгів на підходах до міст є ділянки на автодорогах I і II технічних категорій, поблизу місць масового відпочинку трудящих, у мальовничих та історичних місцях. Площа території motelів і кемпінгів визначається виходячи з норм 75 - 100 м² і 135 - 150 м² на одне місце.

7.17 Станції технічного обслуговування і автозаправочні станції (АЗС) для обслуговування замського автотранспорту необхідно розміщувати біля автомобільних доріг (АЗС, як правило, з двох боків) при в'їздах у населені пункти або при виїздах з них, суміщуючи з готелями, ресторанами та іншими будинками дорожньо-транспортної служби. Розмір ділянки станцій технічного обслуговування і автозаправочних станцій повинен прийматися залежно від їх класу у межах 0,3 - 0,5 га. Біля в'їздів у найзначніші, значні і великі міста необхідно передбачати мийні пункти.

7.18 Аеропорти слід розміщувати у приміських зонах міст з річним пасажирооборотом до 1 млн. чол. у 30 - 40-хвилинній транспортній доступності від міста-центру (відстань 20 - 30 км) і обслуговувати декілька близько розміщених населених пунктів. Необхідність створення другого аеропорту виникає у містах з кількістю населення 800 - 1000 тис. чол. (річний пасажирооборот від 1 до 5 млн. чол.) з їхньою спеціалізацією для пасажирів міждержавних, міжобласних і місцевих повітряних ліній.

Якщо аеропорт знаходиться біля або в оточенні міської забудови, розглядається питання про його винесення або використання для зльоту й посадки тільки легких літаків і вертольотів.

7.19 Міські аеровокзали слід споруджувати у кожному місті, у якому є аеропорт, а також у містах, розташованих у зоні обслуговування даного аеропорту, де на перспективу очікується пасажирооборот не менше 2 млн. чол. на рік і аеропорт віддалений від межі міської забудови не менше як на 15 км.

Якщо пасажиропотоки до аеровокзалу не перевищують 1500 люд./год, доцільно створювати один, а при пасажиропотоці більше 1500 люд./год. - не менше двох міських аеровокзалів.

Міські аеровокзали й агентства слід розміщувати на основних магістралях, які з'єднують аеропорт з містом, поблизу пересікання транспортних магістралей у місцях, зручно зв'язаних міським транспортом з центром міста і його основними житловими масивами (біля станцій метрополітену або зупинок інших видів швидкісного транспорту), об'єднуючи з автобусними станціями, залізничними, річковими або морськими вокзалами.

7.20 У значних прирічних містах річковий вокзал слід розміщувати за можливості ближче до центральної частини міста, поблизу залізничних станцій і автовокзалів, великих сельбищних районів, центрів культурно-побутового обслуговування, у представницьких місцях у зоні пішохідних площ і бульварів, розкритих на акваторію, із створенням виразних архітектурних ансамблів і мати зручний надійний і швидкий транспортний зв'язок з усіма поселеннями, а також пасажирськими пристроями зовнішнього залізничного і автомобільного транспорту (у великих містах можливе суміщення річкових вокзалів із залізничними і автобусними).

По берегах річок поблизу окремих великих пасажироутворюючих поглинаючих пунктів, а також міських і сільських поселень, місць масового відпочинку трудящих, повинна бути створена мережа пасажирських причалів відповідної пропускної здатності з необхідними пристроями для обслуговування внутрішньоміських і міжселищних потоків, пов'язана із зупинками громадського транспорту.

7.21 Перевалочні райони, де здійснюється взаємодія переважно річкового і залізничного транспорту, доцільно розміщувати на межі або на віддаленні від міської забудови, за можливості ближче до сортувальних і великих вантажних залізничних станцій. Причали промислових підприємств рекомендується розміщувати поблизу обслуговуваних підприємств і за можливості передбачати їхній технологічний зв'язок з причалами загального користування. При цьому під'їзні залізнично- і автодорожні підходи не повинні проходити по густонаселених ділянках прилеглому району і відрізати місто від річки. Район курних вантажів треба розміщувати з розривом від сельбищних територій не менше 300 м.

7.22 Пристрої для технічного обслуговування, ремонту й зимового відстою флоту слід розміщувати за межами сельбищних територій нижче за течією річки на віддаленні від водозаборів і місць відпочинку населення. На морському узбережжі такі пристрої треба розміщувати з протилежного боку тієї частини узбережжя, де знаходяться кращі пляжі й курорти.

7.23 Райони річкового порту, призначені для розміщення складів легкозаймистих і горючих рідин, треба розташовувати нижче за течією річки на відстані не менше 500 м від житлової забудови, місць масового відпочинку населення, пристаней, річкових вокзалів, рейдів відстою суден, гідроелектростанцій, промислових підприємств і мостів. Допускається їхнє розміщення вище за течією річки від перелічених об'єктів на відстані, м, не менше, для складів категорій: I - 5000, II і III - 3000.

7.24 Між портом і сельбищною територією міста, а також між окремими районами порту передбачаються санітарно-захисні зони і розриви, ширина яких приймається у межах 100 - 200 м.

а) від меж районів перевантаження й зберігання курних вантажів	300
б) від резервуарів і зливно-наливних пристроїв легкозаймистих і горючих рідин на складах категорії I	200
в) те саме, на складах категорій II і III	100
г) від меж рибного порту (без рибообробки на місці)	100

Відстані від меж спеціалізованих районів нових морських і річкових портів до житлової забудови слід приймати, м, не менше:

7.25 Бази маломірного флоту (малі - до 500, середні - 1000 - 2000 і великі - понад 2000 одиниць зберігання) слід розміщувати у приміських зонах або у місті за наявності достатніх акваторій за сельбищними територіями і за межами зон масового відпочинку, забезпечуючи при цьому зручними транспортними зв'язками з житловими районами міста.

При будівництві одного типового елінгу з двоярусним зберіганням човнів площа ділянки бази на 500 суден становитиме 1,7 га, при будівництві двох елінгів на 250 суден кожний з двоярусним зберіганням - близько 2 га. Розмір ділянки при одноярусному стелажному зберіганні суден слід приймати (на одне місце) для прогулянкового флоту 27 м², для спортивного - 75 м².

Мережа вулиць і доріг

7.26* Мережу вулиць і доріг населених пунктів треба проектувати у вигляді єдиної системи з урахуванням функціонального призначення окремих вулиць і доріг, інтенсивності транспортного, пішохідного і велосипедного руху, архітектурно-планувальної організації території і характеру забудови, вимог охорони навколишнього середовища.

У складі вулично-дорожньої мережі треба виділяти вулиці й дороги магістрального й місцевого значення. Категорії вулиць і доріг треба призначати відповідно до класифікації, наведеної у додатку 7.1.

Територія вулиць і доріг всіх категорій, відокремлюються від інших функціональних територій поселень геодезичне за фіксованими границями - червоними лініями. Розбивочні креслення червоних ліній призначаються для забезпечення регулювання і містобудівного контролю при забудові, реконструкції і благоустрої поселень, при відведенні земельних ділянок, встановленні умов їх використання.

7.27 Розрахункові параметри вулиць і доріг міст слід приймати за таблицею 7.1.

Таблиця 7.1

Група поселень	Категорія вулиць і доріг	Розрахункова швидкість руху, км/год.	Ширина смуги руху, м	Кількість смуг проїзної частини	Найбільший поздовжній схил, ‰	Найменші радіуси кривих у плані, м	Широтруту м
Магістральні вулиці і дороги							
Найзначніші, значні міста	Загальноміського значення безперервного руху	100	3,75	6 - 8	40	500	4,5
	Те саме регульованого руху	80	3,75	4 - 6	50	400	3,0
	Районного значення	70	3,75	4 - 6	60	250	2,2
Великі міста	Загальноміського значення	80	3,75	4 - 6	60	400	3,0
	Районного значення	60	3,75	2 - 4	60	250	2,2
Середні, малі міста	Магістральні вулиці (дороги)	60	3,75	2 - 4	60	250	2,2

Вулиці і дороги місцевого значення							
Усі групи поселень	Житлові вулиці	40	3,50	2 - 3*)	70	125	1,5
	Дороги у промислових і комунально-складських зонах	40	3,75	2	60	250	1,5
	Проїзди	30	3,0 - 3,5	1 - 2	80	30	0,7
	Пішохідні вулиці й дороги	4	0,75	2 - 6	60	-	-
	Велосипедні доріжки	30	1,50	1 - 2	40	50	-

*) З урахуванням стоянок легкових автомобілів.

Примітка 1. До житлових будинків заввишки 9 поверхів і більше та до громадських будинків заввишки 5 поверхів і більше слід передбачати проїзди завширшки не менше 3,5 м або смуги завширшки 6 м, придатні для проїзду пожежних машин з двох поздовжніх сторін багатосекційних житлових будинків і громадських будинків і з усіх сторін односекційних житлових будинків. До житлових будинків меншої поверховості проїзди можна влаштовувати з однієї поздовжньої сторони.

Примітка 2. Велосипедні доріжки слід передбачати за напрямками найбільш інтенсивних транспортних і пішохідних потоків у малих, середніх і великих містах, сільських населених пунктах, а також функціональних зонах найзначніших і значних міст (сельбищних, промислових, ландшафтно-рекреаційних). Прокладати їх необхідно ізольовано від цих потоків.

Примітка 3*. Доріжки для проїзду інвалідних колясок слід прокладати за основними напрямками руху інвалідів у межах населених пунктів або їх районів до відповідних установ охорони здоров'я, соціального забезпечення, торгівлі, спорту, фізкультури тощо, передбачаючи при цьому необхідне обладнання перехрест'я (пандуси-з'їзди, світлофори тощо).

Допускається суміщення доріжок для руху інвалідних колясок з велосипедними і пішохідними доріжками.

Ширина пішохідних доріжок і тротуарів, які забезпечують рух інвалідів і людей похилого віку на кріслах-колясках, повинна бути не менше 1,8 м при двосторонньому русі та 1,2 м - при односторонньому. Величина схилів пішохідних доріжок і тротуарів не повинна перевищувати: поздовжніх - 40 ‰, поперечних - 10 ‰.

Примітка 4*. Вздовж пішохідних доріжок для людей похилого віку та інвалідів на кріслах-колясках людей з фізичними недугами слід влаштовувати майданчики для відпочинку через кожні 300 м. Розміри майданчиків для відпочинку приймати не менше: 150 см x 180 см при повороті крісла-коляски на 90°, 180 см x 190 см - 180°; 210 см x 210 см - 360°.

7.28 При проектуванні мережі магістральних вулиць і доріг слід виходити із вимог організації раціональної системи громадського пасажирського транспорту, нормативної доступності його зупинок, необхідності диференціації трас руху транспортних потоків з екологічних міркувань.

7.29 Вилучений (зміна N 9).

7.30 На першу чергу будівництва магістральних вулиць безперервного руху допускаються окремі пересікання в одному рівні або з неповною розв'язкою руху в різних рівнях при обов'язковому резервуванні території і підземного простору для можливості будівництва у майбутньому повних розв'язок транспортного і пішохідного руху.

7.31 При прокладанні магістральних вулиць безперервного руху в районах житлової забудови необхідно додатково передбачати місцеві проїзди одностороннього руху завширшки 7 м.

7.32* Ширина вулиць і доріг визначається розрахунком залежно від інтенсивності руху транспорту і пішоходів, складу елементів, які розміщуються в межах поперечного профілю (проїзні частини, технічні смуги для прокладання підземних комунікацій, тротуари, зелені насадження тощо), з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог і вимог цивільної оборони. Як правило, ширина вулиць і доріг у червоних лініях приймається, м:

а) магістральних вулиць	50 - 80
б) вулиць і доріг місцевого значення	15 - 25.

Відстань від краю основної проїжджої частини магістральних доріг до лінії регулювання житлової забудови слід приймати не менше 50 м, а при застосуванні шумозахисних пристроїв - не менше 25 м.

7.33, 7.34, 7.35, таблиця 7.2 - вилучені (зміна N 9).

7.36 Класифікацію і параметри вулиць і доріг сільських населених місць треба приймати за таблицею 7.3.

Таблиця 7.3

Категорія вулиць і доріг	Ширина смуги руху, м	Кількість смуг руху	Найменша ширина тротуару, м
Селищна дорога	3,5	2 - 4	-
Головна вулиця	3,5	2 - 4	1,5
Житлова вулиця	3,0	2	1,0
Проїзд	3,5	1 - 2	-
Дорога господарського призначення	4,5	1	-
Пішохідна дорога	0,75	2 - 4	-

7.37 З метою оптимізації дорожнього руху, забезпечення його безпеки і скорочення несприятливого впливу транспорту на навколишнє середовище для міст з населенням

понад 50 тис. жителів треба розробляти комплексні схеми організації дорожнього руху, передбачаючи за необхідності впровадження систем автоматизованого управління.

Мережа громадського пасажирського транспорту і пішохідного руху

7.38 Проектування системи пасажирського транспорту здійснюється на підставі прогнозу пасажиропотоків на різні розрахункові терміни.

Організацію громадського транспорту для міст з населенням 250 тис. чол. і більше слід вирішувати на підставі комплексних схем розвитку всіх видів міського пасажирського транспорту. Допускається розроблювати такі схеми за наявності складних транспортних проблем у містах з населенням від 100 до 250 тис. чол. У цьому випадку їх треба суміщувати із схемами організації дорожнього руху.

Види громадського пасажирського транспорту вибираються на підставі розрахункових пасажиропотоків і дальності поїздки пасажирів. Провізна здатність різних видів транспорту, параметри обладнань і споруд (платформи, посадочні майданчики тощо) визначаються при нормі наповнення рухомого складу на розрахунковий термін - 4 люд./м² вільної площі підлоги пасажирського салону для звичайних видів наземного транспорту і 3 люд./м² - для швидкісного транспорту.

7.39 При виборі видів пасажирського громадського транспорту треба керуватися орієнтовною провізною спроможністю і швидкістю сполучення різних видів транспорту, дані яких наведені у таблиці 7.4.

Таблиця 7.4

Транспорт	Середня швидкість сполучення, км/год.	Провізна здатність лінії транспорту в одному напрямку, тис. пас./год.
Автобус	17 - 20	3 - 5
Тролейбус	16 - 18	4 - 7
Трамвай	15 - 17	6 - 12
Експрес-автобус	20 - 25	До 10
Швидкісний трамвай	25 - 30	10 - 20
Метрополітен	40 - 45	20 - 45
Електрифікована залізниця	50 - 60	30 - 50
Монорейкова дорога	60 - 70	10 - 30

7.40 Щільність мережі ліній наземного громадського пасажирського транспорту на забудованих територіях слід приймати залежно від їх функціонального використання та інтенсивності пасажиропотоків, як правило, 1,5 - 2,5 км/км². При цьому треба забезпечувати нормативні відстані підходу до зупинок громадського транспорту.

У центральних районах значних і найзначніших міст щільність мережі допускається збільшувати до 4 - 4,5 км/ км².

7.41 Дальність пішохідних підходів до найближчої зупинки громадського пасажирського транспорту треба приймати не більше 500 м.

У загальноміському центрі дальність пішохідних підходів до найближчої зупинки громадського пасажирського транспорту від об'єктів масового відвідування повинна бути не більшою 250 м; у виробничих і комунально-складських зонах - не більше 400 м від прохідних підприємств; у зонах масового відпочинку й спорту - не більше 800 м від головного входу.

В умовах складного рельєфу за відсутності спеціального підйомного транспорту відстані пішохідних підходів до зупинок міського транспорту (радіуси пішохідної доступності зупинок) слід зменшувати залежно від величин схилів місцевості за аналогією з радіусами, які наведені в додатку 6.3, таблиця 2.

У районах індивідуальної садибної забудови дальність пішохідних підходів до найближчої зупинки громадського пасажирського транспорту може бути збільшена у великих, значних і найзначніших містах до 600 м, у малих і середніх - до 800 м.

7.41а* Пішохідні переходи через магістральні дороги і вулиці загальноміського значення регульованого руху, які влаштовуються в одному рівні з проїжджою частиною, необхідно розміщувати не менше 300 м один від одного, а через магістральні вулиці районного значення - не менше 250 м. Найменшу ширину переходів для цих категорій доріг і вулиць приймати відповідно 6 і 4 м.

7.42 Відстані між пунктами зупинок на лініях громадського пасажирського транспорту у межах територій населених пунктів слід приймати, м: для автобусів, тролейбусів і трамваїв 400 - 600, експрес-автобусів і швидкісних трамваїв 800 - 1200, метрополітену 1000 - 1500, електрифікованих залізниць 1500 - 2000.

Споруди і підприємства для зберігання і обслуговування транспортних засобів

7.43 Зберігання легкових автомобілів у містах (населених пунктах) слід передбачати відповідно до функціонального зонування їх територій. У житлових районах повинне бути забезпечене постійне зберігання усіх автомобілів (100 %), які належать жителям цих районів, тимчасове зберігання автомобілів відвідувачів.

Кількість місць постійного зберігання легкових автомобілів у житлових районах визначається, виходячи із кількості населення даного району на розрахунковий термін і розрахункового рівня автомобілізації, а тимчасового зберігання, - виходячи з умов забезпечення цими місцями як мінімум 10 % розрахункового парку автомобілів, які належать жителям даного району.

7.44 Гаражі та автостоянки індивідуальних автомобілів слід розміщувати, в основному, на периферії житлових районів і міжмагістральних територіях або у їхніх межах на ділянках, віддалених від місць, призначених для ігор дітей і відпочинку населення.

7.45 У житлових районах слід, як правило, передбачати гаражі заввишки до 5 наземних поверхів, використовуючи підземний простір. Допускається влаштування споруд для

зберігання індивідуальних автомобілів, вбудованих у перші цокольні й підземні поверхи багатоповерхових житлових і громадських будинків (за винятком будинків охорони здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення, загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних установ, дитячих будинків, установ культури, мистецтва й громадського харчування), а також напівпідземних і підземних споруд, розміщених у комплексі з майстернями і складами ЖЕК, котельними, бойлерними, трансформаторними та іншими будинками і спорудами комунального і господарсько-технічного призначення.

Примітка. Під житловими будинками підземні гаражі допускається розміщувати тільки для легкових автомобілів, які належать громадянам.

7.46* Довжина пішохідного підходу до гаражів і автостоянок постійного зберігання легкових автомобілів від місця проживання володаря не повинна перевищувати 800 м, а в умовах реконструкції - 1000 м.

Віддаленість автостоянок, призначених для тимчасового зберігання від входів у житлові будинки, не повинна перевищувати 150 м.

Примітка*. Відстань автостоянок і гаражів для інвалідів від житлових будинків, а також розміщення автостоянок для інвалідів біля громадських будинків і споруд, біля входів на територію підприємств, на яких використовується їх праця, не повинна перевищувати 50 м.

7.47* При розрахункових рівнях автомобілізації, які перевищують умовно усереднені (150 - 180 легкових автомобілів на 1000 жителів), а також в умовах реконструкції допускається постійне зберігання частини парку легкових автомобілів, які належать громадянам даного житлового району, за його межами - на "незручних" для інших видів будівництва територіях, у зонах і санітарних розривів промислових підприємств, у смугах відведення залізничних і швидкісних автомобільних доріг.

При цьому повинна бути забезпечена пішохідно-транспортна доступність місць постійного зберігання легкових автомобілів у межах 15 хв.

а) від перехресть магістральних вулиць районного значення (від межі проїжджої частини)	100
б) від перехресть вулиць і проїздів місцевого значення (від межі проїжджої частини)	35
в) від зони пункту зупинки масового пасажирського транспорту	30

7.48 Найменшу відстань до в'їздів на ділянки гаражів і автостоянок і виїзди з них слід приймати, м:

Примітка. Примикання в'їздів і виїздів до загальноміських магістралей допускається тільки до їхніх місцевих проїздів.

7.49* Ділянки гаражів-боксів і автостоянок постійного зберігання слід проектувати з роздільними в'їздами і виїздами завширшки 3,5 м. На кожену групу в 200 - 250 машин необхідно передбачати запасний виїзд завширшки 3,5 м.

7.50 Відстані від наземних і комбінованих (наземно-підземних) гаражів і автостоянок легкових автомобілів до житлових і громадських будинків слід приймати не менше тих, що наведені у таблиці 7.5.

Таблиця 7.5

Будинки, до яких визначаються відстані	Відстані, м, від гаражів і відкритих автостоянок при кількості легкових автомобілів				
	10 і менше	11 - 50	51 - 100	101 - 300	понад 300
Житлові будинки, у т. ч. торці житлових будинків без вікон	10**) 10**)	15 10**)	25 15	35 25	50 35
Громадські будинки	10**)	10*)	15	25	25
Загальноосвітні школи і дитячі установи (дошкільні)	15	25	25	50	*)
Лікувальні установи із стаціонаром	25	50	*)	*)	*)

*) Визначається за погодженням з органами Державного санітарного нагляду.

***) Для будівель гаражів III - IV ступенів вогнестійкості відстані треба приймати не менше 12 м.

Примітка 1. Відстані слід визначати від вікон житлових і громадських будинків і від меж земельних ділянок загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних установ і лікувальних установ із стаціонаром до стін гаража або меж відкритої стоянки.

Примітка 2. Відстань від секційних житлових будинків до відкритих майданчиків місткістю 101 - 300 машин, які розміщуються уздовж поздовжніх фасадів, слід приймати не менше 50 м.

Примітка 3. Для гаражів MI ступенів вогнестійкості зазначені у таблиці 7.5 відстані допускається скорочувати на 25 % за відсутності у гаражах вікон, що відчиняються, а також в'їздів, орієнтованих у бік житлових і громадських будинків.

Примітка 4. Для гаражів місткістю більше 10 машин зазначені у таблиці 7.5 відстані допускається приймати за інтерполяцією.

Примітка 5*. Проектування і розміщення приміщень для зберігання автомобілів з газопаливною системою під житловими, громадськими і адміністративними будинками забороняється.

Таблиця 7.5а*

Об'єкти, до стін яких визначається відстань	Відстань, м, не менше від станцій технічного
---	--

	обслуговування при кількості постів:		
	10 та менше	11 - 30	більше 30
Житлові будинки, у т. ч. торці житлових будинків без вікон	15**) 15**)	25 25	50 50
Громадські будинки	15**)	20	20
Загальноосвітні школи і дитячі установи (дошкільні)	50	*)	*)
Лікувальні установи із стаціонаром	50	*)	*)
*) Визначаються за погодженням з органами Державного санітарного нагляду.			
**) Приймається не менше протипожежних відстаней згідно з таблицею 1 додатка 3.1.			

7.51 На територіях громадських центрів треба передбачати автостоянки, які обслуговують об'єкти масового відвідування. Розрахункова кількість машино-місць на автостоянках біля окремих громадських будинків і споруд масового відвідування слід приймати за таблицею 7.6.

Таблиця 7.6

Окремі будинки і споруди масового відвідування	Одиниця виміру	Кількість машино-місць
1. Міністерства, установи управління, громадські, наукові і проектні організації з великою кількістю відвідувачів	На 1000 працюючих	15 - 20
2. Те саме, з меншою кількістю відвідувачів	Те саме	7 - 10
3. Вищі і середні навчальні заклади	На 100 викладачів, персоналу і учнів	3 - 7
4. Підприємства торгівлі і громадського харчування:		
ресторани і кафе міського значення	На 100 місць у залах	10 - 15
інші ресторани і кафе	Те саме	8 - 12
торгові центри, універмаги, магазини площею торгових залів понад 500 м	На 100 м ² торгової площі	8 - 12
криті ринки, колгоспні ринки	На 50 торгових місць	20 - 25
спеціалізовані підприємства торгівлі	На 100 м ² торгової площі	-
5. Установи культури й мистецтва:		
театри, цирку, кінотеатри у центральній частині міста, концертні зали, музеї, виставки (міського	На 100 місць або одночасних	10 - 15

значення)	відвідувачів	
інші кінотеатри	Те саме	5 - 7
парки культури і відпочинку	- " -	3 - 4
6. Підприємства побутового обслуговування населення (Будинки побуту)	На 1000 робочих місць	15 - 20
7. Готелі:		
вищих розрядів	На 100 місць	10 - 15
інші готелі	Те саме	6 - 8
8. Лікувально-профілактичні установи:		
лікарні, диспансери, пологові будинки	На 100 ліжок	10 - 15
поліклініки	На 500 відвідувань за зміну	10 - 15
9. Спортивні будинки і споруди міського значення з трибунами місткістю: стадіони понад 5000 глядачів, зали і басейни понад 500 глядачів	На 100 місць	3 - 5
10. Вокзали залізничного, річкового, морського, автомобільного і повітряного транспорту	На 100 пасажирів, які прибувають у час "пік"	8 - 15
<p>Примітка 1. Мінімальні норми у п.п. 3, 5, 6 таблиці наведені для міст з відносно низьким рівнем автомобілізації на розрахунковий термін (100 - 150 автомобілів на 1000 жителів), максимальні - для міст з відносно високим рівнем автомобілізації (180 - 250 автомобілів на 1000 жителів).</p> <p>Примітка 2*. На відкритих стоянках автомобілів біля установ культурно-побутового обслуговування, підприємств торгівлі і відпочинку, окремих будинків і споруд масового відвідування слід виділяти місця для особистих автотранспортних засобів інвалідів, визначаючи їх спеціальною розміткою і спеціальними знаками. Місткість їх визначається залежно від загальної місткості автостоянки і складає: до 100 автомобілів - 4 місця-стоянки для інвалідів; від 100 до 200 - 5 - 7 місць-стоянок; більше 200 - за розрахунком.</p> <p>Для лікувально-профілактичних установ, які відвідують інваліди при їх амбулаторному лікуванні, кількість машино-місць для інвалідів приймати з розрахунку 10 - 15 % від загальної місткості автостоянки.</p>		

7.52 У промислових і комунально-складських районах треба передбачати тимчасове зберігання індивідуальних автомобілів трудящих відповідних підприємств, а також постійне зберігання усіх відомчих (службових і спеціальних) легкових автомобілів, вантажних автомобілів, громадського транспорту та інших транспортних засобів.

Розрахункову кількість машино-місць на автостоянках для тимчасового зберігання цих автомобілів у промисловій і комунально-складській зонах треба визначати залежно від кількості зайнятих на них трудящих і відвідувачів відповідно до таблиці 7.7.

Таблиця 7.7

Об'єкт	Одиниця виміру	Кількість машино-місць	
		Перша черга	Розрахунковий термін
Передзаводські майданчики, площі підприємств будівельної бази, ТЕП та інші	На 100 працюючих у двох суміжних змінах	2 - 4	7 - 10
Науково-технічні і навчальні центри	На 100 працюючих	3 - 5	10 - 15
Адміністративно-господарські установи	Те саме	2 - 3	5 - 7
Великі підприємства громадського харчування, торгівлі і комунально-побутового обслуговування	На 100 посадочних місць у залах	2 - 4	7 - 10

7.53 Пішохідну доступність від входів або прохідних в установах і підприємствах, зазначених у таблиці 7.7, слід приймати не більше 400 м.

7.54* Гаражі відомчих автомобілів і легкових автомобілів спеціального призначення, вантажних автомобілів, таксомоторів, автобусні й тролейбусні парки, трамвайні депо, а також станції технічного обслуговування автомобілів слід розміщувати у промислових і комунально-складських зонах міста.

Відстані від станцій технічного обслуговування до житлових і громадських будинків необхідно приймати згідно з таблицею 7.5а та приміткою 1 до п. 7.50.

7.55* АЗС за умови дотримання санітарно-гігієнічних, екологічних, протипожежних та інших нормативних вимог можуть проектуватися також як автозаправні комплекси (далі - АЗК) з приміщеннями і окремими об'єктами сервісного обслуговування водіїв і транспортних засобів: для роздрібної торгівлі, швидкого харчування, технічного обслуговування, миття і змачування автомобілів.

У населених пунктах АЗС, АЗК слід розміщувати на земельних ділянках, планувально відокремлених від кварталів житлової та громадської забудови, з урахуванням загальної потреби в залежності від рівня автомобілізації населеного пункту, інтенсивності руху та споживчого попиту. Вибір типу АЗС для конкретного місця розташування слід проводити в залежності від потужності та технологічних рішень, згідно з класифікацією, наведеною у таблиці 7.8*, а також з урахуванням містобудівних обмежень і вимог природоохоронного законодавства.

7.56* АЗК з пунктами технічного обслуговування транспортних засобів (технічне обслуговування, миття, змачування автомобілів) слід розміщувати тільки уздовж вулиць і доріг промислових і комунально-складських зон, на їх територіях та на виїздах із населених пунктів. Забороняється розміщувати ці АЗК у межах сельбищних територій і зон відпочинку. Вимоги до розміщення АЗК без пунктів технічного обслуговування транспортних засобів слід приймати такими, як при розміщенні АЗС.

Таблиця 7.8* - Класифікація АЗС за потужністю та технологічними рішеннями

Типи АЗС за їх технологічними рішеннями			Категорії АЗС за потужністю (за місткістю резервуарів та кількістю автозаправок на годину)					
Тип	Розміщення резервуара		І - мала		ІІ - середня		ІІІ - велика	
	відносно ПРК	відносно поверхні ділянки	сумарна місткість резервуарів, м ³	найбільша кількість заправок на годину, одиниць	сумарна (макс. одного) місткість резервуарів, м ³	найбільша кількість заправок на годину, одиниць	сумарна місткість резервуарів, м ³	найбільша кількість заправок на годину, одиниць
А	роздільне (традиційне)	підземне	від 10 до 40 включ.	до 80 включ.	більше 40 до 100 включ.	більше 80 до 150 включ.	більше 100 до 200 включ.	більше 200 включ.
Б	зблоковане (блочне)	підземне	від 10 до 40 включ.	до 80 включ.	більше 40 до 100 включ.	більше 80 до 150 включ.	більше 100 до 200 включ.	більше 200 включ.
В	роздільне (модульне)	наземне	до 20 включ.	до 40 включ.	більше 20 до 80 включ. (до 20 включ.)	більше 40 до 100 включ.	-	-
Г	зблоковане (контейнерне)	наземне	до 20 включ.	до 40 включ.	більше 20 до 40 включ. (до 20 включ.)	більше 40 до 80 включ.	-	-

Примітка 1. Резервуар вважається підземним, якщо найвищий рівень пального в ньому знаходиться менше як на 0,2 м нижче рівня планувальної відмітки прилеглої території на відстані не менше 3 м від стінки резервуара.

Примітка 2. Одна ПРК може мати від 1 до 10 роздавальних пістолетів в залежності від кількості пального та відсіків у резервуарі. При цьому в розрахунках потужності АЗС приймається заправка більше двох автомобілів на одну ПРК одночасно, незалежно від кількості пістолетів у ній.

Примітка 3. АЗС всіх типів та категорій при розміщенні у стислих містобудівних умовах щільної забудови можуть бути запроектовані із додатковими технологічними заходами щодо підвищеного рівня екологічної безпеки (додаток 7.2).

Примітка 4. Малі АЗС при їх розміщенні на сельбищних територіях населених пунктів призначено для управління паливом тільки легкових автомобілів та мікроавтобусів, а середні та великі - для автозаправки всіх типів за умови розміщення за межами житлових кварталів (мікрорайонів).

Примітка 5. При визначенні орієнтовної потужності АЗС за показником кількості автозаправок слід керуватися таким співвідношенням - при пропускній здатності до:

40 од./год. відповідає 100 од./добу   135 од./год. відповідає 500 од./добу

80 од./год. відповідає 200 од./добу   150 од./год. відповідає 750 од./добу

100 од./год. відповідає 250 од./добу   більше 150 од./год. відповідає більше 1000 од./добу

7.57* АЗС слід розміщувати: в найзначніших та великих містах уздовж магістральних вулиць загальноміського та районного значення, в середніх та малих містах - уздовж магістральних вулиць і доріг, а також уздовж вулиць і доріг промислових і комунально-складських зон та на їх територіях.

Розміщувати АЗС на пішохідних вулицях та внутрішньоквартальних проїздах забороняється.

7.58* Земельні ділянки, відведені для будівництва АЗС, розміщують поза межами червоних ліній вулиць або частково в їх межах, якщо містобудівною документацією ця територія не передбачена для розширення проїжджої частини вулиці на перспективу. В межах червоних ліній допускається відводити земельні ділянки та розміщувати споруди АЗС тільки тимчасово за умови погодження та затвердження у встановленому порядку.

7.59* Розміщення АЗС повинне здійснюватись на ділянках, передбачених для їх будівництва відповідною містобудівною документацією. В інших випадках, у разі відсутності або після завершення розрахункового терміну дії цих документів вибір земельної ділянки та погодження місця розташування АЗС здійснюється у відповідності з вимогами чинного законодавства на підставі містобудівного обґрунтування розміщення об'єкта, погодженого і затвердженого в установленому порядку.

7.60* АЗС можуть бути з підземним або наземним розміщенням резервуарів.

У центральних щільно забудованих районах міст з населенням 200 тис. чол. і більше допускається розміщення нових АЗС лише малої потужності з підземним розташуванням резервуарів типів А і Б без пунктів технічного обслуговування та при застосуванні пожежобезпечних технологій та екологічнобезпечного обладнання (додаток 7.2*), що сертифіковане в Україні, або можливість використання якого підтверджена експертним висновком органів державного нагляду у встановленому порядку.

При розміщенні в межах населених пунктів АЗС типу В максимальна сумарна місткість наземних резервуарів для зберігання рідкого палива не повинна перевищувати 80 м³ при застосуванні пожежобезпечних технологій та екологічнобезпечного обладнання (додаток 7.2*), що сертифіковане в Україні, або можливість використання якого підтверджена експертним висновком органів державного нагляду у встановленому порядку. При цьому місткість кожного окремого з резервуарів не повинна перевищувати 20 м³.

АЗС великої потужності типів А і Б слід розміщувати у промислових та комунальних зонах, санітарно-захисних зонах об'єктів у відповідності з встановленим законодавством режимом їх використання.

Застосування контейнерних АЗС малої та середньої потужності типу Г допускається в межах населених пунктів на земельних ділянках автослужбових, промислових підприємств, гаражних кооперативів, платних стоянок автомобілів, моторних човнів і катерів, на пристанях з дотриманням санітарних розривів та протипожежних відстаней і вимог природоохоронного законодавства.

Улаштування АЗС із підземними одностінними резервуарами в межах населених пунктів не дозволяється.

Зменшення санітарних розривів від АЗС до оточуючих споруд за наявності на цій території небезпечних явищ геологічного та геотехногенного походження (тектонічних, сейсмічних, зсувних сельових, карстових явищ та інших деформацій земної поверхні, підтоплення, затоплення тощо) не дозволяється.

7.61* Розміщення нових та реконструкцію існуючих АЗС необхідно здійснювати з дотриманням санітарних розривів та протипожежних відстаней від найближчої з споруд АЗС до найближчих будинків, споруд та інженерних мереж у відповідності з таблицею 7.9* та додатком 8.3* з урахуванням правил безпеки дорожнього руху.

Відстані обчислюються від найближчого з вибухонебезпечних пристроїв та джерел забруднення споруд АЗС - стін наземних резервуарів палива та корпусів паливороздавальних колонок (далі - ПРК), технологічних колодязів, дихальних пристроїв підземних резервуарів, витяжних вентиляційних шахт аварійних резервуарів та очисних споруд, вузла зливу палива у резервуари до:

зовнішніх стін житлових та громадських будинків;

межі ділянок садибних, дачних та садівницьких будинків, дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, лікувально-профілактичних установ із стаціонаром, санаторіїв, санаторіїв-профілакторіїв, будинків-інтернатів загального та спеціального типів, закладів відпочинку, фізкультурно-спортивних та фізкультурно-оздоровчих комплексів, а також майданчиків для ігор, занять фізкультурою та спортом, відпочинку населення, місць масового скупчення людей згідно з таблицею 7.9*.

Примітка 1. Відстані від споруд АЗС, які розміщують на земельних ділянках промислових, комунально-складських, науково-виробничих, автотранспортних підприємств, установ, організацій та підприємств з обслуговування автотранспорту для їх власних потреб, до зовнішніх стін виробничих, адміністративних, побутових будинків і складських будівель цих підприємств приймають згідно з пунктами 6 та 7 таблиці 7.9*, крім підприємств з виробництва харчових продуктів та медичних препаратів, для яких відстані визначають за пунктом 1 таблиці 7.9* як для житлових та громадських будинків.

Примітка 2. Допускається за погодженням з органами державного пожежного нагляду зменшувати відстані від АЗС середньої потужності з наземними резервуарами (тип В) до житлових і громадських будинків I і II-го ступенів вогнестійкості проти показників, указаних у таблиці 7.9*, але не більше ніж на 25 %.

Таблиця 7.9* - Протипожежні відстані від об'єктів оточуючого середовища до споруд АЗС

Найменування об'єкта, до якого визначають відстань від споруд АЗС	Мінімальна відстань від споруд АЗС, м				
	Типів А і Б з підземними резервуарами			Типу В з наземними резервуарами	
	малі	середні	великі	малі	середні
1. Житлові та громадські будинки	25	40	50	50	80
2. Місця масового скупчення людей (до зупинки громадського транспорту, межі території ринку)	30	50	50	50	80
3. Окремі торгові палатки і кіоски	20	20	25	25	25

4. Індивідуальні гаражі та відкриті стоянки для автомобілів	18	18	18	20	30
5. Очисні каналізаційні споруди, що не відносяться до АЗС	15	15	15	25	30
6. Виробничі (за винятком указаних у пункті 8), адміністративні і побутові будинки, складські будівлі і споруди промислових підприємств I, II та III-го ступенів вогнестійкості	12	12	15	15	20
7. Те саме IIIа, IIIб, IV, IVа, 4-го ступенів вогнестійкості	18	18	20	20	25
8. Виробничі будинки з наявністю радіоактивних або шкідливих речовин	100	100	100	100	100
9. Склади лісових матеріалів, торфу, волокнистих горючих речовин	20	20	20	25	25
10. Масиви лісу, парків, міських скверів: - хвойних і змішаних порід - - листяних порід	25 10	25 10	25 10	30 15	40 15
Примітка. Для виробничих будинків та складських будівель категорій А і Б відстані, зазначені в пункті 6, збільшуються на 50 %, а категорії В - на 25 %.					

7.62* Величину санітарних розривів від обладнання АЗС до оточуючих будинків і споруд установлюють за розрахунками хімічного і акустичного забруднення атмосферного повітря, але не менше 50 м.

Для АЗС малої та середньої потужності типів А і Б величина санітарних розривів від обладнання АЗС та автотранспортних засобів, що обслуговуються, може бути зменшена за умови застосування пожежобезпечних технологій та екологічнобезпечного обладнання (додаток 7.2*), що сертифіковане в Україні, або можливість використання якого підтверджена експертним висновком органів державного нагляду у встановленому порядку, але не менше ніж до 25 м для малої та 40 м для середньої АЗС. При цьому розрахункові показники викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з урахуванням його фонового рівня не повинні перевищувати гігієнічні нормативи та нормативи екологічної безпеки. Зменшення санітарних розривів погоджується з органами державного санітарно-епідеміологічного нагляду та місцевими органами Мінекоресурсів у встановленому порядку.

7.63* Не допускається розміщувати АЗС на ділянках вулиць і доріг з поздовжнім похилом більше 40 ‰ та з радіусами закруглення у плані 250 м і менше.

Наземні споруди АЗС слід розміщувати на відстані не менше 10 м від краю проїжджої частини. На дорогах з 1 - 2 смугами руху в кожному напрямку на під'їздах до АЗС необхідно улаштувати додаткову смугу накопичення транспортних засобів завширшки, що дорівнює основній смузі руху, але не менше 3,0 м, впродовж 50 м до в'їзду на АЗС та 15 м від виїзду з неї. Довжину переходу від основної ширини проїжджої частини до додаткової смуги накопичення слід приймати не менше 15 м. Допускається зменшення

довжини смуги накопичення до 30 м для малих та 40 м для середніх АЗС за умови їх розташування на вулицях з інтенсивністю руху не більше 300 авт./год. на 1 смугу руху.

7.64* Територія АЗС відокремлюється від проїжджої частини острівцем безпеки, ширина якого встановлюється з умов розміщення транспортного бар'єра, тротуару. В'їзд та виїзд з території АЗС влаштовують окремо один від одного завширшки не менше 4,2 м кожний з радіусом закруглення не менше 10 м. Якщо в'їзд та виїзд влаштовуються суміщеними, між ними необхідно передбачити розділювальний острівець безпеки завширшки не менше 1 м, піднятий над проїжджою частиною на 0,1 м.

7.65* Найменшу відстань від в'їзду та виїзду з території АЗС слід приймати:

а) до перехрестя з магістральною вулицею (найближча межа її проїжджої частини) - 100 м;

б) до перехрестя з вулицею або проїздом місцевого значення (найближча межа її проїжджої частини) - 35 м;

в) до вікон робочих та житлових приміщень, ділянок загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних та лікувальних закладів, майданчиків відпочинку - 15 м.

8 ІНЖЕНЕРНЕ ОБЛАДНАННЯ

Водопостачання і каналізація

8.1 Вирішення водопостачання і каналізації у проектах планування і забудови повинне забезпечити:

оцінку умов водопостачання й водовідведення як елементів комплексної оцінки умов розвитку міст;

визначення продуктивності систем на розрахункові етапи для такого складу і кількості водокористувачів, який проектується;

розробку принципів схем в ув'язці з планувальною структурою, функціональним зонуванням, вимогами охорони зовнішнього середовища і заходами щодо організації інженерної інфраструктури групових систем населених місць.

8.2 Оцінку умов водопостачання, відведення, очищення і випуску (використання) стічних вод слід виконувати на підставі басейнових схем комплексного використання водних ресурсів і територіальних схем охорони середовища.

Продуктивність функціонуючих систем водопровідно-каналізаційного господарства повинна бути перевірена на відповідність нормативному водоспоживанню і водовідведенню існуючих водокористувачів. За відсутності вільних потужностей головних споруд до відповідної їх реконструкції розміщення нових або збільшення водоспоживання (водовідведення) існуючих водокористувачів не допускається.

8.3 Продуктивність міських систем водопостачання і каналізації повинна встановлюватися за розрахунковими витратами на добу найбільшого водоспоживання (водовідведення) усіх груп водокористувачів і протипожежними витратами.

8.4 Норми господарсько-питного водоспоживання необхідно приймати залежно від планувального ступеня інженерного обладнання забудови, природно-кліматичних умов і величини міст за таблицею 8.1.

Таблиця 8.1

Ступінь благоустрою районів житлової забудови	Середньодобова (за рік) норма господарсько-питного водоспоживання у літрах на жителя у фізико-географічних районах		
	Полісся, західний Лісостеп, Прикарпаття	Лісостеп, Закарпаття	Степ, ПБК
Водопровід, каналізація, централізоване гаряче водопостачання	280	290	300
Водопровід, каналізація, місцеві водонагрівники	200	210	230

Примітка 1. Показники таблиці наведені для групи малих і середніх міст; для інших груп міст слід приймати коефіцієнти: для великих - 1,05, для значних - 1,1, для найзначніших і міст-курортів - 1,2.

Примітка 2. На першу чергу будівництва залежно від реальних умов реконструкції забудови допускається передбачати тимчасове обладнання житлового фонду системи водопостачання і каналізації без ванн при нормі 150 л і водозабір із колонок при нормі 50 л/серед. добу.

Примітка 3. Необлічені витрати слід приймати у відсотках від господарсько-питного водоспоживання (об'єму стічних вод) на першу чергу будівництва: у малих і середніх містах - 5 %, у великих і значних - 7 %; у найзначніших - 10 %; на розрахунковий строк: у малих і середніх містах - 10 %, у великих і значних - 15 %, у найзначніших - 20 %.

8.5 Потребу у воді і об'єм стічних вод на виробничі потреби промислових і сільськогосподарських підприємств, а також на протипожежні потреби слід визначати за чинними нормативними документами. Потребу на господарсько-питні потреби і користування душами на промислових підприємствах - за нормами проектування внутрішнього водопроводу і каналізації будинків.

8.6 Для зрошування міських зелених насаджень, поливання і миття удосконалених покриттів треба, як правило, передбачати влаштування спеціальних поливальних водопроводів з використанням як джерела водопостачання місцевих водотоків, водойм, ґрунтових вод або доочищених міських стічних вод. При цьому проектування поливальних водопроводів слід здійснювати за методикою проектування зрошувальних систем, визначаючи потребу у воді і розрахункові витрати залежно від кліматичних умов, умов вирощування і вимог, що пред'являються до декоративних якостей насаджень, на різних територіях міст, глибини активного (де знаходиться коріння) шару ґрунту, агрогідрологічних властивостей ґрунту та інших місцевих умов.

За неможливості або економічній недоцільності влаштування окремих поливальних водопроводів потребу у воді на поливання-миття міських територій із загальноміських систем слід приймати за таблицею 8.2.

Таблиця 8.2

Міста	Потреба у воді, л, на людину за добу максимального водоспоживання (числівник) і, м ³ , на людину за поливальний період року 75 % забезпеченості за опадами (знаменник) у агрокліматичних зонах			
	Полісся, Прикарпаття	Лісостеп	Північний степ	Південний степ, ПБК
Найзначніші	65/5,5	75/6,4	95/10,1	105/12,4
Значні	60/5,3	70/6,1	85/9,9	100/11,4
Великі	55/5,1	65/5,8	80/9,4	90/10,9
Середні	45/4,7	50/5,1	60/7,2	65/8,4
Малі	40/4,3	45/4,6	50/6,4	55/7,4

Примітка. До показників, наведених у таблиці, слід приймати коефіцієнти: для курортних міст - 1,2; для малих і середніх міст, розміщених в оточенні лісів, у прибережних зонах великих річок або водойм, - 0,8.

8.7 Водозабори із поверхневих джерел господарсько-питних водопроводів слід розміщувати вище випусків стічних вод, населених пунктів, а також стоянок суден, лісових бірж, товарно-транспортних баз і складів, у районах, які забезпечують організацію зон санітарної охорони.

Місця випуску стічних вод повинні бути розміщені нижче за течією річки від межі населеного пункту і усіх місць його водокористування з урахуванням можливості зворотної течії при нагінних вітрах і при зміні режиму роботи ГЕС.

У групових системах населених місць наведені вище вимоги відносяться до ядра і місць відпочинку систем розселення.

8.8 Розміщення головних споруд водопроводу і каналізації повинне бути ув'язане з територіальним розвитком міст як у межах, так і за межами розрахункового терміну проектування.

8.9 Площу території для станції очистки води і стічних вод слід приймати за таблицею 8.3. При цьому продуктивність станцій повинна відповідати імовірному розвитку міста за межами розрахункового терміну.

Таблиця 8.3

Станції очистки води		Станції очистки стічних вод	
Продуктивність,	Площа,	Продуктивність,	Площа, га

тис. м ³ /добу	га	тис. м ³ /добу	очисних споруд	мулистих майданчиків	доочищення в бюставках
До 0,8	1	До 0,7	0,5	0,2	-
Більше 0,8 до 12	2	Більше 0,7 до 17	4	3	3
Більше 12 до 32	3	Більше 17 до 40	6	9	6
Більше 32 до 80	4	Більше 40 до 130	12	25	20
Більше 80 до 125	6	Більше 130 до 175	14	30	30
Більше 125 до 250	12	Більше 175 до 280	18	55	-
Більше 250 до 400	18				
Більше 400 до 800	24				

Примітка 1. При більшій продуктивності станцій площу слід приймати за проектами-аналогами.

Примітка 2. При застосуванні аеротенків-освітлювачів коридорного типу площа очисних споруд зменшується у 2 рази, при застосуванні аеротенків колонного типу - у 5 разів.

8.10 Зони санітарної охорони на водопроводах господарсько-питного призначення у проектах планування повинні передбачатися: першого поясу за п. 8.11, другого і третього поясів - за проектами спеціалізованих організацій або аналогами.

8.11 Відстань до межі першого поясу зони санітарної охорони господарсько-питних водопроводів слід приймати не менше, м:

а) для водотоків (річки, канали):	
1) вгору за течією, від водозаборів	200
2) униз за течією, від водозаборів	100
3) у бік берега, що прилягає до водозабору, від урізу води у літньо-осінню межень	100
б) у бік акваторії:	
1) при ширині водотоку менше 100 м	Уся акваторія і протилежний берег завширшки 50 м
2) при ширині водотоку більше 100 м, від водозабору	100
3) на водозаборах ківшового типу	Уся акваторія і територія навколо нього завширшки 100 м
в) для водойм (водосховища, озера):	
1) по акваторії в усіх напрямках від водозабору і по прилеглому до водозабору березі від урізу води при нормально підпертому рівні для водосховищ або літньо-осінній межені для озер	100
г) для підземних джерел (від поодинокого водозабору або від крайніх водозабірних споруд групового водозабору):	
1) при використанні водоносних горизонтів, які мають суцільну водоупорну покрівлю, що виключає можливість місцевого живлення з поверхневих джерел або інших недостатньо захищених підземних горизонтів	30
при використанні інших водоносних горизонтів	50
3) для підруслових інфільтраційних водозаборів	Як для поверхневих джерел
д) при штучному поповненні запасів підземних вод:	
1) для споруд закритого типу	50
2) для споруд відкритого типу	100
е) для водопровідних споруд:	
1) від стін резервуарів чистої води, фільтрів (крім напірних), контактних освітлювачів з відкритою поверхнею води	30
2) від решти споруд і стовбурів водонапірних башт	15

Примітка. Межа першого поясу водопровідних споруд повинна збігатися з огорожею майданчика споруд.

- а) для водопровідних споруд,
розташованих за межами другого поясу
зони джерела водопостачання, від межі
першого поясу 100
- б) для водогонів (від крайніх водогонів):
- 1) в сухих ґрунтах при діаметрі до 1000 мм 10
- 2) те саме, при діаметрі більше 1000 м 20
- 3) у мокрих ґрунтах водогонів 50

Ширина санітарно-захисної смуги повинна передбачатися не менше, м:

Примітка. При прокладанні водоводів по забудованій території ширина смуги може бути зменшена за погодженням з органами санітарно-епідеміологічної служби.

8.12 Санітарно-захисні зони від споруд міських каналізаційних систем до меж житлової забудови, ділянок громадських будинків і підприємств харчової промисловості слід приймати за таблицею 8.4.

Таблиця 8.4

Споруда	Ширина зони, м, при розрахунковій продуктивності споруд, тис. м ³ /добу			
	до 0,2	більше 0,2 до 5	більше 5 до 50	більше 50 до 280
Споруди механічної та біологічної очистки з мулистими майданчиками і такими мулистими майданчиками, що розміщені окремо	150	200	400	500
Те саме, з термомеханічною обробкою осадів у закритих приміщеннях	100	150	300	400
Поля фільтрації	200	300	500	-
Землеробські поля зрошення	150	200	400	-
Біологічні ставки	200	200	300	300
Споруди з циркуляційними каналами	150	-	-	-
Насосні станції	15	20	20	30

Примітка 1. Зони для споруд продуктивністю більше 280 тис. м³/добу, а також при відході від традиційної технології очистки стічних вод або обробки осаду, встановлюються за погодженням з Міністерством охорони здоров'я.

Примітка 2. Зони від споруд механічної та біологічної очистки з мулистими майданчиками і від окремо розташованих мулистих майданчиків при продуктивності більше 500 тис. м³/добу слід приймати не менше 1 км.

Примітка 3. При розташуванні житлової забудови з підвітряного боку стосовно до очисних споруд зазначені у таблиці зони допускається збільшувати не більше як у 2 рази, при

сприятливій розі вітрів - зменшувати не більше як на 25 %.

Примітка 4. При відсутності мулистих майданчиків на території очисних споруд продуктивністю більше 0,2 тис. м³/добу розмір зони слід скорочувати на 30 %.

Примітка 5. Зони від полів фільтрації площею до 0,5 га і від споруд механічної та біологічної очистки на біофільтрах продуктивністю до 50 м³/добу слід приймати 100 м.

Примітка 6. Зону від полів підземної фільтрації продуктивністю менше 15 м³/добу слід приймати 15 м.

Примітка 7. Зону від фільтруючих траншей і піщано-гравійних фільтрів слід приймати 25 м, від септиків - 5 м, від фільтруючих колодязів - 8 м, від аераційних установок на повне окислення з аеробною стабілізацією мулу при продуктивності до 700 м³/добу - 50 м.

Примітка 8. Зону від очисних споруд поверхневих вод із сельбищних територій слід приймати 100 м, від насосних станцій - 15 м.

8.13 Деталізація вирішень з окремих елементів систем повинна здійснюватися відповідно до вимог спеціалізованих нормативів - зовнішні мережі і споруди, внутрішній водопровід і каналізація будинків.

Енергопостачання

8.14 Енергопостачання міських і сільських поселень слід передбачати від мереж районної енергетичної системи з максимальним залученням нетрадиційних джерел електричної енергії: геліо-, геотермальних, вітрових установок тощо.

8.15 При виборі потужностей джерел енергопостачання розрахункова потреба у теплі, газі та електроенергії визначається:

- для промислових і сільськогосподарських підприємств - за їхніми замовленнями, аналогічними проектами нових підприємств і тих, що реконструюються, а також за укрупненими показниками енергоозброєності або енергомісткості на підприємствах даної галузі промисловості з урахуванням місцевих умов;

для комунально-побутових потреб - відповідно до чинних нормативів.

Для попередніх розрахунків допускається застосовувати укрупнені показники електроспоживання, де враховується житловий і громадський сектор поселень, підприємства комунально-побутового обслуговування, зовнішнє освітлення, міський транспорт (крім метрополітену), системи тепlopостачання, водopостачання і водовідведення, наведені у таблиці 8.5.

Таблиця 8.5

Ступінь благоустрою	Електроспоживання, кВт	Річна кількість годин
---------------------	------------------------	-----------------------

житлових і громадських будинків і поселень	год./люд. на рік		використання максимуму електричного навантаження, год.	
	на першу чергу	на розрахунковий термін	на першу чергу	на розрахунковий термін
Міста				
Будинки, не обладнані стаціонарними електроплитами:				
без кондиціонерів	800	1700	3100	5200
з кондиціонерами	840	2000	5200	5700
Будинки, обладнані стаціонарними електроплитами:				
без кондиціонерів	1300	2100	4500	5300
з кондиціонерами	1600	2400	5300	5800
Селища і сільські поселення (без кондиціонерів)				
Будинки, не обладнані стаціонарними електроплитами	800	950	3000	4100
Будинки, обладнані стаціонарними електроплитами (100 %)	1000	1350	3900	4400
<p>Примітка 1. Застосування стаціонарних електроплит слід погоджувати з планувальними організаціями відповідно до чинних нормативів так само, як і райони з використанням побутових кондиціонерів.</p> <p>Примітка 2. Укрупнені показники наведені для великих міст. Для інших типів міст застосовуються коефіцієнти: для найзначніших - 1,2; значних - 1,1; середніх - 0,9 і малих - 0,8.</p>				

8.16 Кількість, потужність і напруга понижувальних підстанцій, а також їх розміщення визначаються за погодженням з розвитком районної енергосистеми.

8.17 Понижувальні підстанції глибокого вводу з трансформаторами потужністю 16 тис. кВА вище призначені для електропостачання житлових районів, а на територіях курортних зон і комплексів усі трансформаторні підстанції і розподільні пристрої слід передбачати закритого типу.

8.18 На підходах до підстанцій повітряних і кабельних ліній повинні бути забезпечені технічні смуги для їх вводу і виводу розмірами залежно від кількості і напруги ліній.

Розміри земельних ділянок для закритих підстанцій і розподільних пристроїв слід приймати 0,6 га, для відкритих - 0,5 - 1,5 га при неодмінній умові дотримання санітарних вимог, для пунктів переходу повітряних ліній у кабельні - не більше 0,1 га.

8.20* Трансформаторні підстанції потужністю не більше 2 x 1000 кВА і розподільні пункти напругою до 20 кВ слід споруджувати закритими і розмішувати від вікон

житлових і громадських будинків на відстані не менше 10 м, від лікувальних і оздоровчих установ - відповідно не менше 25 м і 15 м.

8.21 Не слід розміщувати трансформаторні підстанції у зсувних зонах, зонах затоплення і передбачати заходи проти їх затоплення.

8.22 Лінії електропередачі, які входять до загальних енергетичних систем, не допускається розміщувати на територіях промислових і сільськогосподарських підприємств.

8.23* Повітряні лінії електропередачі (далі ПЛ) напругою 35 кВ і вище слід розміщувати за межами сельбищних територій, а при реконструкції міст - передбачати їх винесення за межі сельбищних територій.

Для повітряних і кабельних ліній електропередачі, трансформаторних підстанцій, розподільних пунктів і пристроїв (далі - електричні мережі) всіх напруг встановлюються охоронні і санітарно-захисні зони, розміри яких залежать від типу і напруги енергооб'єкта. Розміри цих зон слід приймати за таблицею 8.5а*.

Використання земельних ділянок в охоронних і санітарно-захисних зонах електричних мереж повинне бути письмово узгоджене з власниками цих мереж, державними органами пожежної охорони та санітарного нагляду.

В охоронних і санітарно-захисних зонах електричних мереж забороняється:

а) будувати житлові, громадські та дачні будинки;

б) розташовувати автозаправні станції або сховища пально-мастильних матеріалів;

в) влаштовувати спортивні майданчики для ігор, стадіони, ринки, зупинки громадського транспорту здійснювати зупинки всіх видів транспорту (крім залізничного) в охоронних зонах ПЛ електропередачі напругою 330 кВ і вище.

д) розміщувати будь-які споруди і будинки в охоронних і санітарно-захисних зонах ПЛ напругою 500 - 750 кВ, а також кабельних ліній електропередачі, трансформаторних підстанцій, розподільних пунктів і пристроїв всіх класів напруги.

В охоронних і санітарно-захисних зонах ПЛ напругою до 330 кВ включно, якщо затвердженою містобудівною документацією не передбачено іншого виду використання цих земель, дозволяється розміщення виробничих будинків і споруд, колективних гаражів і відкритих стоянок легкових транспортних засобів. При цьому відстань по горизонталі від проекції крайніх проводів при їх найбільшому відхиленні до найближчих частин будинків і споруд, які виступають, повинна бути не менше вказаної в таблиці 8.5а*.

В охоронних зонах ПЛ напругою 110 - 220 кВ допускається за технічними умовами власників цих мереж та органів державної пожежної охорони розташування колективних гаражів легкових транспортних засобів, виробничих будинків і споруд, виконаних із вогнетривких матеріалів та під'їзд до них в межах всієї охоронної зони, в тому числі під проводами ПЛ.

Технічні умови повинні мати вимоги чинних нормативних актів з будівництва експлуатації, охорони, пожежної та електричної безпеки енергооб'єктів.

Охоронні зони електричних мереж також встановлюються за периметром трансформаторних підстанцій, розподільних пунктів і пристроїв - на відстані 3 м від огорожі або споруди; уздовж підземних кабельних ліній електропередачі до 1 кВ, прокладених під тротуарами в населених пунктах, у вигляді земельної ділянки, обмеженої вертикальними площинами від крайніх кабелів на відстані 0,6 м у напрямку будинків і споруд та на відстані 1 м у напрямку проїжджої частини вулиці.

Таблиця 8.5а*

Тип ліній	Напруга, кВ	Охоронна зона*) м	Санітарно-захисна зона**), м	Відстань по горизонталі від проєкцій крайніх проводів при їх найбільшому відхиленні до найближчих частин будинків і споруд, які виступають, та гаражів, м
Повітряна лінія електропередачі (ПЛ)	До 20 включ.	10	-	2
- " -	35	15	-	4
- " -	110	20	-	4
- " -	150	25	-	5
- " -	220	25	-	6
- " -	330	30	20	8
- " -	500	30	30	-
- " -	750	40	40	-
Кабельна лінія електропередачі в ґрунті	До 220 включ.	1	-	-
Кабельна лінія електропередачі у воді	До 220 включ.	100	-	-
Трансформаторна підстанція, розподільний пункт, пристрій	До 220 включ.	3 (від огорожі)	-	-
Трансформаторна підстанція	330 та вище	3 (від огорожі)	За результатами замірів	-

*) Охоронна зона ліній електропередачі - це зона уздовж лінії електропередачі, що є земельною ділянкою повітряним простором, обмеженими вертикальними уявними площинами, що віддалені по обидві сторони лінії від крайніх проводів за умови невідхиленого їхнього положення.

**) Санітарно-захисна зона - це територія уздовж траси ПЛ напругою 330 кВ та вище, на якій напруженість електричного поля перевищує 1 кВ/м, або яка має границі земельної ділянки по обидві сторони ПЛ на відстанях від проєкції крайніх проводів на землю за умови невідхиленого їхнього положення.

8.24 Лінії електропередачі до понижувальних підстанцій глибокого вводу напругою 110 кВ і вище у значних і найзначніших містах, а також електричні мережі напругою до 35 кВ включно у межах сельбищних територій усіх видів поселень із будинками заввишки 4 поверхи і вище, слід виконувати кабелем.

8.25* На виробничих територіях населених пунктів найменші відстані від високовольтних проводів повітряних ліній до поверхні землі, будинків і споруд, збудованих з неспалимих матеріалів, приймати відповідно до таблиці 8.6*.

Таблиця 8.6*

Умови роботи	Ділянка, споруда	Найменша відстань, м, при нарузі ВЛ, кВ					
		до 35	110	150	220	330 і 500	
Нормальний режим	До поверхні землі	7	7	7,5	8	8	8
	До будинків і споруд	3	4	4	5	6	
Обрив проводу у сусідньому прогоні	До поверхні землі	4,5	4,5	5	5,5	6	

Примітка. Лінії електропередачі не повинні перешкоджати безпечній роботі пожежних автодрабин і колінчастих підйомників.

8.26 Теплоелектроцентралі (ТЕЦ) слід розміщувати за межами сельбищної території, як правило, з мінімальною довжиною магістральних теплотрас до центрів теплових навантажень.

8.27 У житлових районах при забудові будинками більше двох поверхів за відсутності можливості підключення споживачів до діючих джерел централізованого теплопостачання (виробничо-опалювальних котелень, ТЕЦ та ін.) слід передбачати будівництво укрупнених опалювальних котелень. Ступінь їх укрупнення визначається у кожному окремому випадку техніко-економічним розрахунком.

8.28 Районні опалювальні котельні необхідно розміщувати за межами житлових районів на спеціально виділених ділянках (у кварталах комунально-господарського призначення або комунально-складських територіях).

8.29 При реконструкції житлових районів необхідно передбачати централізоване теплопостачання як для нової, так і для тієї забудови, що зберігається, відповідно до розроблених схем теплопостачання.

8.30 У житлових районах, забудованих одно- і двоповерховими житловими будинками з підвищеною щільністю населення, допускається передбачати їх централізоване теплопостачання при відповідному техніко-економічному обґрунтуванні.

8.31 У закритих і відкритих системах централізованого теплопостачання необхідність улаштування центральних теплових пунктів для житлових і громадських будинків повинна бути обґрунтована техніко-економічним розрахунком.

8.32 У містах, розташованих у IV кліматичному районі, слід передбачати при відповідному техніко-економічному обґрунтуванні геліокотельні, геліосистеми для гарячого водопостачання, а також централізовані системи холодопостачання відповідно до нормативів щодо опалення, вентиляції.

8.33 Можливість застосування електроенергії як єдиного енергоносія (для традиційних освітлювальних і побутових електроприладів, харчоприготування, для теплопостачання, гарячого водопостачання, з акумуляцією теплової енергії) повинна бути обґрунтована техніко-економічним розрахунком.

8.34 Розміри земельних ділянок для окремо розташованих опалювальних котелень, які розташовані у районах житлової забудови, слід приймати з урахуванням розміщення обладнання з очищення газів котелень, що відходять, для охорони повітряного басейну.

Розміри земельних ділянок для опалювальних котелень, що стоять окремо і розміщуються у районах житлової забудови, слід приймати за таблицею 8.7.

Таблиця 8.7

Теплопродуктивність котелень, Гкал/год. (МВт)	Розміри земельних ділянок, га, котелень, що працюють на паливі	
	твердому	газоподібному
5 - 10 (6 - 12)	1,0	1,0
Більше 10 - 50 (12 - 58)	2,0	1,5
Більше 50 - 100 (58 - 116)	3,0	2,5
Більше 100 - 200 (116 - 233)	3,7	3,0
Більше 200 - 400 (233 - 466)	4,3	3,5

Примітка 1. Розміри земельних ділянок опалювальних котелень, які забезпечують споживачів гарячою водою з безпосереднім водозабором, а також котелень, доставка палива яким передбачається залізницею, слід збільшувати на 20 %.

Примітка 2. Розміщення золошлаковідвалів слід передбачати за сельбищною територією. Умови розміщення золовідвалів і визначення розмірів майданчиків для них треба передбачати за нормами для котельних установок.

Примітка 3. Розміри санітарно-захисних зон від котелень визначаються відповідно до чинних санітарних норм.

8.36 Розміри земельних ділянок газонаповнювальних станцій (ГНС) залежно від їх продуктивності слід приймати за проектом, але не більше, га, для станцій продуктивністю:

а) 10 тис. т/рік	6
б) 20 тис. т/рік	7
в) 40 тис. т/рік	8

8.37 Розміри земельних ділянок газонаповнювальних пунктів (ГНП) і проміжних складів балонів (ПСБ) слід приймати не більше 0,6 га.

Відстані від них до будинків і споруд різного призначення слід приймати відповідно до норм газопостачання (таблиці 8.8 і 8.9).

Таблиця 8.8

Загальна місткість резервуарів, м ³	Максимальна місткість одного резервуара, м ³	Відстань від резервуарів до будинків (житлових, громадських, виробничих та ін.), що не належать до ГНП, м	
		наземних	підземних
Від 50 до 100	25	80	40
Те саме	50	100	50
Більше 100 до 200	50	150	75

Таблиця 8.9

Будинки і споруди	Відстані від будинку, складу і навантажувально-розвантажувальних майданчиків залежно від кількості наповнених 50-метрових балонів, м			
	До 400	Від 400 до 1200	Більше 1200	Незалежно від місткості
Будинки і споруди на території ПСБ	20	25	30	-
Житлові будинки	-	-	-	50
Громадські будинки невиробничого характеру	-	-	-	100
Будинки промислових і сільськогосподарських підприємств, а також підприємства побутового обслуговування виробничого характеру, автомобільні дороги (до краю дороги), залізниця, включаючи під'їзні (до осі) колії	-	-	-	20

Зв'язок, радіомовлення, телебачення

8.38 У сучасних містах телефонний зв'язок здійснюється на базі автоматичних телефонних станцій (АТС).

8.39 Ємність АТС повинна враховувати:

- а) потребу квартирного сектора з розрахунку один телефон на одну сім'ю;
- б) потребу народногосподарського сектора з розрахунку 20 - 25 % від кількості сімей.

8.40 АТС слід передбачати в окремих будинках, розміщених у житлових районах, у центрах телефонних навантажень з урахуванням перспектив розвитку сельбищної території:

а) будинок АТС необхідно розміщувати на вільному майданчику в середині житлового кварталу з максимально можливим віддаленням від промислових підприємств (не менше 0,5 - 1 км), магістральних вулиць і площ, залізничних вокзалів і колій, ліній електропередачі і шосейних доріг;

б) площа і конфігурація ділянки під будинок АТС повинні дозволяти розміщення як технічного будинку, так і підсобних споруд;

в) площі будинків АТС повинні забезпечувати розвиток на їхню кінцеву ємність, визначену з урахуванням перспективи на 15 - 20 років.

8.41 Для попередніх розрахунків площі будинків АТС слід визначати виходячи із середніх площ, які припадають на одиницю ємності станції, вказаних у таблиці 8.10.

Таблиця 8.10

Одиниця ємності	Площа, м ²	
	координатних АТС	електронних і квазіелектронних АТС
Один абонентський номер (РАТС)*)	0,11	0,05
Один еквівалентний номер (РАТС з вузловим обладнанням)	0,15	0,07

*) районна АТС

8.42 Відстань між будинком АТС і житловими, громадськими і виробничими будинками слід приймати на підставі розрахунків інсоляції та освітленості, а також відповідно до протипожежних вимог.

Між довгими сторонами будинків заввишки 2 - 3 поверхи слід приймати відстані не менше 15 м, а заввишки 4 поверхи - не менше 20 м, між довгими сторонами будинку АТС і торцями житлових будинків з вікнами із житлових кімнат - не менше 10 м. Вказані відстані можуть бути скорочені при дотриманні норм інсоляції та освітленості.

8.43 Обладнання підстанцій ємністю 1000 - 2000 номерів може розміщуватися у пристосованих житлових приміщеннях з дотриманням необхідних заходів пожежної і вибухонебезпеки.

8.44 Розвиток радіотрансляції у містах повинен здійснюватися шляхом впровадження трипрограмного мовлення. Міські телефонні та радіотрансляційні мережі, як правило, робляться підземними (кабельними).

8.45 Підведення кабельної каналізації до будинку АТС повинне здійснюватись, як мінімум, з двох сторін; кабелі зв'язку на міській телефонній мережі слід прокладати у кабельній каналізації і, як виняток, при відповідних обґрунтуваннях безпосередньо у ґрунті. Прокладання кабелів у ґрунті не допускається на ділянках, які не мають закінченого горизонтального планування, піддаються здиманню, заболочені, а також по вулицях, які підлягають закриттю при переплануванні або реконструкції міста, у приміських зонах.

8.46 Кабельна каналізація повинна враховувати потреби телефонної мережі, диспетчеризації, радіомовлення і телебачення.

8.47 Підсилювальні станції провідного мовлення слід розміщувати в будинках АТС, в окремо розташованих будинках та у пристосовуваних житлових приміщеннях при дотриманні необхідних санітарних норм.

8.48 При проектуванні нових житлових районів слід враховувати можливість будівництва кабельного телебачення. Головна станція кабельного телебачення повинна розміщуватися у центрах забудови районів, в будинку, домінуючому за поверховістю, на площах 10 - 20 м².

8.49 Майданчики для радіотелевізійних станцій (РТС) необхідно вибирати так, щоб напруженість поля, яка створюється ними на територіях населених пунктів, не перевищувала допустимих рівнів напруженості поля для населення відповідно до вимог "Тимчасових санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних полів, які створюються радіотехнічними об'єктами.

8.50 Віддалення майданчиків РТС від аеропортів, аеродромів і висоти антенних опор на цих майданчиках повинне бути погоджене з відомствами і організаціями, у віданні яких знаходяться ці аеропорти і аеродроми.

У межі міста допускається установа радіопередавачів потужністю до 0,1 кВт.

8.51 Мінімальні відстані від прийомних радіостанцій до усіх джерел індустріальних радіоперешкод слід приймати за таблицею 8.11.

Таблиця 8.11

Джерела індустріальних радіоперешкод	Відстань, м
--------------------------------------	-------------

Шосейні дороги з інтенсивним рухом автотранспорту	400
Електрифіковані залізниці, трамвайні й тролейбусні лінії	2000
Промислові підприємства, великі гаражі, автобази, авторемонтні майстерні, лікувальні установи, які мають електроапаратуру:	
з пристроями перешкодозаглушення, що відповідають вимогам норм допустимих радіоперешкод	1000
без пристроїв радіозаглушення	2000
Повітряні лінії зв'язку:	
з високочастотним ущільненням	1000
без високочастотного ущільнення	500
Лінії електропередачі напругою, кВ:	
6 - 35	500
110 - 220	1000
300 - 750	2000

8.52* Розміщення підприємств, будинків і споруд зв'язку, радіомовлення і телебачення, диспетчеризації систем інженерного обладнання пожежної та охоронної сигналізації слід здійснювати відповідно до вимог нормативних документів, затверджених у встановленому порядку.

Розміщення інженерних мереж

8.53 Інженерні мережі слід розмішувати переважно у межах поперечних профілів вулиць і доріг: під тротуарами і розділювальними смугами - інженерні мережі в колекторах, каналах або тунелях; у межах розділювальних смуг - теплові мережі, водопровід, газопровід, господарсько-побутову й дощову каналізацію.

При ширині проїжджої частини більше 22 м слід передбачати розміщення мереж водопроводу по обох боках вулиць.

8.54 При реконструкції проїжджої частини вулиць і доріг з улаштуванням дорожніх капітальних покриттів, під якими розміщені підземні інженерні мережі, слід передбачати винесення цих мереж на розділювальні смуги і під тротуари. При відповідному обґрунтуванні допускається під проїжджими частинами вулиць збереження існуючих, а також прокладання у каналах і тунелях нових мереж. На існуючих вулицях, що не мають розділювальних смуг, допускається розміщення нових інженерних мереж під проїжджою частиною за умови розміщення їх у тунелях або каналах; при технічній необхідності допускається прокладання газопроводу під проїжджими частинами вулиць.

8.55 Прокладання підземних інженерних мереж слід, як правило, передбачати суміщеним у загальних траншеях; у тунелях за необхідності одночасного розміщення теплових мереж діаметром від 500 до 900 мм, в умовах реконструкції від 200 мм водопроводу до 300 мм, більше десяти кабелів зв'язку і десяти силових кабелів напругою до 10 кВ; при реконструкції магістральних вулиць і районів історичної забудови; при нестачі місця у

поперечному профілі вулиць для розміщення мереж у траншеях; на пересіканнях з магістральними вулицями і залізничними пунктами. У тунелях допускається також прокладання повітропроводів, напірної каналізації та інших інженерних мереж. Спільне прокладання газопроводів і трубопроводів, які транспортують легкозаймисті й горючі рідини, з кабельними лініями не допускається.

Примітка 1. На ділянках забудови у складних ґрунтових умовах (лесові, просідаючі) треба передбачати прокладання інженерних мереж у прохідних тунелях.

Примітка 2. На сельбищних територіях у складних планувальних і гідрогеологічних умовах допускається прокладання наземних теплових мереж при відповідному обґрунтуванні згідно із СНіП по теплових мережах і з дозволу виконкомів місцевих рад.

8.56 Відстані по горизонталі (у світлі) від найближчих підземних інженерних мереж до будинків і споруд слід приймати за додатком 8.1, таблиця 1.

Відстані по горизонталі (у світлі) між сусідніми інженерними підземними мережами при їх паралельному розміщенні слід приймати за додатком 8.1, таблиця 2, а на вводах інженерних мереж у будинках сільських поселень - не менше 0,5 м. При різниці в глибині залягання суміжних трубопроводів понад 0,4 м відстані (додаток 8.1, таблиця 2) треба збільшувати з урахуванням стрімкості схилів траншей, але не менше глибини траншеї до підшови насипу і брівки виїмки.

8.57 Пересікання інженерними мережами споруд метрополітену слід передбачати під кутом 90° , в умовах реконструкції кут пересікання допускається зменшувати до 60° . Пересікання інженерними мережами стаціонарних споруд метрополітену, як правило, не допускається.

На ділянках пересікання трубопроводів повинні мати схил в один бік і бути заключені у захисні конструкції (сталеві футляри, монолітні бетонні або залізобетонні канали, колектори, тунелі). Відстань від зовнішньої поверхні обробок споруд метрополітену до кінця захисних конструкцій повинна бути не менше 10 м у кожний бік, а відстань по вертикалі (у світлі) між обробкою або підшовою рейки (при наземних лініях) і захисною конструкцією - не менше 1 м.

Прокладання газопроводів під тунелями не допускається.

Переходи інженерних мереж під наземними лініями метрополітену слід передбачати з урахуванням вимог чинних нормативів. При цьому мережі повинні бути виведені на відстань не менше 3 м за межі огорож наземних ділянок метрополітену.

Примітка 1. У місцях, де споруди метрополітену розміщуються на глибині 20 м і більше (від верху конструкції до поверхні землі), а також у місцях залягання між верхом обробки споруд метрополітену і низом захисних конструкцій інженерних мереж глин, нетріщинуватих скельних або напівскельних ґрунтів потужністю не менше 6 м, викладені вимоги до пересікання інженерними мережами споруд метрополітену не пред'являються, а улаштування захисних конструкцій непотрібне.

Примітка 2. У місцях пересікання споруд метрополітену напірні трубопроводи слід передбачати із сталевих труб з улаштуванням з обох боків ділянки пересікання колодязів з недовипусками і встановленням у них запірної арматури.

8.58 При пересіканні підземних інженерних мереж з пішохідними переходами слід передбачати прокладання трубопроводів під тунелями, а кабелів силових і зв'язку - над тунелями.

8.59 Прокладання по сельбищній території трубопроводів із легкозаймистими і горючими рідинами, а також із зрідженими газами для постачання промислових підприємств і складів, не допускається.

8.60 Мінімумально допустиме заглиблення підземних трубопроводів під кабелі зв'язку наведено у додатку 8.2, таблиця 1.

Відстані від кабельної каналізації до будинків, споруд і найближчих інженерних споруд - за додатком 8.2, таблиця 2.

9 ІНЖЕНЕРНА ПІДГОТОВКА І ЗАХИСТ ТЕРИТОРІЇ

9.1* Заходи з інженерної підготовки слід розроблювати з урахуванням інженерно-будівельної оцінки території (таблиця 9.1) для містобудування, захисту від несприятливих природних і антропогенних явищ та прогнозу зміни інженерно-геологічних умов при різних видах використання.

При розробці проектів планування і забудови міських і сільських поселень слід передбачати, за необхідності, заходи з інженерної підготовки території: загальні (вертикальне планування організація відведення дощових і талих вод тощо) і спеціальні (інженерний захист від затоплення паводковими водами і підтоплення підземними водами, освоєння заболочених територій, боротьба з яругами, зсувами, обвалами, карстом, осідальністю, мулистими накопиченнями, захист від абразії, сельових потоків, сніжних лавин, відновлення порушених територій гірничими та відкритими виробками, териконами, хвостосховищами, золошлаковідвалами, полігонами), які визначаються з урахуванням прогнозу зміни інженерно-геологічних та гідрогеологічних умов, впливу сейсмічних явищ, характеру використання і планувальної організації території.

Загальні та спеціальні заходи слід призначати на основі інженерно-будівельної оцінки території із їх повною взаємопогодженістю.

9.2 Вертикальне планування території слід виконувати з урахуванням таких основних вимог:

- а) максимального збереження існуючого рельєфу;
- б) максимального збереження ґрунтів і деревних насаджень;
- в) відведення поверхневих вод із швидкостями, які виключають ерозію ґрунтів;
- г) мінімального обсягу земляних робіт;
- д) мінімального дебалансу земляних мас;
- е) збереження й використання ґрунтового шару при насипах і виїмках.

Таблиця 9.1

Природні фактори	Оцінка факторів на територіях		
	сприятливих для будівництва	малосприятливих для будівництва	несприятливих для будівництва
Схил рельєфу	0,5 - 8 ‰	Менше 0,5 ‰; 8 - 15 ‰	Більше 15 ‰
Інженерна геологія. Ґрунти	Що допускають зведення будинків і споруд без улаштування штучних основ і складних фундаментів	Що вимагають улаштування нескладних штучних основ і фундаментів	Що вимагають улаштування складних штучних основ і фундаментів
Затоплюваність	Що не затоплюються наводками - 1 ‰ забезпеченості	Затоплюваність менше ніж на 0,5 м паводковими водами при 1 ‰ забезпеченості і незатоплюваність паводковими водами при 4 ‰ забезпеченості	Затоплюваність більше ніж 0,5 м паводковими водами при 1 ‰ забезпеченості і паводковими водами при 4 ‰ забезпеченості
Ґрунтові води	Що допускають будівництво без проведення робіт з пониження рівня ґрунтових вод (РГВ) або влаштування гідроізоляції	Потрібно провести нескладні заходи з пониження РГВ (улаштування гідроізоляції)	Треба провести складні заходи щодо пониження РГВ більше ніж на 0,5 м
Заболоченість	Відсутня або незначна затоплюваність, яка допускає можливість осушення найпростішими методами	Наявність заболоченості, потрібно виконати нескладні інженерні заходи щодо осушування	Значна заболоченість, торфовища шаром 2 м, треба провести складні заходи щодо осушування
Зсуви	Відсутні	Є діючі або недіючі зсуви невеликих потужностей	Значно поширені активні зсуви великих потужностей
Карст	Відсутній	Незначна кількість неглибоких воронок згаслого карсту	Безліч воронок активного карсту завглибшки понад 10 м. Наявність підземних пустот
Яри	Відсутні	Є діючі обмеженого поширення	Що інтенсивно розвиваються, активні
Осідальність	Відсутня	Тип I. Ґрунти, осідання яких відбувається у межах	Тип II. Ґрунти, осідання яких відбувається від ваги ґрунту, що лежить вище, у нижній

		зони основи, що деформується, від навантаження фундаментів, а осідання від власної ваги ґрунту відсутнє	частині осідальної товщі, а за наявності зовнішнього навантаження - у межах зони, що деформується
Заторфованість	Відсутня	Товщина шару торфу і дуже заторфованих ґрунтів не повинна перевищувати 2 м	Дуже заторфовані ґрунти і торфи потужністю понад 2 м
Гірські виробки	Відсутні	Закінчення процесу зсування, вживання заходів, які виключають можливість утворення провалів. Розробка промислових копалин очікується після закінчення терміну амортизації об'єкта	Розроблювані території, де очікується утворення провалів і зсувів
Порушення території	Незначні, денудаційні порушення (кар'єри, каменоломні до 1 га)	Утворення акумулятивного типу (шахтні відвали розкривних порід)	Денудаційні порушення (великі кар'єри, каменоломні понад 4 га, глибина воронкообвалення до 50 м)
Селі	Слабкосельноносні з винесенням до 5 тис. м твердого стоку з 1 км площі басейну	Середньо-сельноносні з винесенням до 10 тис. м ² твердого стоку з 1 км ² площі басейну	Дуже сельноносні з винесенням до 25 тис. м ² твердого стоку з 1 км ² площі басейну
Сейсмічність	0 - 6 балів	7 - 9 балів	9 балів

9.3 При обґрунтуванні допускається проектування безстічних площ на ділянках зелених насаджень.

9.4 Відведення поверхневих вод проектується, як правило, закритою дощовою каналізацією. Допускається застосування відкритої водовідвідної мережі у районах малоповерхової забудови, парках, сільських населених пунктах, при гірському рельєфі з улаштуванням містків або труб на пересіканнях з вулицями, дорогами, проїздами і тротуарами.

9.5 Для улаштування очисних споруд поверхневих вод слід керуватися [Правилами охорони поверхневих вод від забруднення](#).

9.6 На території поселень з високим стоянням ґрунтових вод, на заболочених ділянках слід передбачати пониження рівня ґрунтових вод у зоні капітальної забудови шляхом улаштування вертикальних або горизонтальних закритих трубчастих дренажів різної

конструкції. Потреба влаштування дренажів визначається висотою розрахункового рівня підземних вод. Розрахунковий рівень слід приймати з урахуванням сезонного і багаторічного коливання відповідно до технічного висновку про гідрогеологічні умови будівництва.

На територіях садибної забудови міст, у сільських поселеннях і на територіях стадіонів, парків та інших озелених територій загального користування допускаються відкриті осушувальні канали, їх також можна застосовувати і для захисту від підтоплення наземних транспортних комунікацій.

Вказані заходи повинні забезпечувати пониження рівня ґрунтових вод на території: капітальної забудови - не менше 2,5 м від проектною відмітки поверхні; стадіонів, парків, скверів та інших зелених насаджень - не менше 1,0 м.

9.7 На ділянках залягання торфу, які підлягають забудові, поряд з пониженням рівня ґрунтових вод слід передбачати привантаження їхньої поверхні мінеральними ґрунтами, а при відповідному обґрунтуванні допускається виторфовування. Товщина шару привантаження мінеральними ґрунтами встановлюється з урахуванням наступного осідання торфу і забезпечення необхідного схилу території для організації поверхневого стоку.

На території житлових кварталів мінімальну товщину шару мінеральних ґрунтів слід приймати 1 м; на проїжджих частинах вулиць товщина шару мінеральних ґрунтів повинна бути встановлена залежно від інтенсивності руху транспорту з урахуванням вимог норм на транспортні споруди.

9.8 Території поселень, розміщені на прибережних ділянках, повинні бути захищені від затоплення паводковими водами, вітровим нагоном води і підтоплення ґрунтовими водами підсипанням (намиванням) або обвалуванням.

Варіанти штучного підвищення поверхні території слід вибирати на підставі аналізу ґрунтово-геологічних, зонально-кліматичних, функціонально-планувальних, соціальних, екологічних характеристик.

Відмітку брівки території, яку підсипають (намивають), слід приймати не менше ніж на 0,5 м вище від розрахункового горизонту високих вод з урахуванням висоти хвилі при вітровому нагоні. Перевищення гребеня дамби обвалування над розрахунковим рівнем слід встановлювати залежно від класу споруди.

За розрахунковий горизонт високих вод слід приймати відмітку найвищого рівня води повторюваністю: один раз у 100 років - для територій забудованих або таких, що підлягають забудові житловими і громадськими будинками; один раз у 10 років - для територій парків і площинних спортивних споруд.

9.9 За необхідності здійснення засипки балок і ярів по їхніх тальвегах слід прокладати дренажі, а постійні водотоки поміщати у колектори з відповідними дренами.

9.10 При розробці проектною документації у гірських районах України слід за Кадастром і картами місць сходу сніжних лавин провести аналіз лавинних осередків Карпат і Криму.

9.11 Належність проєктованого об'єкта до сільового району слід визначати за Кадастром сільових басейнів і осередків, Атласом сільових явищ, а також за посібником з вивчення сільових потоків.

При розміщенні забудови у сільонебезпечній зоні необхідно передбачати максимальне збереження лісу, насадження деревно-чагарникової рослинності, терасування схилів, укріплення берегів сільоносних річок, спорудження гребель і загат у зоні формування селю, будівництво сільоспрямовуючих дамб і відвідних каналів на конусі винесення.

9.12 На ділянках, де відбуваються ерозійні процеси з яроутворенням, слід передбачати упорядкування поверхневого стоку, укріплення ложа ярів, терасування схилів, лісомеліоративні роботи. В окремих випадках допускається повна або часткова ліквідація ярів шляхом їх засипання з прокладанням по них водостічних і дренажних колекторів.

Після проведення комплексу протиерозійних і протиобвальних заходів території ярів можна використовувати для розміщення транспортних споруд, гаражів, складів і комунальних об'єктів, а також улаштування парків.

9.13 У міських і сільських поселеннях, розміщених у зсувонебезпечних районах, на підставі наявних фонових матеріалів слід визначити масштабність зсувних і обвальних процесів.

Протизсувні заходи слід призначати на підставі комплексного вивчення геологічних і гідрогеологічних умов районів. Треба передбачати упорядкування поверхневого стоку, перехват потоків ґрунтових вод, запобігання природному контрфорсу зсувного масиву від руйнування, підвищення стійкості схилу механічними і фізико-хімічними засобами, зміну рельєфу схилу з метою підвищення стійкості, берегоукріплювальні споруди і заходи.

9.14 Території, порушені внаслідок виробничої діяльності (відвали відходів виробництв, відпрацьовані кар'єри, провали над підземними виробками тощо) підлягають відновленню для наступного їх містобудівного використання. Заходи щодо відновлення порушених територій вибираються залежно від інженерно-геологічних умов, виду використання і типів порушення (повне і часткове засипання провалів і кар'єрів, розрівнювання обвалів, роботи щодо запобігання подальшому руйнуванню порушених територій тощо).

9.15* На закарстованих територіях інженерні заходи розроблюються на підставі досліджень щодо розміщення порожнин, воронок, печер і пустот, а також динаміки карстоутворення (швидкість розчинення порід, залежність від градієнтів фільтраційних потоків, наявність агресивних добавок у воді тощо). При проєктуванні інженерного захисту можна вживати заходи:

які передбачають зміну природного ходу карстових процесів шляхом впливу на карстуючі породи і покриваючу товщу (створення фільтраційних завіс і водонепроникних покриттів, регулювання поверхневого стоку, заповнення карстових порожнин різними матеріалами, закріплення ґрунту, що заповнює поховані карстові порожнини тощо);

які передбачають захист споруд без впливу на природний хід карстового процесу шляхом раціонального розміщення об'єктів будівництва, трасування лінійних споруд, застосування статичних схем та конструктивних рішень і спеціальних конструкцій фундаментів;

щодо зміни шкідливого впливу господарської діяльності на карстові процеси шляхом зменшення водообміну і агресивності вод у карстових порожнинах.

9.16 Як засіб інженерного захисту потрібно використовувати природні властивості природних систем та їх компонентів, які підсилюють ефективність основних засобів інженерного захисту (підвищення водовідвідної і дренажної ролі гідрографічної мережі шляхом розчищення русел і стариць, фітомеліорацію, агролісотехнічні заходи).

9.17 На освоєваних територіях необхідно виявляти зони тектонічних розломів, де внаслідок збільшення сейсмічної інтенсивності та зміни фізико-механічних властивостей порід забороняється розміщення будинків і споруд без детальних досліджень.

9.18 На територіях, характерних наявністю грязьового вулканізму, необхідно виключити з освоєння ділянки розміщення вулканів і вилитих з них порід.

10 ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Охорона і раціональне використання природних ресурсів

10.1 При плануванні і забудові населених місць слід керуватись такими принципами: збереження і раціональне використання цінних природних ресурсів; дотримання нормативів гранично допустимих рівнів екологічного навантаження на природне середовище територій з урахуванням потенціальних його можливостей; виділення ландшафтно-рекреаційних територій і заборона на них господарського та іншого будівництва, що перешкоджає використанню даних зон за їх прямим призначенням; дотримання санітарних нормативів, установлення санітарно-захисних зон для охорони водойм, джерел водопостачання, курортних, лікувально-оздоровчих зон, населених місць та інших територій від забруднення та шкідливих впливів.

10.2 Планувальну структуру міських і сільських поселень слід формувати на підставі комплексної оцінки території (агрегована оцінка забруднення міського середовища, економіко-містобудівна оцінка території), яка визначає пріоритетність проведення середовищно-захисних заходів.

Територію для будівництва нових і розвитку існуючих міських і сільських поселень відповідно до земельного законодавства України слід передбачати на землях, непридатних для сільськогосподарського використання, або на сільськогосподарських угіддях гіршої якості, крім випадків надання земельних ділянок за межами населених пунктів і будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням населення (частина II і V [статті 31 Земельного кодексу України](#)).

Вилучення земельних ділянок, зайнятих багаторічними насадженнями для несільськогосподарських потреб, земель рекреаційного призначення, заказників, курортів, а також лісів з особливим режимом лісокористування (лісопарки, міські ліси, лісопаркові частини зелених зон населених пунктів, протиерозійні ліси і водоохоронні насадження) для цілей, не пов'язаних з веденням лісового господарства, допускається, як виняток, за рішенням Верховної Ради України. При цьому вилучення земель сільськогосподарського призначення та лісових угідь здійснюється у встановленому порядку при обов'язковій умові відшкодування забудовником збитків і втрат, пов'язаних з вилученням.

10.3 Не допускаються проектування і будівництво поселень, промислових та інших народногосподарських об'єктів на площах залягання корисних копалин (крім

загальнопоширених) до погодження з органами державного гірничого нагляду, а на площах залягання загальнопоширених корисних копалин - до погодження з обласною Радою народних депутатів. При цьому необхідно керуватися [Земельним кодексом України](#) та чинними нормативами.

Особливу увагу слід приділяти охороні навколишнього середовища у районі розміщення породних відвалів вугільних шахт. Санітарно-захисна зона породних відвалів повинна становити від 200 до 500 м залежно від висоти, обсягу, складу створюваних порід, фізичного стану, експлуатаційних характеристик териконів, природнокліматичних умов району.

10.4 Розміщення будинків, споруд і комунікацій не допускається:

а) на землях заповідників, заказників, природних національних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків і водоохоронних зон;

б) на землях зелених зон міст, включаючи землі міських лісів, якщо об'єкти, які проектуються, не призначені для відпочинку, спорту або обслуговування приміського лісового господарства;

в) у зонах охорони гідрометеорологічних станцій;

г) у першій зоні санітарної охорони джерел водопостачання і майданчиків водопровідних споруд, якщо об'єкти, які проектуються, не пов'язані з експлуатацією джерел;

д) у першій зоні округу санітарної охорони курортів, якщо об'єкти, які проектуються, не пов'язані з експлуатацією природних лікувальних засобів курортів;

е) у другій зоні округу санітарної охорони курортів допускається розміщувати об'єкти, пов'язані з експлуатацією, розвитком і благоустроєм курортів, а також об'єкти обслуговування населення курортів, якщо вони не викликають забруднення атмосфери, ґрунту і вод, перевищення нормативних рівнів шуму і напруги електромагнітного поля. У третій зоні округу санітарної охорони курортів допускається розміщення об'єктів, які негативно не впливають на природні лікувальні засоби і санітарний стан курорту.

Примітка 1. Не допускається розміщення будинків і споруд: на земельних ділянках, забруднених органічними і радіоактивними відходами (до закінчення термінів, установлених органами Міністерства охорони здоров'я України); у небезпечних зонах відвалів породи вугільних, сланцевих шахт і збагачувальних фабрик, зсувів (за відсутності інженерного захисту), сельових потоків і снігових лавин; у зонах можливого катастрофічного затоплення в результаті руйнування гребель або дамб (у зонах затоплення завглибшки 1,5 м і більше, які тягнуть за собою руйнування будинків і споруд, загибель людей, виведення з ладу обладнання підприємств); у сейсмічних районах і зонах, які безпосередньо прилягають до активних розломів; в охоронних зонах магістральних продуктопроводів.

Примітка 2. Розміщення сільськогосподарських підприємств, будинків і споруд в охоронних зонах заповідників допускається, якщо будівництво вказаних об'єктів або їх експлуатація не порушує природних умов заповідників і не буде загрожувати їхній збереженості. Умови розміщення таких об'єктів повинні бути погоджені з відомствами, у віданні яких знаходяться ці заповідники.

10.5 Ліси зелених зон міст, міські та курортні ліси, які відносяться до лісів 1 групи, повинні бути використані у рекреаційних, санітарно-гігієнічних і оздоровчих цілях. У заболочених лісах на території поселень і приміських зон треба передбачати гідролісомеліоративні заходи відповідно до нормативів.

Вилучення під забудову земель Держлісфонду (перехід лісових площ у нелісові) допускається як виняток і тільки у встановленому законом порядку.

Розміщення забудови на землях Держлісфонду треба проводити на ділянках, не вкритих лісом або зайнятих чагарником і малоцінними насадженнями.

10.6 У межах приміських зон міст на землях лісового фонду треба передбачати формування зелених зон відповідно до чинних нормативів.

Територіальна організація зелених зон міст повинна передбачати розділення на лісопаркову і лісогосподарську частину, виділення місць відпочинку населення і територій, що охороняються, які забезпечують виконання оздоровчих і природоохоронних функцій лісу.

10.7 Навколо міських і сільських поселень, розміщених у безлісних і малолісових районах, треба передбачати створення вітрозахисних і берегоукріплювальних лісових смуг, озеленення схилів пагорбів, ярів і балок.

Ширину захисних смуг треба приймати, м, не менше: для найзначніших і значних міст - 500, великих і середніх - 100, малих і сільських поселень - 50.

10.8 У проектах планування і забудови курортних міст і селищ поряд з іншими функціональними зонами на найбільш сприятливих територіях треба виділяти курортні зони. Санітарно-захисні розриви між сельбищною і курортною зонами повинні бути не менше 500 м, в умовах реконструкції - не менше 100 м, між курортною та курортно-господарською - не менше 500 м.

Охорона атмосфери, водних об'єктів та ґрунтів від забруднення

10.9 Для вибору оптимальних варіантів взаємного розміщення сельбищних територій і народногосподарських об'єктів треба враховувати фонове забруднення по зонах і потенціал самоочищення природного середовища на конкретній території.

Примітка. Залежно від метеоумов, які сприяють концентрації шкідливих домішок у приземному шарі, територія України передбачає 4 зони: 1 - низького потенціалу забруднення. Характеризується приземними інверсіями до 35 %, швидкістю вітру 0 - 1 м/сек., рідкими туманами (менше 10 %); 2 - помірного потенціалу забруднення. Повторюваність приземних інверсій до 40 %, швидкість вітру 10 - 20 м/сек., тумани до 10 % або тумани 10 - 20 % при швидкості вітру до 10 м/сек.; 3 - підвищеного потенціалу забруднення. Характеризується повторюваністю слабких вітрів і туманів до 10 - 20 %, приземних інверсій до 40 %; 4 - високого потенціалу забруднення. Повторюваність слабких вітрів і туманів більше 20 %, приземних інверсій до 60 % на рік.

10.10 Промислові та сільськогосподарські об'єкти, які є джерелами забруднення атмосферного повітря, треба розміщувати з підвітряного боку стосовно до сельбищних територій. У районах з вираженим вітровим режимом треба враховувати повторюваність і швидкість вітрів.

10.11 Не слід передбачати будівництво підприємств I і II класів на майданчиках з високим потенціалом забруднення атмосфери (ПЗА), тривалим застоєм домішок при поєднанні слабких вітрів з температурними інверсіями: у глибоких котловинах, у районах частого утворення туманів, нижче за греблі водосховищ, а також у районах можливого утворення смогів.

10.12* Для об'єктів, які є джерелом забруднення атмосферного повітря, повинні бути організовані санітарно-захисні зони (СЗЗ), ширина яких визначається класом розміщеного виробництва і встановлюється відповідно до санітарних норм проектування промислових підприємств, а її достатність підтверджується на підставі розрахунку прогнозованих рівнів забруднення відповідно до чинних вказівок щодо розрахунку розсіювання в атмосфері шкідливих речовин, які містяться в викидах підприємств, а також результатами лабораторних досліджень атмосферного повітря у районах розміщення аналогічних діючих об'єктів.

Підприємства з джерелами забруднення атмосферного повітря шкідливими речовинами, що мають розмір санітарного розриву більше 500 м, не слід розміщувати у районах, де переважають вітри швидкістю до 1 м/сек., з довгими або такими, що часто повторюються, штилями, інверсіями, туманами (за рік понад 30 - 40 %, протягом зими - 50 - 60 % днів).

Заходи щодо захисту атмосферного повітря необхідно передбачати відповідно до Закону України і санітарних правил з охорони атмосферного повітря населених місць. Розрахунок забрудненості атмосферного повітря слід проводити відповідно до чинних нормативних документів.

10.13 Тваринницькі, птахівницькі, звірівницькі підприємства, ветеринарні установи, склади зі зберігання отрутохімікатів, біопрепаратів, добрив та інші пожежонебезпечні склади і виробництва, об'єкти і підприємства з утилізації відходів, котельні, очисні споруди, гноєсховища відкритого типу слід розміщувати з підвітряного боку (для вітрів переважаючого напрямку) стосовно до сельбищної території та інших підприємств і об'єктів виробничої зони відповідно до чинних нормативних документів.

Санітарно-захисні розриви від сільськогосподарських підприємств до меж житлової забудови слід приймати за таблицею 10.1.

Територія санітарно-захисної зони повинна бути упорядкована і озеленена. На межах санітарно-захисних зон розміром більше 100 м з боку сельбищної зони необхідно створювати смуги деревно-чагарникових насаджень завширшки не менше 30 м, при розмірах від 50 до 100 м - завширшки не менше 10 м.

Таблиця 10.1

Підприємства	Розміри санітарно-захисної зони, м
I. Рослинницькі:	
Теплиці і парники при обігріванні електричним	Не нормуються
Те саме, при біологічному обігріванні:	
на гною	100
на смітті	300
II. Тваринницькі:	
Великої рогатої худоби:	

до 1000 голів	300
на 1000 до 5000 голів	500
більше 5000 голів	1000
Свинарські:	
до 12 тис. голів на рік	500
на 12 і 24 тис. голів на рік і більше	1500
на 54 тис. голів і більше	2000
Вівчарські	300
Конярські	100
Кролівницькі	100
Звіринницькі	300
III. Птахівницькі:	
до 100 тис. курей	300
от 100 до 400 тис. курей	1000
більше 400 тис. курей	1200
IV. Склади для зберігання отрутохімікатів і мінеральних добрив, т:	
до 20	200
до 20 - 50	300
50 - 100	400
100 - 300	500
300 - 500	700
більше 500	1000
V. Склади сильнодіючих отруйних речовин (СДОР):	
базисні	1000
витратні	300
VI. Склади: овочесховища, картоплесховища, фруктосховища	50
VII. По ремонту, технічному обладнанню й зберіганню сільськогосподарських машин і автомобілів	100
VIII. Ветлікарні та ветамбулаторії	200

10.14 Заходи щодо захисту водойм, водотоків і морських акваторій треба передбачати відповідно до вимог водного законодавства і санітарних норм, забезпечуючи запобігання забрудненню поверхневих і підземних вод з дотриманням норм гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднюючих речовин у водних об'єктах, які використовуються для господарсько-питного водопостачання населення і у рибогосподарських цілях.

10.15 Сельбищні території міських і сільських поселень, курортні зони і місця масового відпочинку треба розміщувати вище за течією водотоків і водойм відносно випусків виробничих і господарсько-побутових стічних вод. Розміщення їх нижче зазначених випусків допускається при відповідному обґрунтуванні, а також за Правилами охорони

поверхневих вод від забруднення стічними водами, [Правилами санітарної охорони прибережних морів](#).

Підприємства, які потребують улаштування вантажних причалів, пристаней та інших портових споруд, треба розміщувати за течією річки нижче сельбищної території на відстані не менше 100 м.

10.16 Розміщення промислових підприємств у прибережних смугах водойм допускається тільки за необхідності безпосереднього примикання майданчика підприємства до водойм за погодженням з органами Держкомекології України, місцевими органами державної виконавчої влади та іншими органами відповідно до законодавства України. Кількість і довжина примикань майданчиків підприємств до водойм повинні бути мінімальними.

При розміщенні сільськогосподарських підприємств на прибережних ділянках водойм і за відсутності безпосереднього зв'язку підприємств з ними треба передбачати незабудовану прибережну смугу завширшки до 100 м залежно від довжини річки, але не менше 40 м.

При розміщенні складів мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, тваринницьких і птахівницьких підприємств повинні бути передбачені необхідні заходи, які виключають попадання вказаних речовин, гнойових стоків і посліду у водойми.

Склади мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин треба розміщувати на відстані не менше 2 км від рибогосподарських водойм. При особливій потребі допускається зменшувати відстань від зазначених складів до рибогосподарських водойм за умови погодження з органами, які здійснюють охорону рибних запасів.

10.17 Розміри водоохоронних зон визначаються з урахуванням рельєфу місцевості, рослинного покриву, характеру їх використання і погоджуються з органами по регулюванню використання і охороні вод і землі місцевими органами державної виконавчої влади.

Прибережні смуги річок устанавлюються по обох берегах уздовж урізу води (у меженний

а) для річок довжиною понад 100 км	до 100
б) для річок довжиною 50 - 100 км	до 50
в) для річок довжиною до 50 км	не менше 20

період) завширшки, м:

Уздовж берегів водойм прибережні смуги устанавлюються завширшки не менше 20 м від урізу води, що відповідає нормальному підпертому рівню водойми.

При проектуванні нових населених пунктів розміри водоохоронних зон треба приймати не менше, м:

а) для водосховищ	500
б) для малих річок довжиною до 50 км	100
в) для малих річок довжиною 50 - 100 км включно	200
г) для малих річок довжиною понад 100 - 200 км	300

У водоохоронних зонах, прибережних смугах забороняється розміщення полігонів для твердих побутових відходів та неутилізованих промислових відходів, складів нафтопродуктів, складів для зберігання отрутохімкатів і мінеральних добрив, накопичувачів стічних вод тваринницьких комплексів і ферм. У межах територій міських і сільських поселень допускається за погодженням із органами охорони природи розміщення окремих об'єктів виробничої та соціальної сфери, обладнаних централізованою каналізацією.

Експлуатацію водосховищ та їхніх нижніх б'єфів, які використовуються або намічаються до використання як джерела господарсько-питного і культурно-побутового водокористування, слід здійснювати з урахуванням Санітарних правил проектування, будівництва і експлуатації водосховищ.

У трикілометровій зоні узбережжя Азовського і Чорного морів забороняється будівництво:

а) промислових підприємств та інших об'єктів, не пов'язаних з розвитком і обслуговуванням курортів, крім морських портів та інших об'єктів морського транспорту, об'єктів рибної промисловості і організацій, які виконують берегозміцнювальні та протизсувні роботи;

б) індивідуального житла, крім населених пунктів, вказаних у розпорядженні Кабінету Міністрів України;

в) будинків, споруд і комунікацій у приморських прибережних смугах завширшки менше 100 м від урізу води, а у приморських курортних зонах за наявності пляжу - менше 100 м від його суходільної межі.

10.18 Поверхневі води (атмосферні опади) перед скиданням у відкриті водойми підлягають очищенню на спеціальних очисних спорудах або міських очисних спорудах.

Скидання води поверхневого стоку не допускається у непроточні водойми у місцях, відведених для пляжів, у замкнуті лощини, які схильні до заболочування, у розмивні яри, якщо не передбачено заходів щодо укріплення їх схилів, у рибні ставки.

10.19 У декоративних водоймах і таких, що використовуються для купання, розміщених на території поселень, слід передбачати періодичний обмін води на осінньо-літній період залежно від площі їх дзеркала у декоративних водоймах при площі дзеркала: до 3 га - два рази, при площі понад 3 га - один раз; у водоймах для купання - відповідно чотири і три рази, а при площі понад 6 га - два рази.

Глибина води у водоймах, розміщених у межах сельбищних територій, у весняно-літній період повинна бути не менше 1,5 м, а у їх прибережній зоні за умови періодичного віддалення водної рослинності - не менше 1 м.

10.20 Заходи захисту ґрунтів необхідно передбачати відповідно до вимог законодавства щодо охорони ґрунтів і санітарних норм і вимог інших відомств, які забезпечують попередження забруднення ґрунтів різного землекористування понад затверджені норми ГДК забруднюючих речовин у ґрунті.

При виявленні в ґрунті хімічних речовин, які перевищують ГДК, вмісту отрутохімікатів вищому від орієнтованих концентрацій гранично допустимого рівня внесень (ГДРВ) і небезпечних залишкових кількостей (НЗК), а також наявності бактеріологічних показників, що перевищують норми, забороняється використання таких земельних ділянок для будівництва без погодження з органами санітарного нагляду.

Захист від шуму, вібрації, електричних і магнітних полів, випромінювань і опромінювань

10.21 Допустимі рівні шумів для житлових і громадських будинків і прилеглих до них територій, шумові характеристики основних джерел зовнішнього шуму, порядок визначення очікуваних рівнів шуму і потрібного їх зниження у розрахункових точках, методики розрахунку акустичної ефективності архітектурно-планувальних і будівельно-акустичних засобів зниження шуму та основні вимоги Ідо до їх проектування треба приймати відповідно до чинних нормативів.

Допустимі рівні шуму на територіях різного господарського призначення не повинні перевищувати показників санітарних норм, значення яких наведені у таблиці 10.2.

Таблиця 10.2

Території	Еквівалентний рівень шуму, дБА		Максимальний рівень шуму, дБА	
	з 7 до 23 год.	з 23 до 7 год.	з 7 до 23 год.	з 23 до 7 год.
Сельбищні зони населених місць	55	45	70	60
Для житлової забудови, що реконструюється	60	50	70	60
Території житлової забудови поблизу аеродромів і аеропортів	65	55	75	65
Зони масового відпочинку і туризму	50	35-40	85	75
Санаторно-курортна зона	40-45	30-35	60	50
Території заповідників і заказників	До 25	До 20	50	45

10.22* Об'єкти, що є джерелами шуму для сельбищної території, зон масового відпочинку населення, а також курортних зон (місця руху усіх видів транспорту, промислових

підприємств тощо), треба розміщувати за умови організації санітарно-захисних заходів, які забезпечують допустимі рівні шуму на території житлової забудови, у житлових і громадських будинках. Забезпечити обмеження в'їзду автомобільного транспорту та інших пересувних засобів і установок у сельбищні зони, місця відпочинку і туризму. Достатність прийнятих заходів повинна бути підтверджена акустичним розрахунком.

Для зниження шкідливого впливу автотранспорту на екологічний стан у містах, на магістралях регульованого руху треба передбачати будівництво автоматизованих систем керування дорожнім рухом.

Розміщення підприємств, транспортних магістралей, аеродромів та інших об'єктів з джерелами шуму при плануванні і забудові населених пунктів здійснювати за встановленими санітарно-технічними вимогами і картами шуму.

10.23 Допустимі рівні вібрації у житлових будинках повинні відповідати санітарним нормам допустимих вібрацій у житлових будинках (таблиця 10.3). Для виконання цих вимог треба передбачати відстані, які визначаються шляхом розрахунку, між житловими будинками і джерелами вібрації, застосування на цих джерелах ефективних віброгасильних матеріалів і конструкцій.

Таблиця 10.3

Параметри	Середньгеометричні частоти октавних смуг, Гц					
	2	4	8	16	31,5	63
Віброшвидкість	79	73	67	67	67	67
Віброприскорення	25	25	25	31	37	47
Віброзмішування	133	121	109	108	97	91

10.24 При розміщенні радіотехнічних об'єктів (радіостанцій, радіотелевізійних передавальних і радіолокаційних станцій), промислових генераторів, повітряних ліній електропередачі високої напруги та інших об'єктів, які випромінюють електромагнітну енергію, треба керуватися Санітарними нормами і правилами захисту населення від впливу електромагнітних полів, що створюються радіотехнічними об'єктами, Санітарними нормами і правилами захисту населення від впливу електричного поля, що створюється повітряними лініями електропередачі змінного струму промислової частоти, і Правилами будови електроустановок (ПБЕ).

10.25 Захист населення від впливу електричного поля повітряних ліній електропередачі (ЛЕП) напругою 220 кВ і нижче, які задовольняють вимоги Правил будови електроустановок, не потрібен. Під розміщення повітряних ЛЕП 330 кВ і вище змінного струму промислової частоти слід відводити території, далекі від житлової забудови. При проектуванні повітряних ЛЕП напругою 750 - 1150 кВ повинне передбачатися їх віддалення від меж населених пунктів на 250 - 300 м відповідно.

В окремих випадках допускається наближення ЛЕП до меж сільських населених пунктів на меншу відстань за умови дотримання габаритів, які забезпечують напругу електричного поля під проводами ЛЕП не більше 5 кВ/м, віддалення житлової забудови за

межі санітарно-захисної зони (СЗЗ), заземлення металевих огорож і дахів будівель, розміщених у СЗЗ.

10.26 Для новопроектованих ЛЕП межі СЗЗ приймаються відповідно до санітарних норм і правил захисту населення від впливу електричного поля, який створюється повітряними лініями електропередачі змінного струму промислової частоти.

У межах СЗЗ забороняється розміщення житлових і громадських будинків, майданчиків для стоянки усіх видів транспорту, підприємств з обслуговування автомобілів і складів нафти і нафтопродуктів.

10.27 Забезпечення радіаційної безпеки при провадженні, обробці, переробці, застосуванні, зберіганні, транспортуванні, знешкодженні і похованні радіоактивних речовин та інших джерел іонізуючих випромінювань, включаючи експлуатацію атомних станцій, здійснюється відповідно до норм радіаційної безпеки.

Розміщення атомних станцій і захист людей від зовнішнього опромінювання здійснюється відповідно до вимог щодо розміщення атомних станцій.

Розміщення, проектування і експлуатація систем централізованого теплопостачання від атомних станцій здійснюється відповідно до санітарних вимог щодо проектування і експлуатації систем централізованого теплопостачання від атомних станцій.

10.28 При розміщенні всіх видів будівництва з урахуванням вимог радіаційної безпеки залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунту, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ним рівнів можливого несприятливого впливу на здоров'я населення і вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, на території, яка підлягає радіоактивному забрудненню внаслідок Чорнобильської катастрофи, слід враховувати зони та їх правовий режим*):

а) зона відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення із щільністю забруднення ґрунту ізотопами цезію від 15,0 Ки/км² і вище або стронцію від 3,0 Ки/км² і вище, або плутонію від 0,1 Ки/км² і вище, а також території з ґрунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослин, із щільністю забруднення ізотопами цезію від 5 до 15 Ки/км² або стронцію від 0,15 до 3,0 Ки/км², або плутонію від 0,01 до 0,1 Ки/км².

Забороняються усі види господарської діяльності, постійне проживання населення, будівництво без спеціального дозволу, забезпечується суворий природоохоронний режим:

б) зона гарантованого добровільного відселення - територія із щільністю забруднення ґрунту ізотопами цезію від 5 до 15 Ки/км² або стронцію від 0,15 до 3,0 Ки/км², або плутонію від 0,01 до 0,1 Ки/км², а також території з ґрунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослин із щільністю забруднення ізотопами цезію від 0,1 до 5 Ки/км² або стронцію від 0,02 до 0,15 Ки/км², або плутонію від 0,005 до 0,01 Ки/км².

Забороняється будівництво нових і розширення діючих підприємств, безпосередньо не пов'язаних із забезпеченням радіоекологічного, соціального захисту населення і його життєдіяльності, курортно-рекреаційних установ, обмежується сільгоспвиробництво, суворо обмежується житлово-цивільне будівництво:

в) зона посиленого радіоекологічного контролю - територія із щільністю забруднення ґрунту ізотопами цезію від 0,1 до 5 Ки/км² або стронцію від 0,02 до 0,15 Ки/км², або плутонію від 0,005 до 0,01 Ки/км², а також територія з ґрунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослин, із щільністю забруднення ізотопами цезію від 0,2 до 1,0 Ки/км². Забороняється будівництво нових і розширення діючих екологічно небезпечних підприємств, будівництво та функціонування санаторіїв, позашкільних таборів, баз і будинків відпочинку, обмежується нове житлове будівництво.

Для прийняття рішення про розміщення конкретних обсягів житлово-цивільного будівництва потрібна наявність радіоекологічного паспорта обраної території.

---

*) Відповідно до Закону України "Про статус території, яка піддалася радіоактивному забрудненню внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС".

Регулювання мікроклімату

10.29 Мікрокліматична оцінка території міста повинна провадитися за трьома напрямками: забезпечення сприятливих умов території забудови за комплексом кліматичних факторів (температура зовнішнього повітря, вітер, сонячна радіація); забезпечення достатньої інсоляції території і приміщень інсольованих будинків; забезпечення мінімізації тепловтрат будинків і формування раціонального теплового режиму.

10.30* Розміщення та орієнтація житлових і громадських будинків (за винятком дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів) повинні забезпечувати тривалість інсоляції житлових приміщень, визначених нормами, і території не менше 2,5 год. за день на період з 22 березня по 22 вересня.

Розміщення та орієнтація будинків дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, установ охорони здоров'я і відпочинку повинні забезпечувати безперервну тригодинну тривалість інсоляції у приміщеннях, передбачених санітарними нормами і правилами забезпечення інсоляції житлових і громадських будинків і території житлової забудови.

Примітка. В умовах забудови 9-поверховими будинками і більше допускається одноразова переривчастість інсоляції житлових приміщень за умови збільшення сумарної тривалості інсоляції протягом дня на 0,5 год. відповідно до кожної зони.

10.31 У житлових будинках меридіонального типу, де інсолюються усі кімнати квартири, а також при реконструкції житлової забудови або при розміщенні нового будівництва в особливо складних містобудівних умовах (історично цінне міське середовище, дорога підготовка території, зона загальноміського і районного центру) допускається скорочення тривалості інсоляції приміщень на 0,5 год.

У III - IV кліматичних зонах потрібен захист будинків і території від перегрівання шляхом застосування вільної, яка добре аерується, забудови, озеленення, обводнення, використання сонцезахисних засобів. Потрібно забезпечити зв'язок житлової забудови з прилеглими сприятливими у природному відношенні ландшафтами, рівномірний розподіл забудованих і відкритих озеленено-обводнених територій.

10.32 Заходи щодо регулювання вітрового режиму повинні бути спрямовані на пом'якшення мікроклімату, у першу чергу, на ділянках дитячих дошкільних установ і шкіл, у зонах відпочинку і на основних пішохідних шляхах.

Найбільш ефективні прийоми вітрозахисту - багаторазове застосування вітрозахисних екранів по глибині забудови, створення аеродинамічних груп.

Санітарна очистка

10.33* Для міст з кількістю населення понад 250 тис. чоловік і курортів загальнодержавного значення треба передбачати підприємства промислової переробки побутових відходів - сміттєпереробні підприємства.

Влаштування місць складування або зберігання виробничого побутового сміття та інших відходів, які є джерелами забруднення атмосферного повітря пилом, шкідливими газоподібними речовинами та речовинами з неприємним запахом або іншого шкідливого впливу допускається з дозволу місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування при додержанні нормативів екологічної безпеки та забезпеченні можливості їх подальшого господарського використання.

Норми накопичення побутових відходів приймати 280 - 300 кг на 1 людину у середньому по місту.

Розміри земельних ділянок і санітарно-захисних зон підприємств і споруд з транспортування, знешкодження і переробки побутових відходів слід приймати за таблицею 10.4.

Таблиця 10.4

Підприємства і споруди	Розміри земельних ділянок на 1000 т твердих побутових відходів за рік, га	Розміри санітарно-захисних зон, м
Підприємства промислової переробки побутових відходів потужністю до 100 тис. т за рік	0,05	300
Те саме, понад 100 тис. т за рік	0,05	500
Склади свіжого компосту:		
полігони*)	0,02 - 0,05	500
поля компостування	0,5 - 1,0	500
поля асенізації	2 - 4	1000
Зливні станції	0,2	300
Сміттєперевантажувальні станції	0,04	100
Поля складування і поховання знешкоджених осадів (по сухій речовині)	0,3	1000
*) Крім полігонів із знешкодження й поховання токсичних промислових відходів.		

Примітка 1. Розмір земельних ділянок полів асенізації, компостування і полігонів слід приймати з урахуванням гідрологічних, кліматичних і геологічних умов.

Примітка 2. Забороняється розміщення полігонів на території I і II округів і зон санітарної охорони вододжерел і мінеральних джерел, усіх трьох округів зон санітарної охорони курортів: на ділянках з виходом на поверхню тріщинуватих порід; у місцях виклинювання і водоносних горизонтів; у місцях масового відпочинку населення і оздоровчих дитячих установ, на ділянках з виходами ґрунтових вод у вигляді джерел і боліт завглибшки більше 1 м.

10.34 Земельні ділянки, які відводяться для полігонів твердих побутових відходів (удосконалені звалища) повинні відповідати вимогам:

- а) територія ділянки повинна бути доступною впливу сонячних променів й вітру;
- б) рівень ґрунтових вод не повинен бути ближчим як 1 м від основи полігона; при вищому рівні ґрунтових вод потрібно улаштувати дренаж або водовідвід;
- в) на ділянках, де виявлені глини або важкі суглинки з ґрунтовими водами на глибині більше 2 м, потрібна гідроізоляція для захисту підземних вод від забруднення;
- г) ділянки для полігона не повинні розміщуватися на берегах відкритих водойм і у місцях, що затоплюються паводковими водами;
- д) територія полігона твердих побутових відходів повинна бути захищена від талих і зливових вод шляхом улаштування водовідвідних і водозбірних гідротехнічних споруд.

11 ОХОРОНА ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА, ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

11.1 У плануванні і забудові міських і сільських поселень слід дотримуватись вимог законодавства України про охорону і використання пам'яток історії та культури, відповідних інструкцій та методичних вказівок.

11.2 Обліку і збереженню у плануванні і забудові підлягають: будинки і споруди, їх ансамблі та комплекси, містобудівні формування, цінні у художньому відношенні ландшафти, твори монументального мистецтва, археологічні об'єкти, пам'ятні місця, які мають історичну, наукову, художню або іншу культурну цінність, віднесені до категорії пам'яток історії і культури загальнодержавного і місцевого значення, а також пам'ятки заново виявлені у процесі досліджень.

11.3 Підлягають охороні такі види нерухомих пам'яток історії та культури (таблиця 11.1).

Таблиця 11.1

Пам'ятки	Характеристика об'єктів спадщини
Історії	Будинки, споруди, пам'ятні місця, пов'язані з найважливішими

	історичними подіями у житті народу, з розвитком суспільства і держави, науки і техніки, культури і побуту народів, з життям видатних політичних, державних і військових діячів, народних героїв, діячів науки, літератури, мистецтва, місця їх поховань і масових репресій
Археології	Городища, кургани, рештки давніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, доріг, давні місця поховань, кам'яні статуї, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару давніх населених пунктів
Містобудування і архітектури	Архітектурні ансамблі та комплекси, історичні центри, квартали, площі, вулиці, залишки планування і забудови населених пунктів; споруди цивільної, промислової, військової, культурної архітектури, народного зодчества, а також пов'язані з ними твори монументального, образотворчого, декоративно-прикладного і садово-паркового мистецтва
Монументального мистецтва	Художні скульптурні монументи, надгробки, малі архітектурні форми та інші твори монументального і декоративно-прикладного мистецтва, що стоять окремо

11.4 Поряд із будинками та спорудами - пам'ятками історії та культури - при проектуванні необхідно зберігати цінне історичне планування та забудову поселень, цінний природний ландшафт і пам'ятки природи, видові точки і зони, звідки розкриваються види на пам'ятки та їх комплекси.

Примітка. Знесення, переміщення або інші зміни стану пам'яток історії та культури проводяться у виключних випадках з дозволу Кабінету Міністрів України після попереднього погодження з державними органами і громадськими організаціями щодо охорони пам'яток історії та культури.

11.5 Виходячи з умов збереження фізичного стану нерухомих об'єктів, відстані від пам'яток історії та культури до транспортних та інженерних комунікацій слід передбачати, м, не менше:

в умовах складного рельєфу	100
на плоскому рельєфі	50
б) до мереж водопроводу, каналізації і теплопостачання (крім розвідних)	15
в) до інших підземних інженерних мереж	5
а) до проїжджих частин магістралей швидкісного і безперервного руху, ліній метрополітену мілкового закладання:	

Примітка. В умовах реконструкції вказані відстані до інженерних мереж допускається скорочувати, але приймати не менше: до водонесучих мереж - 5 м, неводонесучих - 2 м.

При цьому слід забезпечувати проведення спеціальних технічних заходів при провадженні будівельних робіт.

11.6 Необхідно передбачати спадкоємність в архітектурно-містобудівному розвитку поселень, враховувати особливості історичного середовища (комплекс планування, яке склалося, і відповідної йому забудови), яке характеризується специфічними для конкретного поселення і етапів його розвитку співвідношеннями об'ємів архітектурних споруд і відкритих просторів, умовами зорового сприймання пам'яток та їх комплексів, зв'язками з природним ландшафтом.

11.7 Проекти планування і забудови міст, селищ і сільських поселень з цінною історико-культурною спадщиною можуть виконуватися тільки після відповідних передпроектних досліджень, на основі яких складаються історико-архітектурні плани і проекти зон охорони пам'яток історії та культури цих поселень. Ці документи як обов'язкові входять до складу генеральних планів.

Примітка. Для поселень з поодинокими об'єктами спадщини і порушеним історичним середовищем допускається фіксація пам'ятки на опорному плані забудови з розробкою зон охорони пам'ятки.

11.8 При плануванні і забудові міських і сільських поселень необхідно враховувати зони охорони пам'яток історії та культури:

а) охоронні зони, до яких входять території пам'яток (земельні ділянки пам'яток у їх історичних та природних межах) з доповненням ділянок прилеглих територій, у межах яких забезпечується фізична схоронність пам'яток та їх найближчого історичного оточення (середовища), а також оптимальні умови зорового сприймання пам'яток (у межах 350 - 500 м). У місцях концентрації пам'яток різних видів, об'єднаних спільністю планування, історичного середовища, ландшафту встановлюються групові (комплексні) охоронні зони;

б) зони регулювання забудови, які прилягають до охоронних зон, що сприяють збереженню містобудівної ролі пам'яток в архітектурно-просторовій організації поселень;

в) зони ландшафту, що охороняються, до яких входять вільні від забудови території, заплави, схили, пагорки, водойми, рослинність, у межах яких забезпечується схоронність історичного характеру ландшафту поселення і його зв'язків з навколишньою природою;

г) ділянки історичного культурного шару, які охоплюють території давніх поселень (до XVIII ст. включно), що підлягають археологічним дослідженням.

Примітка. Навколо розкритих пам'яток археології, що підлягають музеєфікації, встановлюються охоронні зони, аналогічні охоронним зонам нерухомих пам'яток інших видів.

У стародавніх поселеннях на ділянках забудови і ландшафту, об'єднаних загальною планувальною та архітектурно-просторовою композицією, значно насичених пам'ятками різних видів і таких, що мають добру схоронність історичного середовища, встановлюються заповідні зони (території).

У місцях, пов'язаних з історичними подіями, з життям і діяльністю видатних особистостей, створюються заповідні історико-меморіальні зони.

11.9 Необхідно суворо дотримуватися режимів зон охорони, конкретизованих стосовно специфіки населеного пункту. У цілому на заповідні території і охоронні зони поширюється принцип регенерації середовища, на зони регулювання забудови - режим реконструкції з обмеженим, частковим і активним перетворенням середовища (таблиця 11.2).

Таблиця 11.2

Статус і форми охорони території	Характер історичного середовища	Види збереження
Заповідники, заповідні території	Історичні містобудівні комплекси, архітектурні ансамблі і домінанти, пам'ятки історії та культури, елементи історичного середовища	Регенерація
Комплексні групові охоронні зони	Архітектурні домінанти, пам'ятки історії та культури у цілісному міському середовищі	Регенерація
Охоронні зони окремих пам'яток	У цілісному історичному середовищі У порушеному історичному середовищі	Регенерація Обмежене перетворення
Зони суворого регулювання забудови	Окремі пам'ятки історії та культури у частково порушеному історичному середовищі, до якого входять об'єкти цінної історичної забудови	Реконструкція з обмеженим перетворенням середовища
Зони регулювання забудови	Поодинокі пам'ятки історії та культури у порушеному історичному середовищі	Реконструкція з частковим або активним перетворенням середовища

11.10 Для заповідників, заповідних територій і комплексних охоронних зон слід передбачати збереження історичного планування і забудови, історичного середовища і ландшафту, виведення промислових підприємств, майстерень, складів та інших дисгармонізуючих споруд, які наносять фізичну та естетичну шкоду пам'яткам та їхньому середовищу. Не допускати прокладання комунікацій для транзитного транспорту, підземних інженерних мереж загальноміського значення, улаштування повітряних ліній електропередачі, установлення торговельних кіосків, рекламних щитів та інших споруд, що порушують сприймання пам'яток і навколишнє історичне середовище. Слід передбачати тільки відновлювально-реставраційні, консерваційні та ремонтні заходи, роботи щодо використання пам'яток і навколишньої історичної забудови, благоустрій території.

Нове будівництво може здійснюватися у межах завдань щодо доповнення характеру середовища, що склалося історично, у тісному планувальному, масштабному і архітектурному погодженні з оточенням.

Примітка. У заповідниках і заповідних територіях відтворення втрачених елементів забудови слід, як правило, здійснювати на підставі архівних документів.

11.11 Слід передбачати включення заповідних територій і групових (комплексних) охоронних зон, які охоплюють історичне ядро поселень (ансамблі та комплекси), у систему загальноміських, селищних і сільських громадських центрів, пішохідних зв'язків, туристичних маршрутів.

11.12 Зони регулювання забудови повинні мати різний режим реконструкції, який залежить від історико-архітектурної цінності території, розташування її в структурі поселення. У їх межах необхідно передбачати збереження історичного планування (або його елементів), цінної забудови і ландшафту, умов зорового сприйняття пам'яток, знесення дисгармоніюючих споруд. Нове будівництво регламентується за функціональним призначенням, по висоті і довжині будинків, за композиційними прийомами, матеріалами, кольором і стильовими характеристиками; регулюється також благоустрій, озеленення та інші складові середовища.

11.13 У зонах ландшафту, що охороняється, слід передбачати збереження й регулювання рослинності, заходи щодо зміцнення берегових територій, схилів ярів, усунення будинків і споруд, які спотворюють історичний ландшафт. Проектування нових житлових районів, промислових та інших об'єктів у їх межах виключається.

Примітка. У цих зонах можлива господарська діяльність, яка не спотворює ландшафт, не потребує зведення будівель (польові, городні роботи, сінокіс, випас скота тощо), використання зони для відпочинку населення з мінімальним благоустроєм (улаштування пішохідних доріг і майданчиків, освітлювальної арматури, місць відпочинку тощо).

11.14 На територіях з історичним культурним шаром слід враховувати необхідність проведення археологічних досліджень. При виявленні у процесі досліджень унікальних археологічних пам'яток (фундаментів стародавніх храмів, давніх похоронних споруд, печер, житлових комплексів і оборонних систем тощо) треба передбачати їх музеєфікацію.

Додаток 1.1
(обов'язковий)

Україна. Фізико-географічне районування (кліматичні зони)

Додаток 1.2
(обов'язковий)

**Україна. Містобудівне районування на основі природно-географічних та
інженерно-будівельних умов**

Додаток 2.1
(рекомендований)

Таблиця 1 - Приблизна величина радіусів зон різної містобудівної якості стосовно міського центру за групами поселень

Групи поселень, тис. чоловік	Зони містобудівної цінності						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Більше 1000	15/15	25/35	35/5	40/8	45/10	60/12	90/15 і більше
250 - 1000		15/15	25/35	35/5	45/8	60/10	
50 - 100			15/15	30/5	45/8		
До 50		15/15		40/6			

Примітка 1. У числівнику - витрати часу, хв.; у знаменнику - відстані, км.

Примітка 2. Зони містобудівної цінності: I - ядро міського центру (для найзначніших міст); II - центральна зона; III - центральна зона для міст з населенням до 250 тис. жителів; перша середня зона для найзначніших і значних міст; IV - середня зона; V і VI - перша і друга периферійна зони; VII - зона агломераційного розселення.

Таблиця 2 - Орієнтовні величини коефіцієнтів цінності ділянок міської території*)

Групи поселень, тис. чоловік	Зони містобудівної цінності						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Більше 1000	2,2	1,75	1,25	0,87	0,62	0,37	0,2
500 - 1000	-	1,75	1,25	0,87	0,62	0,37	-
250 - 500	-	1,75	1,25	0,87	0,62	-	-
100 - 250	-	-	1,25	0,87	0,62	-	-
50 - 100	-	-	1,25	0,87	0,62	-	-
До 50	-	-	1,25	-	0,62	-	-

Примітка. Величини коефіцієнтів показують співвідношення цінності території у межах одного міста.

*) Наведені величини можуть бути зменшені або збільшені експертним шляхом з урахуванням історико-культурної, середовищної та містоформуючої цінності ділянок у 0,5 - 2 рази.

Додаток 3.1 (обов'язковий)

ПРОТИПОЖЕЖНІ ВИМОГИ

1* Протипожежні відстані між житловими, громадськими і допоміжними будинками промислових підприємств треба приймати за таблицею 1 (числівник), а між виробничими будинками промислових підприємств, будинками і спорудами сільськогосподарських підприємств - відповідно до вимог чинних норм.

Протипожежні відстані від житлових, громадських, адміністративно-побутових будівель до виробничих будинків промислових підприємств, сільськогосподарських будівель і споруд треба приймати за таблицею 1 (знаменник).

Протипожежні розриви від житлових і громадських будинків до: трамвайних, тролейбусних, автобусних парків, депо метрополітену приймати не менше 50 м; складів з

твердими горючими речовинами і матеріалами, а також легкозаймистими і горючими рідинами приймати залежно від ємкості складів відповідно до чинних норм.

Таблиця 1

Ступінь вогнестійкості будинку	Відстані, м, при ступені вогнестійкості будинків		
	I, II	III	IIIa, IIIб, IV, IVa, V
I, II	6/9	8/9	10/12
III	8/9	8/12	10/15
IIIa, IIIб, IV, IVa, V	10/12	10/15	15/18

Примітка 1. Класифікацію будинків за ступенем вогнестійкості, категорії виробництва щодо пожежної безпеки треба приймати відповідно до чинних нормативів.

Примітка 2. Протипожежні розриви до виробничих будинків з категорією виробництва щодо пожежної безпеки А і Б треба збільшувати на 50 % для будинків I і II ступенів вогнестійкості, для категорії В - на 25 % у порівнянні з даними, наведеними у таблиці 1.

Примітка 3. Відстані між будинками і спорудами приймаються у світлі між зовнішніми стінами або іншими конструкціями.

За наявності конструкцій будинків і споруд, що виступають більше, як на 1 м, виготовлених із спалимих матеріалів, приймається відстань між цими конструкціями. Відстань між стінами будинків без віконних прорізів допускається зменшувати на 20 %, за винятком будинків IIIa, IIIб, IV, IVa, і V ступенів вогнестійкості.

Примітка 4. У районах сейсмічністю 9 балів відстані між житловими будинками, а також між житловими і громадськими будинками IVa, V ступенів вогнестійкості, треба збільшувати на 20 %.

Примітка 5. Для двоповерхових будинків каркасної і щитової конструкції V ступеня вогнестійкості, а також будинків, критих спалимими матеріалами, протипожежні відстані треба збільшувати на 20 %.

Примітка 6. Відстані між будинками I і II ступенів вогнестійкості допускається передбачати менше 6 м за умови, якщо стіна вищого будинку, розміщеного навпроти іншого будинку, є протипожежною.

Примітка 7. Мінімальні протипожежні розриви між житловими будинками і господарськими будівлями у межах однієї присадибної ділянки не нормуються.

При проектуванні та будівництві нових індивідуальних садибних будинків та господарських споруд, а також при повній їх перебудові в межах однієї садиби (зміна місця розташування, площі забудови, об'єму та поверховості будинку) в умовах забудови, яка склалася, відстані між житловими будинками та громадськими будівлями на двох сусідніх ділянках треба приймати за таблицею 1.

Часткова реконструкція житлових будинків та господарських споруд на окремих садибних ділянках, які побудовані за раніше чинними нормативами, допускається за погодженням з місцевими органами архітектури і містобудування, державного пожежного та санітарного нагляду. В цьому випадку перебудова житлових будинків, їх господарських будівель та

гаражів можлива за умови збереження існуючих відстаней між будівлями.

Примітка 8. Відстані між житловими, громадськими, а також житловими і громадськими будівлями не нормуються при сумарній площі забудови, включаючи незабудовану площу між ними, яка дорівнює найбільшій допустимій площі забудови (поверху) одного будинку того ж ступеня вогнестійкості без протипожежних стін відповідно до чинних нормативів за винятком будинків індивідуальної забудови. При визначенні відстані між житловими і громадськими будівлями площу забудови (поверху) треба приймати як для громадських будинків.

Примітка 9. Відстані між господарськими будівлями (сараями, індивідуальними гаражами, банями), розміщеними за територією присадибних ділянок, не нормуються за умови, якщо площа забудови зблокованих господарських будівель не перевищує 800 м. Відстані між цими блоками господарських будівель приймаються за таблицею 1.

2* При проектуванні проїздів і пішохідних шляхів необхідно забезпечувати можливість проїзду пожежних машин до житлових і громадських будинків, у тому числі із вбудовано-прибудованими приміщеннями, і доступ пожежників з автодрабин і автопідйомників у будь-яку квартиру чи приміщення.

Відстань від краю проїзду до стін будинку, як правило, слід приймати 5 - 8 м для будинків до 9 поверхів і 8 - 10 м для будинків 9 поверхів і вище. Ширина проїзду повинна бути не менше 3,5 м. У зоні між будинками і проїздами, а також на відстані 1,5 м від проїзду з протилежного боку будинку, не допускається розміщення огорож, повітряних ліній електропередачі і рядкового насадження дерев.

Відстані від контактних проводів трамвайних і тролейбусних ліній слід призначати: до житлових і громадських будинків - не менше 5 м, до складів горючих і легкозаймистих рідин: підземних - 25 м, надземних - 50 м.

Примітка. Уздовж фасадів будинків, які не мають входів, допускається передбачати смуги завширшки 6 м з нижчим типом покриття, придатні для проїзду пожежних машин.

3* Відстані від житлових і громадських будинків до складів I групи для зберігання нафти і нафтопродуктів слід приймати відповідно до вимог чинних норм, а до складів горючої речовини II групи, які передбачаються у складі котелень, дизельних електростанцій та інших енергооб'єктів, що обслуговують житлові та громадські будинки, - не менше встановлених у таблиці 2.

Мінімальні відстані до складів нафтопродуктів II групи, які не входять до складу котелень та інших енергооб'єктів, що обслуговують житлові та громадські будинки, треба приймати відповідно до вимог чинних норм.

Таблиця 2

Ємкість складу, м ³	Житлові і громадські будинки при ступені вогнестійкості			
	I, II	III	IIIa, IIIб, IV, IVa, V	

Більше 800 до 10000	40	45	50
Більше 100 до 800	30	35	40
До 100	20	25	30

Примітка 1. Відстань від будинків дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, установ охорони здоров'я і відпочинку, видовищних установ і спортивних споруд до складів ємкістю до 100 м³ треба збільшувати у два рази, а до складів ємкістю понад 100 м³ - приймати відповідно до чинних норм.

Примітка 2. На присадибних ділянках житлових будинків допускається підземне зберігання горючих речовин у резервуарах місткістю до 2 м³, до яких повинен бути забезпечений транспортний під'їзд. Відстань від цих місткостей до будинків I - III ступенів вогнестійкості слід приймати не менше 9 м, IV - V ступенів вогнестійкості - 12 м.

4* До ставків і водойм слід передбачати проїзди для забору води пожежними автомобілями.

5 Відстані від меж забудови міських поселень до лісових масивів повинні бути не менше 50 м, а від забудови сільських поселень і ділянок садівницьких товариств - 20, 50, 100 м - відповідно до дерев листяного, мішаного і хвойного лісу.

6 Кількість спеціальних пожежних машин приймати за таблицею 3.

Таблиця 3

Спецавтомобілі	Кількість автомобілів при кількості жителів у місті, тис. чол.						
	до 50	50 - 100	100 - 350	350 - 700	700 - 1250	1250 - 2000	понад 2000
АД (автодрабина) і АП (автопідйомник)	1*)	2	3	4 - 6	7 - 8	9 - 11	**)
АГДЗС (автомобіль газо- димозахисної служби)	-	-	-	1	2	3	4
АЗО (автомобіль зв'язку і освітлення)	-	-	-	-	1	2	3

*) За наявності будинків заввишки 4 поверхи і більше.

***) Визначається за кількістю адміністративних районів з розрахунку 1 АД або 1 АП на район.

Примітка 1. При введенні до штатів частин міст спеціальних пожежних автомашин слід передбачати 50 %-й резерв таких машин у гарнізоні.

Примітка 2. Інші (додаткові) типи спеціальних пожежних автомашин визначаються

територіальними органами пожежної охорони виходячи із місцевих умов.

7 На території садівницьких товариств та кооперативів необхідно передбачити запаси води для пожежогасіння. Біля вододжерел, які визначені для пожежогасіння, повинні бути обладнані ділянки для встановлення пожежних автомобілів та мотопомп.

Кооперативи та товариства з кількістю учасників до 30 повинні мати переносну мотопомпу для пожежогасіння, з кількістю ділянок більше ніж 100 - не менш двох причепних мотопомп. Для їх зберігання слід будувати спеціальне приміщення.

8 На території садівницьких товариств та кооперативів слід встановлювати пожежні пости. Пожежні щити (стенди) встановлюються на території об'єкта з розрахунку один щит (стенд) на площу 5000 м².

До комплекту засобів пожежогасіння, які розміщуються на щитах (стендах), слід включати: вогнегасники - 3 шт.; ящик з піском - 1 шт.; покривало з неспалюваного теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2 м x 2 м - 1 шт.; гаки - 3 шт.; лопати - 2 шт.; лопати - 2 шт.; сокири - 2 шт.

Додаток 3.2*
(рекомендований)

ПОКАЗНИКИ РОЗРАХУНКОВОЇ ЩІЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ (БРУТТО) ДЛЯ РАЙОНІВ САДИБНОЇ ЗАБУДОВИ

Тип забудови	Розмір ділянки, м ²	Кількість ділянок на 1 га	Щільність населення (брутто), люд./га, при середньому складі сім'ї, чол.				
			2	3	4	5	6
Садибна	1500	5 - 6	10 - 12	15 - 18	20 - 24	25 - 30	30 - 36
Садибна	1200	6 - 7	12 - 14	18 - 21	24 - 28	30 - 35	36 - 42
Садибна	1000	8 - 9	17 - 18	26 - 27	34 - 35	43 - 44	51 - 52
Садибна	600	13 - 15	28 - 29	42 - 43	55 - 57	68 - 71	81 - 84 -
Садибна	500	16 - 17	34 - 35	50 - 52	66 - 68	82 - 84	97 - 99
Блокована	400	19 - 21	41 - 42	61 - 62	80 - 82	98 - 100	115 - 118
Блокована	300	24 - 27	53 - 55	78 - 80	101 - 104	124 - 127	144 - 148
Блокована	200	32 - 38	75 - 77	109 - 112	134 - 143	169 - 173	196 - 200
Блокована	150	40 - 49	96 - 99	138 - 142	176 - 180	211 - 216	242 - 248

НОМЕНКЛАТУРА СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕРИТОРІЇ КОМПЛЕКСНОЇ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ МІСТА

Основні структурні елементи території	Складові структурних елементів	Функціональна належність
1. ТЕРИТОРІЯ МІСТА		
Територія забудови		
Ландшафтно-рекреаційні території: загальноміські житлових районів	Міські сади і парки, спеціалізовані парки - дитячі, спортивні, виставкові, зоологічні та ін., ботанічні сади, сквери, бульвари Парки і сади житлових районів і міжквартальні сквери, бульвари, пішохідні зв'язки	Загального користування Те саме
Вулиці, дороги, площі	Ділянки зеленого будівництва і господарства швидкісних доріг, магістральних вулиць і доріг, вулиць місцевого призначення, периметрального обсадження площ, ділянки зеленого будівництва і господарства транспортних розв'язок і автостоянок	Спеціального призначення
Житлові квартали	Ділянки зеленого будівництва і господарства у житлових кварталах і мікрорайонах без споруд, проїздів, майданчиків і фізкультурних майданчиків	Обмеженого користування
Промислові території, санітарно-захисні зони	Ділянки зеленого будівництва і господарства на промислових, комунально-складських територіях, санітарно-захисні зони	Обмеженого користування і спеціального призначення
Інші території	Ділянки зеленого будівництва і господарства установ і підприємств обслуговування (дитячі дошкільні установи, загальноосвітні школи, навчальні заклади, установи охорони здоров'я, будинки-інтернати для старих та інвалідів, фізкультурні і спортивні споруди, установи культури й мистецтва, підприємства торгівлі, громадського харчування й побутового обслуговування, організації та установи управління, фінансування і підприємства зв'язку, НДІ, установи комунального господарства (кладовищ, крематоріїв, квітникарських господарств), ліній високовольтної передачі, лісомеліоративних насаджень, непридатних земель тощо	Обмеженого користування і спеціального призначення
2. ТЕРИТОРІЯ ЗА МЕЖАМИ ЗАБУДОВИ У МЕЖАХ МІСТА		
Ландшафтно-рекреаційні території	Лісопарки, лугопарки, гідропарки	Загального користування

Міські ліси	Лісові масиви у місті	Загального користування
Інші території	Ділянки зеленого будівництва і господарства санаторно-оздоровчих установ, спортивних пристроїв, кемпінгів, будинків для старих, смуг відведення автомобільних доріг і залізниць тощо	Обмеженого користування
3. ТЕРИТОРІЯ ЗА МЕЖАМИ МІСТА У МЕЖАХ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ		
Ліси	Усі види лісів, у тому числі лісопаркова частина, лісогосподарська частина	Різної функціональної належності
Автомобільні дороги	Ділянки зеленого будівництва і господарства уздовж смуг відчуження	Спеціального призначення
Залізниці	Ділянки зеленого будівництва і господарства уздовж смуг відчуження	Спеціального призначення
Основні структурні елементи території	Складові структурних елементів	Функціональна належність
Приміські населені пункти	Усі об'єкти і ділянки зеленого будівництва і господарства міста або смт, якщо вони не є окремим самостійним об'єктом	Обмеженого користування
Промислові території, санітарно-захисні зони	Ділянки зеленого будівництва і господарства на промислових, комунальних підприємствах, складах і санітарно-захисні зони	Обмеженого користування і спеціального призначення
Установи відпочинку, туризму, спорту	Ділянки зеленого будівництва і господарства на територіях санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, туристських баз, позашкільних таборів, спортивних баз	Обмеженого користування
Полезахисні смуги	Ділянки зелених насаджень, які створюються для захисту полів	Спеціального призначення
Сади і виноградники приміських господарств	Території плодкових культур, виноградників, ягідників, шовковиці, хмільників	Те саме
Сади і виноградники колективів підприємств та установ	Території садів і виноградників, які належать підприємствам та установам	Обмеженого користування
Інші території	Усі ділянки зелених насаджень, які не увійшли у вищенаведені	Різної функціональної належності
4. НЕОЗЕЛЕНЮВАНІ ТЕРИТОРІЇ		
Сільськогосподарські землі	Поля, луки, городи	
Водойми	Річки, озера, ставки, водосховища, канали, крім тих, які увійшли в об'єкти і ділянки зеленого будівництва і господарства	
Інші території	Непридатні землі, непридатні для озеленення землі спецпризначення	

Додаток 5.2
(рекомендований)

**НОРМАТИВНІ ПОКАЗНИКИ РІВНЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ РІЗНИХ
СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У МЕЖАХ МІСТА, %**

Структурні елементи	Рівень озеленення, %
1. Озеленені території загального користування	
Міські парки	65 - 80
Дитячі парки	40 - 55
Спортивні парки	15 - 30
Меморіальні парки	30 - 65
Зоологічні сади	15 - 40
Ботанічні сади	40 - 70
Сквери	75 - 85
Бульвари	60 - 75
2. Озеленені території обмеженого користування	
Житлові райони	Не менше 25
Ділянки шкіл	45 - 50
Ділянки дитячих установ	45 - 55
Ділянки громадських будинків	Не менше 40
Ділянки навчальних закладів	Близько 50
Ділянки культурно-освітніх установ	40 - 60
Ділянки спортивних пристроїв і споруд	30 - 50
Ділянки установ охорони здоров'я	55 - 65
Озеленені території спеціального призначення: на вулицях біля санітарно-захисних і охоронних зон	Не менше 25 60 - 80

Додаток 6.1
(рекомендований)

**ОРІЄНТОВНІ НОРМИ ДОДАТКОВОЇ МІСТКОСТІ УСТАНОВ І
ПІДПРИЄМСТВ КУЛЬТУРНО-ПОБУТОВОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ, ЯКІ ВРАХОВУЮТЬ НАСЕЛЕННЯ
ПРИЛЕГЛОГО РАЙОНУ**

Установи, підприємства, споруди	Одиниця виміру	Типи центрів міжселищного обслуговування	Норми на 1000 жителів зони впливу
Установи народної освіти			
Вищі навчальні заклади	Студентів	Обласний, міжобласний центри	4 - 9
		Міжрайонний центр (з населенням, як правило, не менше 100 тис. чол.)	3,0
Середні спеціальні навчальні заклади	Учнів	Міжобласний, обласний і міжрайонні центри	3 - 6
Загальноосвітні школи	Те саме	Центр сільської первинної системи розселення, міжгосподарський центр	Див. примітку 1
Пришкільні інтернати	- " -	Міжгосподарський центр	Див. примітку 2
Міжшкільні центри комп'ютерного і виробничого навчання	Місць	Міжгосподарський і районний центри	80
Позашкільні установи			
Будинок школярів	Те саме	Центр сільської первинної системи розселення	3 (20) Див. примітку 3
		Райцентр або міжгосподарський центр	2 (10)
Школи мистецтв	- " -	Центр сільської первинної системи розселення	1 (10)
		Райцентр або міжгосподарський центр	0,3 (5)
Установи охорони здоров'я, соціального забезпечення, спортивні і фізкультурно-оздоровчі установи			
Для старих	- " -	Районний або міжгосподарський центри	6 - 8
		Міжрайонний центр	2 - 4
Будинки-інтернати для дорослих і дітей-інвалідів з фізичними порушеннями	- " -	Районний або міжрайонний центр	3,0
Психоневрологічні інтернати	- " -	Міжрайонний центр	3,0
Установи охорони здоров'я			
Лікарські амбулаторії	Відвідувань за зміну	Центр сільської первинної системи розселення	13,0
Дільнична лікарня з поліклінікою	Ліжок/відвідувань за зміну	Міжгосподарський центр	4,0 - 6,0/2,3
Центральна районна лікарня з поліклінікою	Те саме	Районний центр	1,0 - 3,6/6,5
Спеціалізовані	Ліжок	Міжрайонний центр	2,0 - 2,85

лікарні і диспансери		Обласний центр	2,15 - 3,0
		Міжобласний і республіканський центри	1,0
Консультативні поліклініки	Відвідувань за зміну	Міжрайонний центр	1,0
		Обласний центр	0,7
		Міжобласний і республіканський центри	0,5
Станції швидкої медичної допомоги	Автомашин	Міжгосподарський або районний центри	0,1 - 0,2
Аптеки	Об'єкт	Міжгосподарський або районний центр	0,1
Молочні кухні, роздавальні пункти молочних кухонь	Те саме	Районний центр	1,0
Спортивні зали	м ² площі підлоги	Центр сільської первинної системи розселення	50,0
		Районний центр	6 - 10
		Міжрайонний центр	5,0
Басейни	м ² дзеркала води	Центр сільської первинної системи розселення	10 - 20*)
		Районний центр	3 - 5 2 - 3*)
		Міжрайонний центр	1,0*)
Стадіони	га	Центр первинної системи розселення	0,1
		Міжгосподарський або районний центри	0,1
		Обласний центр	0,05
		Міжобласний центр	0,05
Спортивні спеціалізовані центри	Те саме	Міжрайонний центр	0,1
		Обласний центр	0,1
		Обласний і республіканський центри	0,1
Універсальні спортивно-видовищні зали	Місць	Обласний, міжобласний і республіканський центри	0,1
Установи культури і мистецтва			
Будинок культури	Те саме	Центр сільської первинної системи розселення	30 - 40
		Міжгосподарський або районний центри	20 - 30
Спеціалізовані клуби	- " -	Міжрайонний центр	1,0

		Обласний центр	0,3
		Міжобласний центр	0,2
Спеціалізовані кінотеатри	- " -	Міжрайонний центр	1,0
		Обласний центр	0,3
		Міжобласний центр	0,2
Театри	- " -	Міжрайонний центр	0,5
		Обласний центр	0,3
		Міжобласний і республіканський центри	0,1
Концертні зали	Місце	Міжрайонний центр	0,3
		Обласний центр	0,2
		Міжобласний і республіканський центри	0,1
Цирки	Те саме	Обласний, міжобласний і республіканський центри	0,1
Музеї, виставкові зали	м ²	Районний центр	2,0
		Міжрайонні центри	0,5
		Обласний центр	0,4
		Міжобласний і республіканський центри	0,3
Масові бібліотеки	Тис. один. зберіг.	Районний центр	0,5 - 1,0
		Міжрайонний центр	0,5
Спеціалізовані бібліотеки	Те саме	Обласний центр	0,3
		Міжобласний і республіканський центри	0,2
Підприємства торгівлі, громадського харчування й побутового обслуговування			
Магазини	м ² торгової площі	Центр сільської первинної системи розселення, у тому числі: продовольчих товарів непродовольчих товарів	8,0 20 60
		Міжгосподарський центр, у тому числі: продовольчих товарів непродовольчих товарів	50 10 40
		Районний центр, у тому числі: продовольчих товарів непродовольчих товарів	5 1,0 4,0
		Районний центр	15
		Міжрайонний центр	10
		Універсальні та спеціалізовані	Те саме
		Міжрайонний центр	10

магазини		Обласний центр	7
		Міжобласний і республіканський центри	5
Спеціалізовані підприємства громадського харчування	- " -	Районний центр	1,5
		Міжрайонний центр	0,5
		Обласний центр	0,2
		Міжобласний і республіканський центри	0,1
Підприємства побутового обслуговування	Робочих місць	Центр сільської первинної системи розселення	2-3
		Міжгосподарський центр	2-3
		Районний центр	1-3
		Міжрайонний центр	1,0
Підприємства комунального обслуговування			
Фабрики-пральні	кг білизни за зміну	Районний центр	40
Фабрики-хімчистки	кг речей за зміну	Районний центр	3,0
		Міжрайонний центр	2,6
*) Норми для критих басейнів (без *) - відкритих).			
<p>Примітка 1. 50 % дітей вікової категорії, що відповідає X - XI класам, які проживають у селах впливу цих центрів і не мають середніх шкіл. Транспортна доступність при цьому не повинна перевищувати 30 хв., а при умові організації пришкільних інтернатів - 60 хв.</p> <p>Примітка 2. Не менше 40 % іногородніх учнів, що проживають за межами 30-хвилинної транспортної доступності.</p> <p>Примітка 3. У дужках наведені норми на 1000 школярів.</p>			

Додаток 6.2
(рекомендований)

ОРИЄНТОВНІ НОРМИ РОЗРАХУНКУ УСТАНОВ І ПІДПРИЄМСТВ ЗАГАЛЬНОКУРОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Установи, підприємства, споруди	Одиниця виміру	Нормативна величина з розрахунку на 1000 чоловік, що лікуються й відпочивають
Лікувально-курортні		
Курортні поліклініки	Відвідувань за зміну	200

Водолікарні	1 ванна	30
Грязелікарні	1 кушетка	25
Лікувальні плавальні басейни	м ² дзеркала води	120
Культури і мистецтва		
Кінотеатри	1 місце	80
Клуби, у тому числі: універсальні зали приміщення приміщення для гурткових занять	Те саме	150 10
Танцювальні зали	- " -	50
Бібліотеки	1000 книжок	4
Відкриті кіноестрадні майданчики	1 місце	120
Танцювальні майданчики	Те саме	70
Фізкультурно-спортивні		
Спортивні зали	м ² площі підлоги	80
Басейни криті	м ² дзеркала води	70
Басейни відкриті	Те саме	100
Комплекс майданчиків для дитячих ігор	га площі земельної ділянки	0,1
Комплекс майданчиків для спортивних ігор	Те саме	0,15
Торгівлі*)		
Продовольчі магазини	м ² торгової площі	25/16
Промтоварні магазини	Те саме	40/24
Громадського харчування**)		
Їдальні, ресторани, кафе	1 місце	120/90
Побутового обслуговування		
Майстерні ремонту одягу, взуття, галантереї, годинників	1 робоче місце	2,8
Хімчистки	Те саме	0,3
Пункт прокату предметів курортного попиту	- " -	0,3
Перукарні	- " -	3,0
Фотоательє	- " -	0,5
Лазні	1 місце	5,0
Фабрики-пральні	1 кг білизни за зміну	250
Комунально-складські		
Склади загальнотоварні	га площі земельної ділянки	0,05
Склади спеціалізовані будматеріалів,	Те саме	0,2

палива		
Оранжерейно-тепличне господарство	- " -	0,2
Гаражі	1 машина	3
Ремонтні майстерні	1 робоче місце	1
Пожежне депо	1 пожежний автомобіль	0,2
Громадські туалети	1 прилад	1
*) У числівнику вказані цілорічні установи, у знаменнику - сезонні.		
**) У числівнику вказані кліматичні курорти й зони відпочинку, у знаменнику - бальнеологічні.		
Примітка. Для курортів Криму і Чорноморського узбережжя Одеси розрахункові показники підприємств торгівлі можуть бути збільшені, але не більше як на 50 %.		

Додаток 6.3
(рекомендований)

Таблиця 1 - Величина максимально допустимих радіусів обслуговування

Установи і підприємства обслуговування	Радіус обслуговування, м
Дитячі дошкільні установи*):	
у містах при багатоповерховій забудові	300
у сільських поселеннях і містах, при одно- і двоповерховій забудові	500
Загальноосвітні школи різних ступенів освіти*)	До 750 для I й II ступенів; до 2000 для III ступеня
Дитячі дошкільні установи, об'єднані з початковою школою:	
у містах при багатоповерховій забудові	300
у сільських поселеннях і містах, при одно-, двоповерховій забудові	500
Позашкільні заклади житлових районів	750 - 1500
Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять та дозвілля **)	500
Приміщення, будинки для творчості і спорту учнів у житлових районах	1500
Культурно-видовищні центри житлових районів	1500
Фізкультурно-спортивні центри житлових районів	1500
Поліклініки та їх філіали у містах ***)	1000
Роздавальні пункти молочної кухні	500
Те саме, при одно- і двоповерховій забудові	800

Аптеки у містах	500
Те саме, при одно- і двоповерховій забудові	800
Підприємства торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування місцевого значення:	
у містах при забудові багатопверховій	500
те саме, одно-, двоповерховій	800
у сільських поселеннях	2000
Відділення зв'язку та філіали ощадного банку	500
<p>*) Вказаний радіус обслуговування не поширюється на спеціалізовані й оздоровчі дитячі дошкільні установи, а також на спеціальні дитячі ясла-сади загального типу і загальноосвітні школи (мовні, математичні, спортивні та ін.). Шляхи підходів учнів до загальноосвітніх шкіл з початковими класами не повинні перетинати проїзну частину магістральних вулиць в одному рівні з транспортом.</p> <p>***) Доступність фізкультурно-спортивних споруд міського значення не повинна перевищувати 30 хв.</p> <p>****) Доступність поліклінік, амбулаторій, фельдшерсько-акушерських пунктів і аптеку сільській місцевості приймається у межах 30 хв. (з використанням транспорту).</p>	

Таблиця 2 - Зменшення радіусів обслуговування залежно від схилу місцевості

Схил, ‰	Зміна радіусів пішохідної доступності до різних об'єктів залежно від схилів місцевості, м				
	300	500	750	1000	1500
0 - 5	300	500	750	1000	1500
10	180	300	450	600	900
20	90	150	225	300	450

Додаток 7.1
(обов'язковий)

КЛАСИФІКАЦІЯ МІСЬКИХ ВУЛИЦЬ І ДОРІГ

Категорії доріг і вулиць	Основне призначення доріг і вулиць
Магістральні дороги	
Безперервного руху	Швидкісний транспортний зв'язок поза житловою забудовою між віддаленими промисловими і сільбищними районами у найзначніших і значних містах; виходи на зовнішні автомобільні дороги, до аеропортів, великих зон масового відпочинку і поселень

	у системі розселення. Пересікання з магістральними вулицями і дорогами у різних рівнях
Регульованого руху	Транспортний зв'язок між районами міста на окремих напрямках і ділянках переважно вантажного руху, що здійснюється за житловою забудовою, виходи на зовнішні автомобільні дороги, пересікання з вулицями і дорогами, як правило, на одному рівні
Магістральні вулиці загальноміського значення	
Безперервного руху	Транспортний зв'язок між житловими, промисловими районами і громадськими центрами у найзначніших і значних містах, а також з іншими магістральними вулицями, міськими і зовнішніми автомобільними дорогами. Забезпечення руху транспорту по основних напрямках у різних рівнях
Регульованого руху	Транспортний зв'язок між житловими, промисловими районами і центрами міста, центрами планувальних районів; виходи на магістральні вулиці і дороги та зовнішні автомобільні дороги. Пересікання з магістральними вулицями і дорогами, як правило, в одному рівні
Магістральні вулиці районного значення	
Транспортно-пішохідні	Транспортний зв'язок між житловими районами, а також житловими і промисловими районами, громадськими центрами, виходи на інші магістральні вулиці
Вулиці і дороги місцевого значення	
Житлові	Транспортний (без пропуску вантажного і громадського транспорту) і пішохідний зв'язок на території житлових районів, мікрорайонів, виходи на магістральні вулиці і дороги регульованого руху
Промислово-складські	Транспортний зв'язок легкового і вантажного транспорту у межах зони (районів), виходи на магістральні міські дороги
Пішохідні вулиці і дороги	Пішохідний зв'язок з місцями прикладення праці, установами і підприємствами обслуговування, у тому числі у межах громадських центрів, місцями відпочинку й пунктами зупинки громадського транспорту
Проїзди	Проїзд транспортних засобів до житлових і громадських будинків, установ, підприємств та інших об'єктів міської забудови в середині районів, житлових кварталів
Велосипедні доріжки	Проїзд на велосипедах по вільних від інших видів транспортного руху трасах до місць відпочинку, громадських центрів, а у найзначніших і значних містах зв'язок у межах планувальних районів

Додаток 7.2*
(обов'язковий)

I ПЕРЕЛІК ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТНОГО РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АЗС

- 1 Застосування резервуарів з подвійними стінками, обладнаних автоматизованими пристроями контролю за витоками нафтопродуктів.
- 2 Застосування швидкорознімних герметичних муфт для зливу палива з автоцистерни паливовоза в резервуар.
- 3 Застосування системи уловлювання парів нафтопродуктів при зливанні палива з автоцистерни паливовоза в паливний резервуар.
- 4 Влаштування очисних споруд для очищення поверхневих дощових стоків, випадково забруднених нафтопродуктами (з місць розміщення ПРК, площадок зливу в резервуар та стоянки автотранспорту).
- 5 Забезпечення антикорозійного захисту металевих резервуарів та комунікацій, а за необхідності і катодного захисту від електрохімічної корозії.

II ПЕРЕЛІК ДОДАТКОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АЗС

- 1 Застосування системи уловлювання парів нафтопродуктів із бака автомобіля під час заправлення.
- 2 Застосування легкорозривних рознімів на заправних шлангах ПРК.

Додаток 8.1
(обов'язковий)

Таблиця 1 - Відстані від найближчих підземних інженерних мереж

	Відстані, м, по горизонталі (у світлі) від підземних мереж до						
	фундаментів будинків і споруд	фундаментів огорож підприємств, естакад, опор контактної мережі і зв'язку, залізниць	осі крайньої колії		бортового каменю вулиці, дороги (краю проїзної частини, укріпленої смуги узбіччя)	зовнішньої брівки кювету або підшви насипу дороги	фундаментів повітряних електричних ліній
Інженерні мережі			залізниць колії 1520 мм, але не менше глибини траншеї до підшви насипу і брівки виїмки	залізниць колії 750 мм і трамвая			до 1 кВ зовнішньої освітлювальної контактної мережі трамвайних тролейбусів

Водопровід і напірна каналізація	5	3	4	2,8	2	1	1
Самопливна каналізація (побутова і дощова)	3	1,5	4	2,8	1,5	1	1
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5	1	1
Супутній дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4	-	-
Газопроводи горючих газів тиску, МПа (кгс /см ²):							
низького до 0,005 (0,05)	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1
середнього понад 0,005 (0,05) до 0,3 (3)	4	1	4,8	2,8	1,5	1	1
високого понад 0,3 (3) до 0,6 (6)	7	1	7,8	3,8	2,5	1	1
високого понад 0,6 (6) до 1,2 (12)	10	1	10,8	3,8	2,5	2	1
Теплові мережі:							
від зовнішньої стінки каналу, тунелю	2 (див. прим. 3)	1,5	4	2,8	1,5	1	1
оболонки безканальної прокладки	5	1,5	4	2,8	1,5	1	1
Кабелі силові всіх напруг і кабелі зв'язку	0,6	0,5	3,2	2,8	1,5	1	0,5*)
Комунікаційні тунелі	2	1,5	4	2,8	1,5	1	1
Зовнішні пневмо-сміттепроводи	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1

*) Стосується тільки відстаней від силових кабелів.

Зменшення відстаней можливе за умови виконання вимог п.п. 4.12-4.25 ДБН В.2.5-20 "Газопостачан

Примітка 1. Допускається передбачати прокладання підземних інженерних мереж у межах фундамент естакад трубопроводів, контактної мережі за умови вживання заходів, які виключають можливість п мереж при осіданні фундаментів, а також пошкодження фундаментів під час аварії на цих мережах.

тиску:										
низького до 0,005 (0,05)	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	
середнього понад 0,005 (0,05) до 0,3 (0)	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	
високого понад 0,03 (3) до 0,6 (6)	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	
високого понад 0,6 (6) до 1,2 (12)	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5	2	1	
Кабелі зв'язку	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	-	
Кабелі силові всіх напруг	0,5	0,5	0,5	1	1	1	2	0,1 - 0,5	0,5	
Теплові мережі, зовнішня стінка каналу, тунелю	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	
Оболонка безканальної прокладки	1,5	1	1	1	1	1,5	2	2	1	
Канали, тунелі	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	
Зовнішні пневмо-сміттєпроводи	1	1	1	1	1,5	2	2	1,5	1	

Примітка 1. При паралельному прокладанні декількох ліній водопроводів відстань між ними слід призначати з урахуванням інженерно-геологічних умов відповідно до норм з водопостачання.

Примітка 2. Відстані від побутової каналізації до господарсько-питного водопроводу слід приймати: для асбестоцементних труб - 5 м; до водопроводу з чавунних труб діаметром до 200 мм - 1,5 м, діаметром понад 200 мм - 2 м; до водопроводу із пластмасових труб - 1,5 м. Відстань між мережами каналізації і виробничого водопроводу діаметра труб, а також від номенклатури і характеристики ґрунтів повинна бути 1,5 м.

Примітка 3. При паралельному прокладанні газопроводів для труб діаметром до 300 мм відстань між ними слід приймати 0,4 м і понад 300 мм - 0,5 м при спільному розміщенні в одній траншеї двох і більше газопроводів.

Примітка 4. У таблиці вказані відстані до сталевих газопроводів. Розміщення газопроводів із неметалевого матеріалу слід визначати відповідно до норм з газопостачання.

Додаток 8.2
(обов'язковий)

Таблиця 1 - Мінімально допустиме заглиблення підземних трубопроводів під кабелі зв'язку

Труби	Мінімальна відстань від поверхні покриття до верхньої труби, м	
	під пішохідною частиною вулиці	під проїжджою частиною вулиці
Азбестоцементні, поліетиленові, полівінілхлоридні, піноволокнисті	0,4	0,6
Бетонні (цементно-піщані), керамічні	0,5	0,7
Сталеві	0,2	0,4

Примітка 1. Під трамвайними і залізничними коліями відстань від підшви рейки до верху труби будь-якого типу повинна становити не менше 1,0 м.

Примітка 2. Під ариками і кюветами відстань від їхнього дна до верхньої труби повинна становити не менше 0,5 м.

Примітка 3. При імовірності докладання труб мінімальне заглиблення повинне враховувати це докладання.

Таблиця 2 - Відстані від кабельної каналізації до будинків, споруд і підземних мереж

Інженерні мережі і споруди	Відстань, м	
	у горизонтальній площині	у вертикальній площині
Водопровід діаметром 300 мм	0,5	0,5
Те саме, понад 300 мм	1,0	0,5
Каналізація	0,5	0,5
Дренажі і водостоки	0,5	0,5
Газопроводи:		
низького тиску до 4,9 кПа (0,05 кгс/см ²)	1,0	0,5

високого тиску від 294,6 до 588,6 кПа (3...6 кГс/см ²)	2,0	
середнього тиску від 4,9 до 294,3 кПа (0,05...3 кГс/см ²)	1,5	
при тиску від 586,6 до 1 177,2 кПа (6...12 кГс/см ²)	3,0	
Теплопроводи	1,0	
Кабелі силові	0,5	0,1
Обрізи фундаментів будинків і споруд	0,6	
Вісь залізничної неелектрифікованої колії	3,0	
Вісь найближчої рейки трамвайної колії	2,0	
Щогли і опори мережі зовнішнього освітлення, контактна мережа і мережа зв'язку	0,5	
Стіни і опори тунелів і шляхопроводи (на рівні або нижче від основи)	0,5	
Підошва насипу і зовнішня брівка каналу	1,0	
Стовбури дерев	1,5	
Бортові камені	1,5	
Загальні колектори для підземних мереж	0,5	

Примітка 1. Відстань між броньованими кабелями зв'язку і газопроводами незалежно від тиску в горизонтальній площині приймається 1 м, а у вертикальній площині (при перетинах) - 0,5 м.

Примітка 2. При забудові, яка склалася, відстань по горизонталі від кабелів зв'язку до бортового каменю обґрунтовується проектом.

Примітка 3. При перетинах силові кабелі прокладаються нижче від блоків кабельної каналізації зв'язку.

Додаток 8.3
(обов'язковий)

ВІДСТАНІ ВІД АЗС ДО СПОРУД ТРАНСПОРТУ ТА ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ

Інженерні мережі і споруди	Відстані, м
1. Залізничні шляхи загальної мережі: (до підошви насипу або брівки виїмки на перегонах)	
а) неелектрифіковані:	
- на перегонах	20
- на роз'їздах	30
- від станцій	40
б) електрифіковані	Те саме, але не менше півтори висоти опори

2. Залізнична під'їзна колія підприємства	20
3. Залізничні переїзди	не менше 100
4. Мости, шляхопроводи	не менше 100
5. ТП, ПП, РУ відкриті і закриті	за ПУЕ
6. Маршрути електрифікованого міського транспорту (до контактних проводів) - від АЗС типів А і Б - від малих АЗС типу В - від середніх АЗС типу В	15, але не менше півтори висоти опори 25, але не менше півтори висоти опори 30, але не менше півтори висоти опори
7. Повітряні лінії електропередачі	за ПУЕ, але не менше півтори висоти опори
8. Кабельні лінії електропередачі	за ПУЕ, але не ближче 13 м до вибухонебезпечних установок
9. Лінії зв'язку: - кабельні - повітряні	за ПУЕ 13 півтори висоти опори
10. Водоводи в сухих ґрунтах: - діаметром до 1000 мм - діаметром більше 1000 мм Водоводи в мокрих ґрунтах незалежно від діаметра	за СНІП 2.04.02-84 10 20 50
11. Водопровід і напірна каналізація	5
12. Самотічна каналізація	5
13. Теплові мережі: - від стінки каналу - від оболонки безканалної прокладки	5 5
14. Магістральні газопроводи, нафтопродуктопроводи, нафтопроводи	за СНІП 2.05.06-85 в залежності від класу і діаметра
Примітка 1. Відстані від споруд АЗС до об'єктів, наведених у даному додатку, визначають у відповідності з вимогами п. 7.61.	
Примітка 2. Відстані від споруд АЗС до інженерних мереж, зазначених у пунктах 11 - 14 визначають від стінки трубопроводу до фундаментів наземних та стін підземних споруд АЗС.	

© Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», 1991 - 2011

© ТОВ «ЛІГА:ЗАКОН», 2007 - 2011